

Fakta om Fødevarerklyngen

November 2023

Fødevarerklngen er vigtig for Danmark

Danmark har i århundreder været et landbrugsland. Landbruget har spillet en afgørende rolle for vores lands udvikling, og i dag har Danmark en stærk værdikæde for hele fødevarerhvervet. Landbruget er tæt forbundet med en lang række virksomheder, der producerer fødevarer, ingredienser, biotek, landbrugsmaskiner og meget mere. I de kommende årtier vil hele denne værdikæde, som vi kalder den danske fødevarerklng, spille en afgørende rolle for, at vi kan producere flere og mere bæredygtige fødevarer til et voksende antal forbrugere i hele verden.

I "Fakta om Fødevarerklngen" samler vi hvert år en lang række nøgletal og analyser om den danske fødevarerklng. Fødevarerklngen er en samlet betegnelse for danske landbrugsbedrifter, gartnerier, forarbejdningsvirksomheder (mejerier, slagterier mv.), øvrige føde- og drikkevarerklng samt agro-industrien, som fremstiller maskiner og hjælpemidler til landbruget.

I årets publikation kan du bl.a. læse om landbrugets betydning for dansk økonomi og beskæftigelse. Landbruget og de tæt knyttede forarbejdningsvirksomheder understøtter 123.000 arbejdspladser i Danmark og giver et årligt bidrag til BNP på 76 mia. kr. Mange af arbejdspladserne er placeret i de danske yderområder. I 898 ud af Danmarks 2.158 sogne står landbruget og forarbejdningsvirksomhederne for mere end hver femte private arbejdsplads.

I en anden analyse kan du blive opdateret på den nyeste viden om danske forbrugeres madkultur. Når der handles ind, kigger forbrugere især efter smag, pris og kvalitet. Det seneste år har prisstigninger på fødevarer dog presset danskernes økonomiske råderum, og flere end ellers har haft fokus på de gode tilbud.

En ny analyse ser også nærmere på udviklingen i fødevarerpriser verden over og forklarer, hvordan globale prisstigninger på landbrugsråvarer i 2022 og 2023 resulterede i en skarp stigning i forbrugerpriserne i hele verden.

Du kan også læse om den danske fødevarerklngs afsætning på de globale markeder. I 2022 eksporterede klngen for 197 mia. kr. svarende til 21 pct. af den samlede danske vareeksport. Den høje eksport gør fødevarerklngen til et af Danmarks største eksport-erhverv.

Endelig er der også en analyse, som ser nærmere på land- og skovbrugssektorens CO₂e-udledning og den politiske målsætning om at nedbringe drivhusgasudledningen med 55-65 pct. i 2030 i forhold til udledningerne i 1990.

Til sidst i publikationen er der en række bilag med statistikker, hvor man bl.a. kan finde tal for den økologiske produktion, brugen af præcisionsteknologi i landbruget og antallet af madskoler i Danmark.

God læselyst!

Merete Juhl
Adm. direktør i Landbrug & Fødevarer
November 2023

Indhold

Landbruget og fødevareklyngens bidrag til beskæftigelse og indkomst.....5

Landbruget og de tæt knyttede forarbejdningsvirksomheder understøtter 123.000 arbejdspladser i Danmark og giver et årligt bidrag til BNP på 76 mia. kr. Uden landbruget ville denne aktivitet forsvinde i Danmark.

Landbrugskompleksets betydning for lokale arbejdspladser..... 13

I 898 ud af Danmarks 2.158 sogne står landbruget og de tæt knyttede forarbejdningsvirksomheder for mere end hver femte private arbejdsplads. Arbejdspladserne skaber indkomst til borgerne, skatteindtægter til kommunerne og holder liv i yderområderne.

Forbrugernes madvaner i en tid med prisstigninger 21

Forbrugerne prioriterer god smag, lav pris og værdi for pengene, når de køber dagligvarer. Det seneste år har prisstigninger på fødevarer øget forbrugernes fokus på de gode tilbud. Samtidig er danskerne blevet mere opmærksomme på at undgå madspild i forhold til tidligere.

Fra globale kriser til lokale priser27

Priserne på landbrugsråvarer er bestemt på internationale markeder. Globale prisstigninger på landbrugsråvarer i 2022 og 2023 resulterede i de samme prisstigninger i danske og udenlandske supermarkeder.

Fødevareklyngen er et af Danmarks største eksporterhverv 35

I 2022 eksporterede den danske fødevareklyngen for 197 mia. kr. svarende til 21 pct. af den samlede danske vareeksport. Den høje eksport gør fødevareklyngen til et af Danmarks største eksporterhverv.

Dansk landbrugs markedsposition i udlandet 41

Danmark har, på trods af sin store eksport af fødevarer, en lille markedsposition på de største eksportmarkeder. Den lave markedsposition indikerer, at danske selskaber ikke har en markedsstyrke i udlandet, og at de er i skarp konkurrence med både udenlandske og hjemlige konkurrenter.

Landbrugsaftalens klimamålsætning omfatter mere end landbruget..... 51

Land- og skovbrugssektoren har som det eneste erhverv i Danmark en individuelt bindende klimamålsætning. Hvis landbruget alene skal reducere udledningen med 55 pct. i 2030 sammenlignet med 1990, svarer det isoleret set til en manko for landbruget på 4,4 mio. ton CO₂e.

Tabeller og figurer59

Landbruget og fødevareklyngens bidrag til beskæftigelse og indkomst

Landbruget har en væsentlig samfundsøkonomisk betydning for Danmark. Landbruget og de tæt knyttede forarbejdningsevksomheder understøtter i dag knap 123.000 arbejdspladser i Danmark og giver et årligt bidrag til BNP på 76 mia. kr. Uden landbruget ville denne økonomiske aktivitet falde bort i Danmark.

Der er en snæver sammenhæng mellem produktionen i landbruget og de tæt forbundede fødevareindustrier, der forarbejder råvaregrundlaget fra landbruget. Når eksporteffekten fra landbruget og de tæt knyttede forarbejdningserhverv betragtes samlet, har erhvervet den næsthøjeste nettovalutaindtjening og den største beskæftigelseseffekt i sammenligning med andre erhverv. Betragtes landbrug, slagterier og mejerier isoleret, er alle tre sektorer blandt de 10 største eksporterhverv i Danmark målt både ved nettovalutaindtjening og beskæftigelseseffekt.

Landbruget giver anledning til en samlet beskæftigelse for 123.000 personer i Danmark og en værditilvækst på 76 mia. kr. årligt. Landbrugets bidrag til dansk økonomi sker gennem tre kanaler: (i) via landbruget og gartnerierne, (ii) via de tæt knyttede forarbejdningserhverv, og (iii) via afledt aktivitet i andre erhverv.

Landbruget og gartnerierne bidrager med 63.000 arbejdspladser og en værditilvækst på godt 27 mia. kr. i Danmark, jf. tabel 1.1. Det er her råvaregrundlaget for fødevareproduktion skabes. Det er planteavl, dyrehold til mejeri- og kødprodukter samt produktionen af frugt og grønt.

Ca. halvdelen af de 123.000 arbejdspladser ligger i landbruget og gartnerierne, dvs. at hver arbejdsplads i landbruget og gartnerierne understøtter én arbejdsplads mere uden for landbrugserhvervet.

Når danske landmænd producerer afgrøder og animalske produkter, skabes der altså ikke alene arbejdspladser i landbruget. En række af landbrugets produkter bliver videreforarbejdet i fødevareindustrien med yderligere beskæftigelse til følge. I 2022 bidrog de tæt knyttede forarbejdningserhverv med 26.000 arbejdspladser i Danmark og en værditilvækst på 17 mia. kr. De tæt knyttede forarbejdningserhverv er afhængige af råvaregrundlag fra landbruget i en sådan grad, at deres produktion i store træk følger leverancerne af råvarer fra landbruget. Disse fødevareindustrier benævner vi, sammen med landbruget, under ét for *landbrugskomplekset*. De fødevareindustrier, vi medtager i beskæftigelsesopgørelsen, er slagterier, mejerier samt fremstilling af sukker og kartoffelmelsfabrikker. Dertil kommer engrosaktivitet knyttet til landbrugskompleksets eksport.

For at realisere produktionen i landbrugskomplekset, kræves der leverancer af varer og serviceydelser fra den resterende del af dansk økonomi. På denne vis breder aktiviteten fra landbrugskomplekset sig som ringe i vandet og skaber arbejdspladser i andre erhverv. I 2022 var der 34.000 personer beskæftiget med produktion af varer og serviceydelser til brug i landbruget og fødevareindustrien. Det samlede bidrag herfra til værdiskabelse var på 33,5 mia. kr. i 2022. Arbejdspladserne dækker over en lang række jobtyper som fx beslagsmeden, bankmanden, medarbejderen i emballagevirksomheden og korn og foderstofforretningerne.

Tabel 1.1

Landbrugskompleksets bidrag til beskæftigelse og værdiskabelse i Danmark

	2019	2020*	2021*	2022*	2019	2020*	2021*	2022*
	Beskæftigelse, 1.000 personer				Bruttoværditilvækst, mia. kr. løbende priser			
Landbrug og gartneri i alt	61,6	62,7	63,6	62,6	25,2	26,3	22,8	27,0
Salgsafgrøder	15,6	15,8	16,6	17,8	5,9	6,1	8,3	8,3
Grovfoder	6,7	7,0	7,4	7,3	1,0	1,1	0,9	0,2
Gartneri	6,5	6,7	6,8	6,5	3,9	4,3	4,0	4,0
Animalsk	32,8	33,1	32,8	31,0	14,3	14,8	9,6	14,5
Forarbejdning mv. i alt	25,2	24,8	25,2	25,6	18,1	16,3	18,6	15,6
Slagterier	12,6	12,5	13,2	12,9	6,9	6,0	8,5	5,1
Mejerier	6,3	6,0	5,9	6,3	6,9	6,0	5,9	6,0
Sukker og stivelsesfremstilling	2,8	3,0	2,7	3,1	1,3	1,4	1,2	1,4
Engroshandel	3,4	3,4	3,3	3,3	3,0	3,0	3,0	3,1
Landbrugskomplekset i alt	86,8	87,5	88,8	88,1	43,3	42,7	41,4	42,7
Forsyning og service	35,8	35,7	34,7	34,4	26,7	28,5	27,7	33,5
Landbrugskomplekset inkl. forsyning og service	122,6	123,2	123,4	122,5	70,0	71,2	69,1	76,2

Anm.: Der er alene medtaget engrosaktivitet i forbindelse med landbrugskompleksets eksport. *2019 er baseret på endeligt nationalregnskab. 2020-22 er baseret på foreløbige opgørelser.

Kilde: Egne beregninger pba. L&F's input-output model.

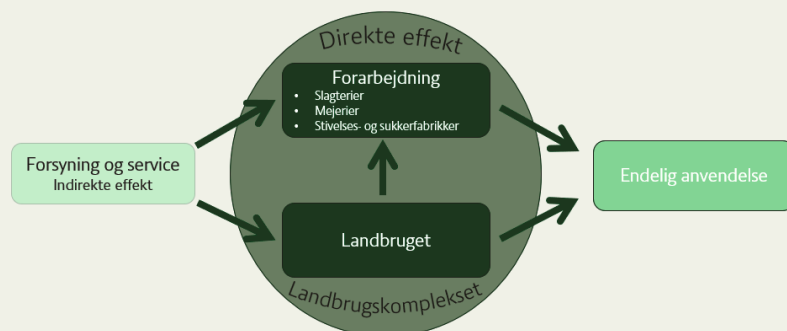
Der er også andre erhverv i Danmark inden for fødevarerproduktion, men de er ikke på samme måde afhængige af den danske landbrugsproduktion. I begrebet Fødevarerklngen omfavnes alle aktiviteter i Danmark, der er relateret til fødevarerproduktion. Her inkluderes også de aktiviteter, der ikke er betinget af dansk landbrugsproduktion. Det er fx fiskeindustrien, ingrediensproducenter eller fødevarer-virksomheder, der relativt nemt kan erstatte deres råvarer med importerede varer (fx udvalgte brødvarefabrikker og bryggerier). Se afsnittet om fødevarerklngen for en nærmere beskrivelse senere i dette kapitel.

Boks 1.1

Input-output metoden

Beregning af beskæftigelse og indkomst tager udgangspunkt i input-output modeller baseret på Landbrug & Fødevarers input-output tabeller. Landbrug & Fødevarers input-output tabeller er landbrugsspecifikke udvidelser af Danmarks Statistiks officielle tabeller. I de landbrugsspecifikke input-output tabeller udvides nationalregnskabets ene landbrugssektor til et større antal driftsgrene (for tiden 16). Arbejdet med de landbrugsspecifikke input-output tabeller kan føres tilbage til midten af 1980'erne, hvor Dubgaard & Gravgaard (1984) udviklede disse på det daværende Statens Jordbrugsøkonomiske Institut*.

Når vi beregner landbrugets betydning for dansk økonomi, inddrager vi mere aktivitet end den, der finder sted i landbruget. Dette skyldes, at aktiviteten i en række forarbejdningssektorer, ofte organiseret som andelsselskaber, er snævert knyttet til det produktionsgrundlag, der skabes i landbruget. Det betyder, at aktiviteten i disse forarbejdningssektorer i stor grad følger leverancerne af råvarer fra landbruget. Disse følgeindustrier benævner vi, sammen med landbruget, under ét for **landbrugskomplekset**. De følgeindustrier, vi medtager i beskæftigelses- og indkomstopgørelsen, er slagterier, mejerier samt fremstilling af sukker og kartoffelmelsfabrikker. Dertil kommer engrosaktivitet knyttet til **landbrugskompleksets** eksport.

I en nationalregnskabssammenhæng leveres produktion i sidste ende til endelig anvendelse. Endelig anvendelse defineres i nationalregnskabet som leverancer til det private forbrug, det offentlige forbrug, eksport, investeringsgoder samt lagerændringer. Når **landbrugskomplekset** leverer til fx eksportmarkederne, skabes ikke kun **direkte** produktion i de erhverv, der tilhører landbrugskomplekset, der skabes tillige **indirekte** produktion i den øvrige økonomi, idet **landbrugskompleksets** erhverv har brug for leverancer fra andre erhverv i form af forsynings- og serviceydelser for at realisere produktionen. Den indirekte produktion, der leveres til **landbrugskomplekset**, vil igen kræve varer og serviceydelser fra andre sektorer. Dermed breder de indirekte effekter sig som ringe i vandet.

Beregningerne i dette kapitel tager udgangspunkt i den senest publiceret input-output tabel, som for tiden er 2019-versionen, som er det seneste endeligt opgjorte nationalregnskab. Opgørelse af beskæftigelse og indkomst for 2020-22 er baseret på fremskrivninger med en række mængde og prisindeks samt foreløbigt opgjorte nationalregnskabsdata. Særligt for nærværende opgørelse knytter der sig ekstra usikkerhed til opgørelse af bruttoværditilvæksten, idet Danmarks Statistik har valgt at udskyde en række foreløbige nationalregnskabstal, som følge af ekstraordinær stor usikkerhed i kølvandet på Corona-krisen og de seneste års inflationsudvikling.

*Alex Dubgaard og Ole Gravgaard Pedersen (1984). En input-output model for det danske fødevarer-system. Statens Jordbrugsøkonomiske Institut, Rapport nr. 19

Mange arbejdspladser fra eksporten og stor valutaindtjening til Danmark

Landbrugskomplekset er et eksporttungt erhverv, hvor mere end ¾ af produktionen sendes ud på de internationale markeder. I 2022 var 82.000 arbejdspladser understøttet af landbrugskompleksets eksport på i alt knap 93 mia. kr.

Isoleret set siger et erhvervs eksportværdi meget lidt om erhvervets reelle betydning for indtjeningen i Danmark. Der kan være erhverv med stor eksport, men som samtidig kræver en meget stor import for at realisere produktionen. Betragtes i stedet nettoeksporten defineret som eksportværdien fratrukket den direkte og indirekte import, som produktion af eksporten kræver, fås et bedre mål for det bidrag, erhvervets eksport giver til Danmark. Som nævnt ovenfor kunne den samlede eksport fra landbrugskomplekset opgøres til knap 93 mia. kr. i 2022. Fratrækkes den import, der direkte og indirekte kræves for at producere eksporten, fås en nettoeksport på i alt 56 mia. kr.

For de eksportafledte arbejdspladser er det de nære markeder, der er vigtigst, hvor Tyskland med en eksportværdi på 18 mia. kr. og en beskæftigelse på 15.900 er det vigtigste marked for landbrugskomplekset. Frem til 2020 har Kina haft stigende betydning og til trods for en faldende eksport i 2021 og 2022 er Kina stadig det næstvigtigste marked for det danske landbrugskompleks.

Tabel 1.2

Eksportdrevne arbejdspladser og nettovalutaindtjening som følge af landbrugskompleksets eksport, top-10 eksportlande og i alt

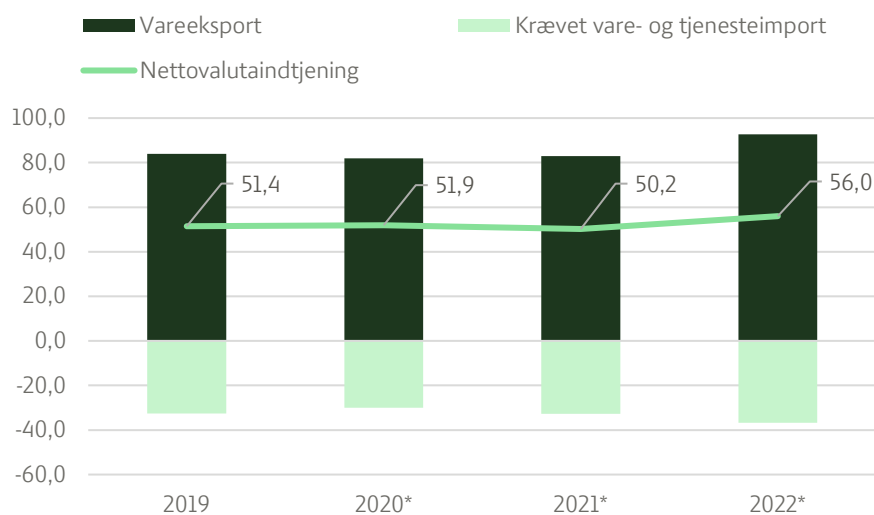
	2019	2020*	2021*	2022*	Eksportværdi	Nettovalutaindtjening
	Beskæftigelse, 1.000 personer				2022, mia. kr.	
Tyskland	16,4	15,5	15,0	15,9	18,0	11,4
Kina inkl. Hong Kong	10,7	13,5	11,3	7,9	7,9	4,8
UK	7,5	7,1	6,1	6,4	7,0	4,4
Sverige	5,6	5,1	5,2	5,6	7,0	4,2
Polen	6,1	5,9	5,2	5,6	6,0	3,6
Holland	3,5	3,5	4,1	4,2	5,1	3,2
Japan	4,5	3,6	3,9	3,9	3,9	2,4
Italien	3,2	2,9	3,4	3,6	3,8	2,0
USA	1,4	1,8	2,4	2,4	2,5	1,5
Spanien	2,2	2,0	2,0	1,9	2,2	1,3
Alle lande	89,2	88,8	85,4	81,6	92,8	56,0

Anm.: * 2019 er baseret på endeligt nationalregnskab. 2020-2022 er baseret på foreløbige opgørelser.

Kilde: Egne beregninger pba. L&F's input-output model, samt Statistikbanken, KN8Y.

Betragtes udviklingen i eksport, krævet import samt nettovalutaindtjening fra 2019 til 2022, ses en kraftig stigning i 2022. Denne stigning skyldes dels en øget eksport i mængder men også den tiltagende inflation gennem 2022, jf. kapitel 5.

Figur 1.1
Landbrugskompleksets vareeksport og nettovalutaindtjening, mia. kr.

Anm.: *2019 er baseret på endeligt nationalregnskab. 2020-22 er baseret på foreløbige opgørelser.
Kilde: Egne beregninger pba. L&F's input-output model, samt Statistikbanken, KN8Y.

Landbrugskomplekset er blandt de erhverv, der hiver den største valutaindtjening hjem til Danmark og genererer flest arbejdspladser som følge af eksporten

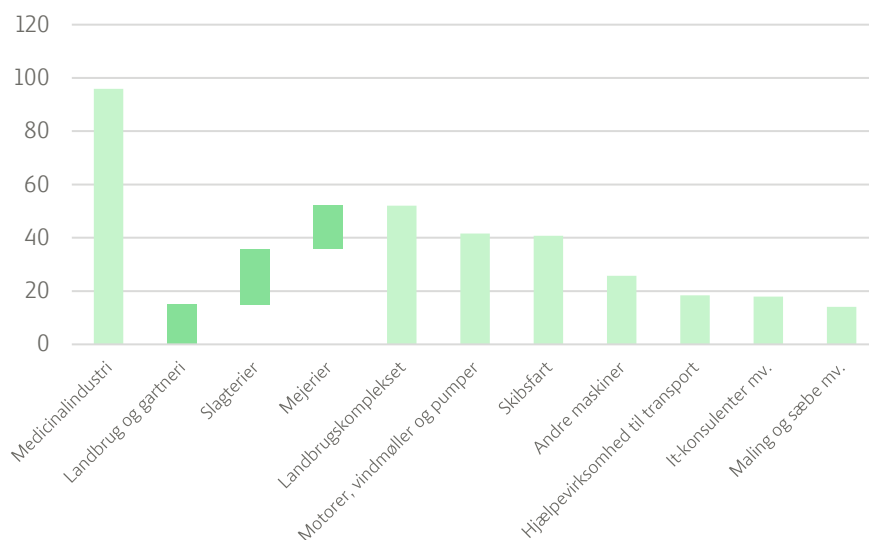
Her betragter vi de 10 største erhverv i forhold til nettovalutaindtjening. I forhold til den foregående analyse, der alene inddrog vareeksporten, tages der her udgangspunkt i seneste endelige nationalregnskab fra 2019 og der beregnes nettovalutaindtjening og afledt beskæftigelse ud fra nationalregnskabets eksportopgørelse. Når der tages udgangspunkt i nationalregnskabets eksportopgørelse, inddrages ud over eksport af varer også tjenesteeksport samt eksport af varer, der ikke har krydset den danske grænse, også kaldet fabriksløs produktion. Dermed er resultater for landbrugskomplekset ikke direkte sammenlignelig med ovenstående tal, men tæt på, da fabriksløs produktion og tjenesteeksport kun har minimal betydning for landbrugskomplekset.

Slagterierne, mejerierne og landbruget er hhv. det 5., 8. og 10. vigtigste eksporterhverv i relation til dansk økonomis nettovalutaindtjening. I en klynge betragtning er landbrugskomplekset kun overgået af medicinalindustrien, og landbrugskomplekset er dermed det næstmest valutainbringende erhverv.

Set i et beskæftigelsesperspektiv er slagterierne, landbruget og mejerierne det 3., 6. og 7. vigtigste erhverv, mens det i en klyngebetragtning er det vigtigste eksporterhverv i forhold til at skabe arbejdspladser. At landbrugskomplekset er det vigtigste erhverv i forhold til at skabe arbejdspladser skyldes, at produktionen i landbruget og forarbejdningsindustrier i meget høj grad er forankret i Danmark, hvorimod fx medicinalindustrien gør stor brug af fabriksløs produktion, hvor produktionen og eksport sker i udlandet. Dermed sker en del af den danske værdiskabelse i udlandet uden det kræver indsats af dansk arbejdskraft. En del af forklaringen er dog også, at medicinalindustrien har en højere værditilvækst og eksportværdi pr. arbejdstime lagt i Danmark, sammenlignet med fødevareklyngen.

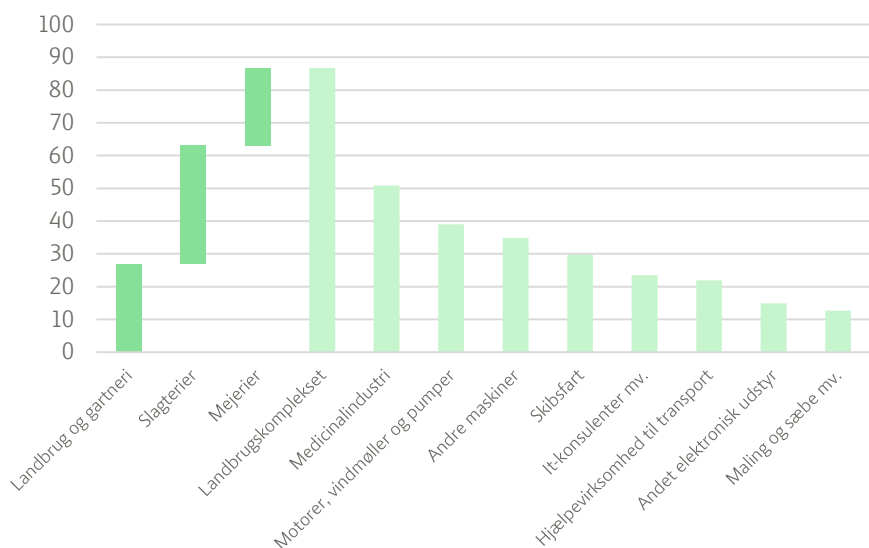
At arbejdspladser foranlediget af landbrugets produktion i højere grad er forankret i den danske økonomi og også bidrager til den geografiske sammenhængskraft, uddybes i øvrigt i kapitel 2.

Figur 1.2
Top-10 erhverv målt på nettovalutaindtjening i 2019, mia. kr.

Anm.: Landbrugskomplekset er en summering af landbrug, slagterier og mejerier
Kilde: Danmarks Statistiks input-output tabel for 2019

Figur 1.3
Eksportafledt beskæftigelse fra top-10 erhverv i 2019, 1.000 personer

Anm.: Landbrugskomplekset er en summering af landbrug, slagterier og mejerier
Kilde: Danmarks Statistiks input-output tabel for 2019

Vi har her sammenlignet landbrugskomplekset med andre erhverv ud fra deres definition i nationalregnskabet og argumenteret for landbrugskompleksets store betydning ud fra, at de tæt knyttede fødevarerindustriens produktion er så tæt forbundet med de råvarer og leverancer, som landbruget producerer, at landbrugskomplekset kan betragtes under et. Vi har ikke kendskab til at andre erhverv på samme måde er så tæt forbundet, at dette vil ændre konklusionen vedrørende landbrugskompleksets betydning.

Hvad er fødevareklyngen?

Fødevareklyngen er en udvidet definition af landbrugskomplekset. Heri medtages den øvrige føde- og drikkevarerproduktion, fiskeriet samt agroindustrien. Som nævnt tidligere følger deres produktionsniveau ikke i samme grad produktionen i landbruget.

I 2022 blev 181.000 arbejdspladser understøttet af fødevareklyngen. 65.000 af disse arbejdspladser var i landbruget og fiskeriet, og 48.000 var i fødevarerindustrien og agroindustrien mv. Den afledte aktivitet i følgeerhverv giver anledning til yderligere 68.000 arbejdspladser i den øvrige økonomi.

Ligesom det er gældende for landbrugskomplekset, er også fødevareklyngen et eksporttungt erhverv, hvor ¾ af produktionen sendes ud på de internationale markeder. I 2022 var 131.000 arbejdspladser understøttet af fødevareklyngens eksport på i alt knap 197 mia. kr. Fratrækkes den import, der direkte og indirekte kræves for at producere eksporten, trækker fødevareklyngen en valutaindtjening hjem til Danmark i form af en nettoeksport på i alt knap 101 mia. kr.

Direkte og indirekte blev der indtjent en bruttoværditilvækst (bidrag til BNP) på 128 mia. kr. svarende til 4,5 pct. af BNP i 2022.

Tabel 1.3
Nøgletal for fødevareklyngens direkte og indirekte bidrag

	2019	2020*	2021*	2022*
Beskæftigelse		1.000 personer		
Landbrug og fiskeri	64,1	65,0	65,9	64,7
Forarbejdning	49,2	47,2	47,0	48,1
Indirekte	71,1	70,5	68,8	67,9
I alt	184,4	182,7	181,7	180,7
Heraf fra eksporten	136,3	134,6	134,3	130,9
Indkomst		Mia. kr.		
Bruttoværditilvækst	116,6	119,1	113,9	128,2
Nettoeksport		Mia. kr.		
Eksport	166,8	163,9	173,6	196,6
Krævet vare og tjeneste import	77,6	74,2	84,0	96,0
Nettoeksport	89,3	89,7	89,7	100,6

Anm.: *2019 er baseret på endeligt nationalregnskab. 2020-22 er baseret på foreløbige opgørelser.

Kilde: Egne beregninger pba. L&F's input-output model, samt Statistikbanken, KN8Y.

Landbrugskompleksets betydning for lokale arbejdspladser

Landbrugskomplekset står for en stor andel af de private arbejdspladser i landkommunerne. Denne artikel viser beskæftigelsen i landbrugskomplekset opdelt på sogne, den mindste administrative enhed i Danmark. I 898 ud af Danmarks 2.158 sogne står landbrugskomplekset for mere end hver femte private arbejdsplads. Kvægproduktionen har en stor betydning for den private beskæftigelse i Vestjylland, og planteproduktionen er vigtig for specielt Lolland-Falster. Landbrugskompleksets arbejdspladser skaber indkomst til borgerne, skatteindtægter til kommunerne og holder liv i yderområderne.

Gennem arbejdsmarkedsregisteret samt Danmarks adresseregister har det været muligt at placere landbrugskompleksets arbejdspladser geografisk og undersøge, hvor stor en andel, de udgør af sognenes samlede antal private arbejdspladser¹. De lokale arbejdspladser er med til at sikre indkomst til borgerne, skatteindtægter til kommunerne, samt holde liv i lokalområderne.

Analysen tager udgangspunkt i sogne, da dette er den mindste administrative enhed i Danmark. Tal brugt til denne artikel er fra 2019, hvor der var 2.158 sogne i modsætning til 98 kommuner. I den visuelle præsentation af data er de to tidligere sogne på Fanø slået sammen til ét sogn². Dette giver os et billede af, hvor meget landbrugskomplekset fylder på det private arbejdsmarked i hvert enkelt sogn. De tre primære produktioner, vi har valgt at fokusere på, er plante-, kvæg- og grisesektoren.

Landbrugskomplekset beskæftiger landregionerne

Landbrugskomplekset består af den primære produktion, som landbruget afleder, samt den tætknyttede aktivitet i forarbejdningserhvervene. Forarbejdningserhvervene er mejerier, slagterier, stivelses- og sukkerfabrikker. Udover den direkte beskæftigelse, som landbrugskomplekset skaber ud fra den primære produktion og forarbejdningsindustrien, er der også indirekte effekter på beskæftigelsen i andre brancher som følge af landbrugskompleksets aktivitet.

De brancher, som er med i opgørelsen af landbrugskomplekset i denne analyse, er *dyrkning af afgrøder, avl af dyr (inkl. kenneler), forarbejdning og fremstilling af afgrøder og animalske produkter* samt blandet drift og serviceydelser i relation til landbrug og gartneribranchen. Arbejdspladser, som ligger i disse brancher er alt fra landbrug, som har malkekvæg, produktion af smågrise eller kornafgrøder, til arbejdspladser på slagterier og mejerier.

Figur 2.1 illustrerer, hvorledes landbrugskomplekset fylder andelsmæssigt i sognene på det private arbejdsmarked.

Arbejdspladserne ligger, ikke overraskende, uden for de store byer. 54 af sognene havde i 2019 over 70 pct. af deres private arbejdspladser liggende i landbrugskomplekset. Selve antallet af beskæftigede i landbrugskomplekset er mest koncentreret omkring Sønderjylland samt Vestjylland.

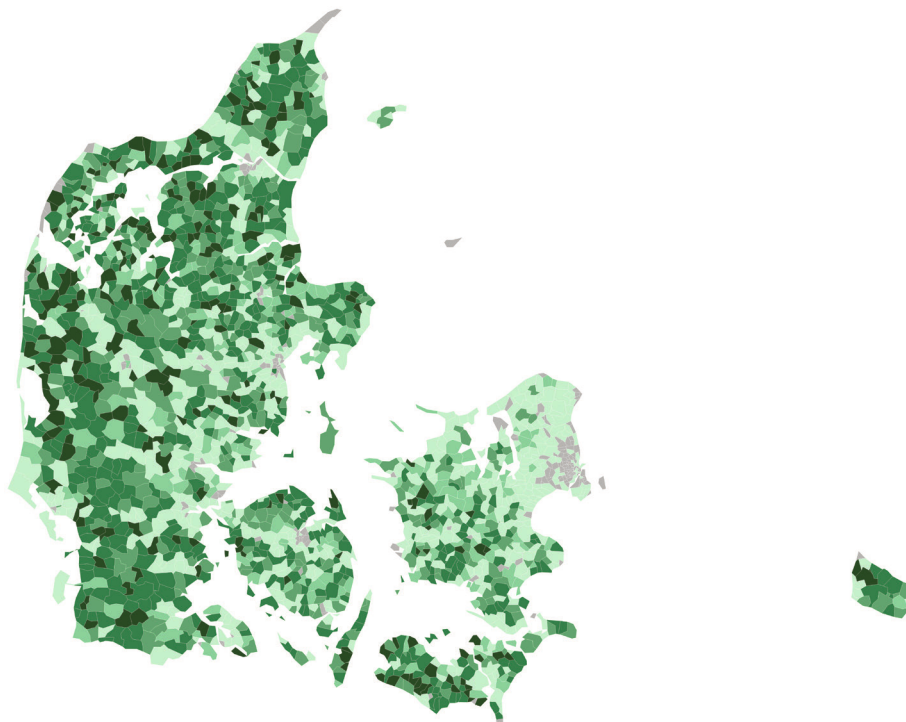
¹ De private arbejdspladser er fundet ved brug af RAS, se metode for dette i boks 2.1.

² Fanø sogn blev oprettet 1. august 2019 ved sammenlægning af Nordby Sogn og Sønderho Sogn.

Figur 2.1
Landbrugskompleksets andele af private arbejdspladser

2019

■ <10% ■ 10-15% ■ 15-25% ■ 25-50% ■ >50% ■ Diskretioneret

Anm.: Alle sogne med under 3 beskæftigede i landbrugskomplekset er diskretioneret.
Kilde: L&F pba. Danmarks Statistik.

I det følgende ser artiklen nærmere på de tre primærbrancher kvæg, grise og planter for at belyse, hvor i landet, disse sektorer er placeret. Ved opdelingen udelader vi landbrugskompleksets beskæftigelse indenfor forarbejdningsindustrien, og lægger altså fokus på disse primærerhverv.

Kvægproduktionen er vigtig for det private arbejdsmarked i Vestjylland

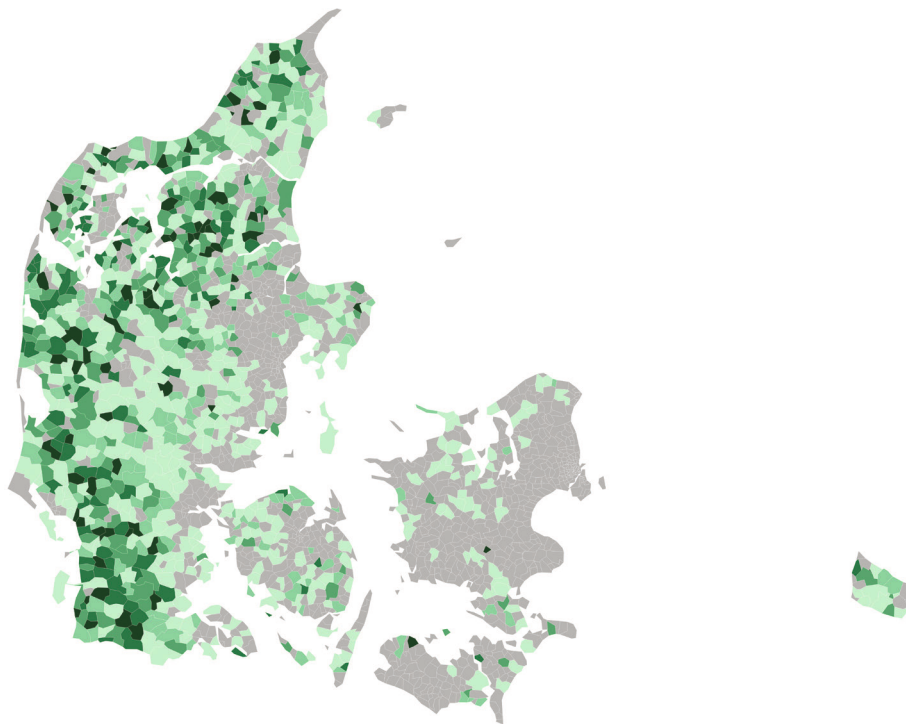
Primærproduktionen af kvæg består af kvæg og bøfler, og der var 12.982 private arbejdspladser i denne sektor i 2019. Selvom disse arbejdspladser er spredt ud over hele landet, er deres betydning for det private erhvervsliv større i nogle dele af landet. Det gælder især i Sønderjylland og langs Vestkysten. Det kan man se i figur 2.2, som viser kvægproduktionens andel af de private arbejdspladser i hvert sogn. Specielt Gøttrup Sogn i Jammerbugt Kommune har en stor andel af de private arbejdspladser beskæftiget i den primære kvægproduktion på lidt over 60 pct.

I Vestdanmark er store dele af jorden græsmarker med et stort sandindhold. Dette gør jorden svær at dyrke afgrøder på, hvorfor der har været tradition for at have husdyr i disse områder, såsom kvægproduktion.

Figur 2.2 Kvægproduktionens andele af private arbejdspladser

2019

■ <5% ■ 5-10% ■ 10-15% ■ 15-25% ■ >25% ■ Diskretioneret

Anm.: Alle sogne med under 3 beskæftigede i kvægproduktionen er diskretioneret.
Kilde: L&F pba. Danmarks Statistik.

Den primære griseproduktions arbejdskraft er godt spredt

Den primære griseproduktion består af smågrise og slagtesvin, og i 2019 beskæftigede denne 10.024 private arbejdspladser. Dette kan virke som en relativ lille dråbe i havet, men for fem sogne fylder griseproduktionen over 50 pct. af de private arbejdspladser. I Blidstrup Sogn i Morsø Kommune fylder griseproduktionen således 85 pct. af de private arbejdspladser, hvor den i Haring i Thisted Kommune fylder 59 pct.

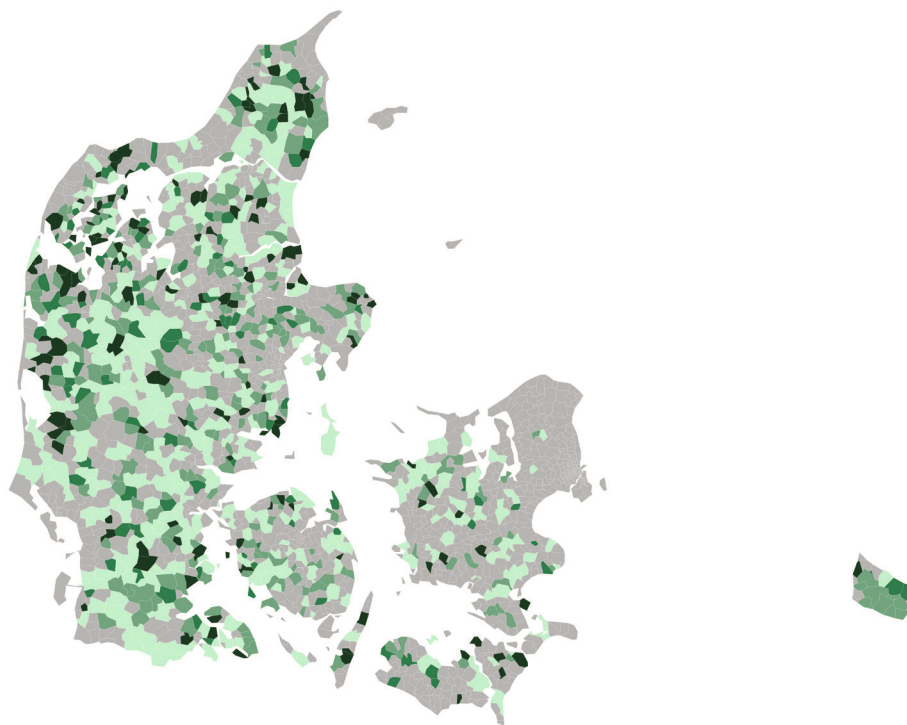
Figur 2.3 illustrerer i hvilken grad den primære griseproduktion beskæftiger de private arbejdspladser i sognene. Den primære griseproduktion indbefatter avl af smågrise samt produktion af slagtesvin. Beskæftigelsen inden for denne primærproduktion er spredt bredt udover sognene.

I takt med at landbruget har haft årtier med teknologisk udvikling, er mange landbrug blevet til få. Stordriftsfordele har gjort, at landmænd har mulighed for at have landbrug med flere funktioner, såsom både dyrkning af afgrøder og stalde fyldt med dyr. Som landmand i dag har man langt større stykker jord samt stalde med f.eks. grise. Dette er en af grundene til, at spredningen er som den er i figur 2.3.

Figur 2.3
Griseproduktionens andele af private arbejdspladser

2019

 <5% 5-10% 10-15% 15-25% >25% Diskretioneret

Anm.: Alle sogne med under 3 beskæftigede i griseproduktionen er diskretioneret.

Kilde: L&F pba. Danmarks Statistik.

Lolland byder på frodig jord og planteproduktion

Planteproduktionen defineret i analysen består af bl.a. dyrkning af korn, bælgrugter, grøntsager, rodknolde og sukkerrør, og der var 20.710 private arbejdspladser i sektoren i 2019. Betydningen af disse arbejdspladser er især stor på Lolland-Falster, hvor der er en stor produktion af sukkerroer. Figur 2.4 illustrerer planteproduktionens andele af den private beskæftigelse i sognene.

I mindre sogne såsom Engestofte i Guldborgsund Kommune og Græshave i Lolland Kommune, har de hhv. 80 og 75 pct. af deres private arbejdspladser inden for planteproduktionen. Det sogn med flest antal beskæftigede i planteproduktionen i 2019 var derimod Lumby i Odense Kommune med 369 beskæftigede inden for planteproduktion.

Lolland og Falster har historisk været benyttet til at dyrke afgrøder, heraf sukkerroer. Den landbrugsjord, som man har på Lolland-Falster, er specielt god til afgrøder³. Størstedelen af planteavl trives i det klima, man har på Sydhavsøerne. Her er klimaet

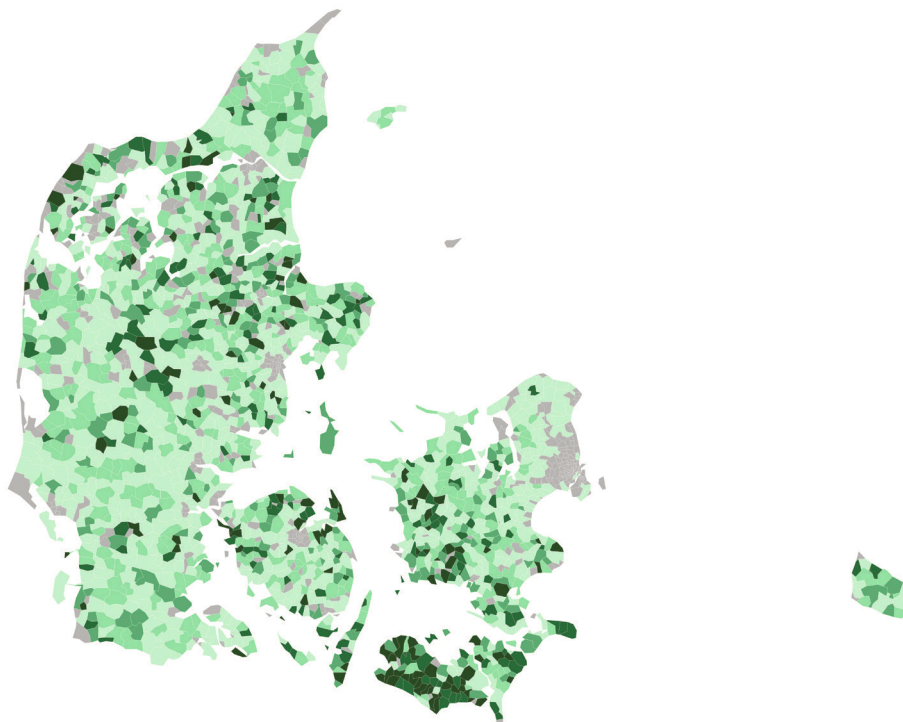
³ Se mere i "Et Landbrug under forandring", artikel af Folketidende (2020). Udtalelser fra daværende DLS, Dansk Landbrug Sydhavsøerne, formand angående udviklingen og kvalitet af afgrødelandbrug på Lolland-Falster.

relativt mildt med passende mængder nedbør, hvilket ofte ender ud i gode størrelser på udbyttet⁴.

Figur 2.4
Planteproduktionens andele af private arbejdspladser

2019

■ <5% ■ 5-10% ■ 10-15% ■ >15% ■ Diskretioneret

Anm.: Alle sogne med under 3 beskæftigede i planteproduktionen er diskretioneret.
Kilde: L&F pba. Danmarks Statistik.

⁴ Se mere i "Eminent jord sikrer store udbytter på Lolland-Falster", Landbrugsavisen (2016). Udtalelser fra DLS planteavlschef ang. Jord- og vejrforhold på Lolland-Falster.

Boks 2.1

Metode for beregning af arbejdsstyrken

I analysen benyttes RAS-populationen, hvor de inkluderede er selvstændige, medarbejdende ægtefæller, samt lønmodtagere. Afgrænsningen er lavet ud fra personernes primære tilknytning til arbejdsmarkedet.

Når vi henviser til private arbejdspladser, betyder dette arbejdspladser udenfor brancherne liggende i Offentlig Administration, undervisning og sundhed (84001:88000), Teater, musik og kunst (90000), samt Biblioteker, museer mv. (91000), hvor tallene i parentes indikerer DB07-branchekoder ved en 117-gruppering. Alle arbejdspladser liggende udenfor de omtalte offentlige brancher, er defineret som private arbejdspladser.

DB07-branchekoder for hver af sektoropdelingerne:

Kvæg: (14100, 14200)

Svin: (14610, 14620)

Planter: (11100:11400, 11900)

Tabel 2.1
Antal ansatte, personer

Kommune	Planteproduktionen	Kvægproduktionen	Griseproduktionen	Tætknyttede erhverv	Landbrugs-komplekset	Private arbejdspladser i alt
Total	21.057	13.169	10.179	41.235	85.640	1.995.642
Aabenraa	377	569	226	667	1.839	19.845
Aalborg	462	322	189	1.542	2.515	72.153
Aarhus	322	54	119	2.027	2.522	134.849
Albertslund	16.924
Allerød	18	.	5	49	.	10.527
Assens	305	67	184	425	981	12.126
Ballerup	.	.	.	16	.	35.806
Billund	175	186	26	219	606	15.310
Bornholm	253	139	192	452	1.036	11.246
Brøndby	.	.	.	6	.	20.599
Brønderslev	254	205	430	266	1.155	8.550
Christiansø	16
Dragør	11	.	.	6	.	1.857
Egedal	95	5	.	104	.	8.271
Esbjerg	255	611	92	945	1.903	41.333
Faaborg-Midtfyn	381	140	153	719	1.393	12.392
Fanø	6	3	.	7	.	759
Favrskov	509	67	164	242	982	15.677
Faxe	247	6	53	149	455	8.620
Fredensborg	48	.	.	105	.	8.189

Fredericia	70	4	50	502	626	20.847
Frederiksberg	24.394
Frederikshavn	180	86	198	1.185	1.649	18.512
Frederikssund	278	22	14	165	479	10.997
Furesø	8	.	.	69	.	9.108
Gentofte	12	.	.	42	.	26.324
Gladsaxe	36.239
Glostrup	.	.	.	3	.	14.407
Greve	30	.	.	93	.	13.388
Gribskov	155	36	.	83	.	8.483
Guldborgsund	575	67	132	438	1.212	13.796
Haderslev	293	334	258	649	1.534	15.415
Halsnæs	56	16	.	28	.	5.688
Hedensted	272	91	188	349	900	15.618
Helsingør	50	8	.	27	.	14.655
Herlev	.	.	.	3	.	13.910
Herning	419	511	317	1.373	2.620	33.823
Hillerød	90	11	13	120	234	18.928
Hjørring	320	502	269	525	1.616	19.969
Holbæk	391	74	160	184	809	17.226
Holstebro	185	332	201	1.706	2.424	19.385
Horsens	268	118	118	1.894	2.398	30.293
Hvidovre	5	.	.	7	.	19.662
Høje-Taastrup	30	.	.	54	.	31.697
Hørsholm	14	.	.	21	.	6.766
Ikast-Brande	309	167	172	486	1.134	18.340
Ishøj	19	.	.	181	.	6.961
Jammerbugt	363	357	80	472	1.272	9.769
Kalundborg	419	51	141	264	875	13.855
Kerteminde	313	11	60	114	498	7.081
Kolding	303	129	197	893	1.522	39.009
København	15	.	.	329	.	280.003
Køge	175	5	37	211	428	20.462
Langeland	184	44	121	71	420	2.926
Lejre	188	20	31	81	320	5.297
Lemvig	115	260	218	146	739	7.006
Lolland	594	25	92	524	1.235	10.597
Lyngby-Taarbæk	.	.	.	13	.	23.390
Læsø	26	9	.	29	.	599
Mariagerfjord	293	314	189	800	1.596	14.378
Middelfart	186	106	88	183	563	12.570
Morsø	166	127	264	195	752	7.653
Norddjurs	605	161	174	184	1.124	10.426
Nordfyns	396	109	143	473	1.121	6.713
Nyborg	162	57	50	139	408	6.905
Næstved	608	50	156	283	1.097	18.118
Odder	171	36	157	54	418	4.974
Odense	819	19	49	809	1.696	67.366

Odsherred	252	39	27	98	416	7.735
Randers	352	119	159	1.196	1.826	26.538
Rebild	206	364	163	359	1.092	8.284
Ringkøbing-Skjern	405	642	464	2.243	3.754	23.237
Ringsted	180	7	31	1.077	1.295	11.392
Roskilde	136	.	35	289	.	26.501
Rudersdal	13	.	.	21	.	19.663
Rødovre	.	.	.	4	.	13.226
Samsø	156	6	9	29	200	1.123
Silkeborg	314	297	177	363	1.151	30.030
Skanderborg	208	73	100	347	728	20.026
Skive	286	312	288	567	1.453	14.895
Slagelse	392	21	99	528	1.040	30.050
Solrød	44	.	.	13	.	4.070
Sorø	189	30	33	117	369	7.436
Stevns	208	5	52	179	444	4.050
Struer	101	85	139	182	507	5.373
Svendborg	258	101	70	413	842	13.808
Syddjurs	305	88	108	189	690	10.245
Sønderborg	174	82	313	1.230	1.799	22.584
Thisted	311	348	335	1.009	2.003	15.098
Tårnby	7	.	.	16	.	22.487
Tønder	343	801	190	639	1.973	13.762
Vallensbæk	3.720
Varde	298	884	202	749	2.133	15.563
Vejen	357	567	228	1.214	2.366	16.100
Vejle	408	311	265	1.332	2.316	38.118
Vesthimmerlands	238	535	162	1.203	2.138	12.264
Viborg	627	699	301	1.005	2.632	31.118
Vordingborg	377	69	43	194	683	9.593
Ærø	53	34	11	25	123	1.581

Anm.: Alle celler med under 3 beskæftigede i en given kategori er diskretioneret.
Kilde: L&F pba. Danmarks Statistik.

Forbrugernes madvaner i en tid med prisstigninger

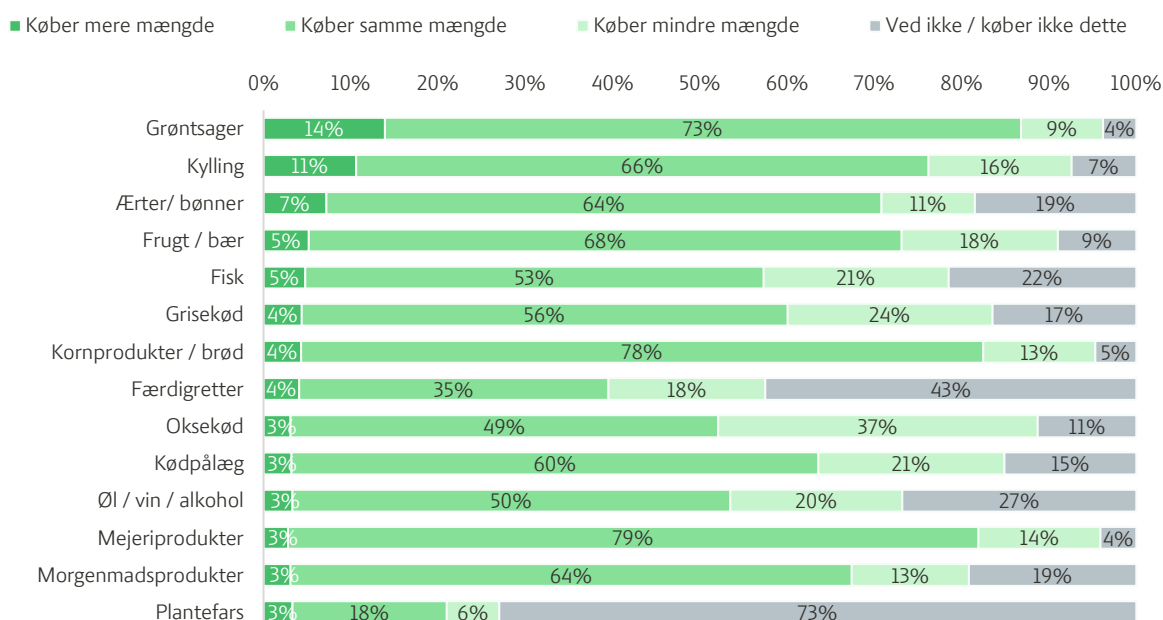
I dette afsnit samler vi den nyeste viden om forbrugernes madkultur. Når der handles ind, kigger forbrugerne især efter smag, pris og kvalitet. Hver tredje prioriterer, at det er danskproduceret og hver fjerde kigger efter, om varen er økologisk. Det seneste år har prisstigninger på fødevarer dog presset danskernes økonomiske råderum, og flere end ellers har haft fokus på de gode tilbud. Samtidig er danskerne blevet mere opmærksomme på at undgå madspild i forhold til tidligere.

Det seneste år har tvunget forbrugerne til at kigge kritisk på forbrug og spild

Med krigen i Ukraine kom der pres på forsyningskæder, hvilket førte til stigende priser på bl.a. energi og fødevarer i løbet af 2022. Dette har ført til, at mange har oplevet et pres på deres økonomiske råderum, hvilket har skabt større fokus på at gå efter tilbuddene, og kigge kritisk på forbrug og spild. Særligt madspild er kommet mere i fokus som noget, man gerne vil undgå – både af hensyn til miljøet, men især fordi man kan spare penge, hvis man sørger for at spise al den mad, man køber, i stedet for at ende med at smide det ud. I løbet af 2022 oplevede mange danskere, at en del fødevarer blev dyrere, og her har tendensen været, at man har forsøgt at fastholde loyalitet mod vante mærker og kendte produkter og købe disse til højere stk. pris, end man er vant til. For at madbudgettet skal gå op, skæres der til gengæld ned på mængden, der købes af de fleste kategorier med undtagelse af grøntsager.

Figur 3.1

Er der nogle af de nedenstående typer mad og drikke, hvor dit forbrug på det seneste har ændret sig i forhold til, hvor meget du køber i antal eller mængde?

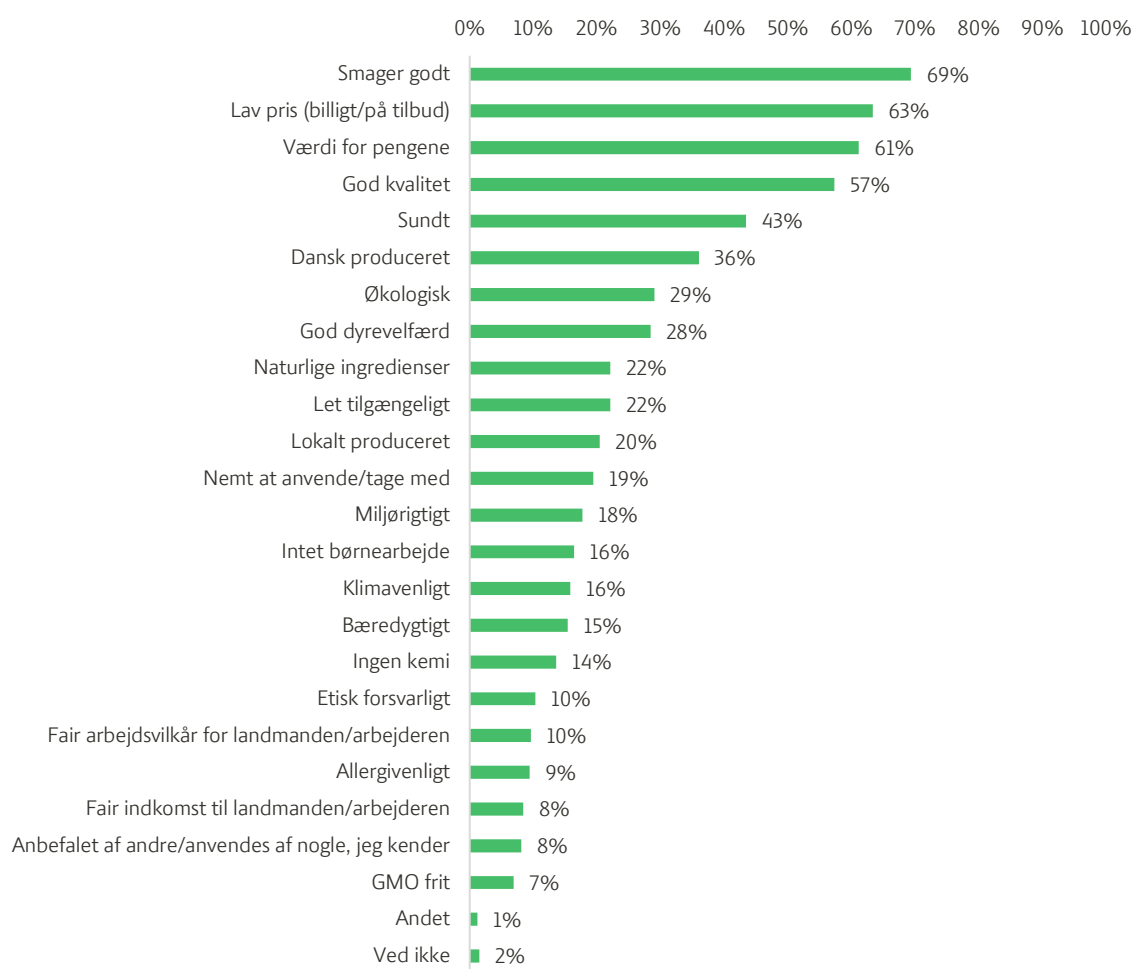
Anm.: n=1002. Undersøgelsen er repræsentativ på køn, alder, region og uddannelse. Randomiseret rækkefølge på fødevarer kategorier, der blev vist. Kilde: Norstat for L&F januar 2023.

Smag er dog stadig på førstepladsen over det, som forbrugerne lægger vægt på ved køb af dagligvarer

Når danskerne handler dagligvarer, er det især faktorer som god smag, lav pris, værdi for pengene og god kvalitet som danskerne lægger vægt på. Det er knap syv ud af ti, der har "smager godt" på deres liste over, hvad de kigger efter ved valg af dagligvarer, mens det er 63 pct., der kigger efter "lav pris" og 61 pct., der kigger efter "værdi for pengene".

Så, på trods af det seneste lidt økonomisk barske år, hvor stigende priser på fødevarer og energi har tvunget mange danskere til at kigge kritisk på forbrug og spild, ser vi stadig, at smag er det allervigtigste valgkriterie for mange danske forbrugere. Skal man som fødevarerproducent udvikle nye produkter til de danske forbrugere, kan man derfor med fordel sætte de sensoriske oplevelser i fokus og beskrive de sensoriske oplevelser som smag og tekstur.

Figur 3.2
Hvilke af disse emner lægger du vægt på, når du køber dagligvarer?

Anm.: n=1001. Danskere ml. 18-70 år. Mulighed for flere svar med randomiseret rækkefølge på svarmuligheder (undtagen "Andet" og "Ved ikke").
Kilde: Norstat for L&F maj 2023.

Det er lidt flere end hver tredje dansker, der kigger efter, om en vare er danskproduceret, når de handler ind, mens lidt flere end hver fjerde kigger efter

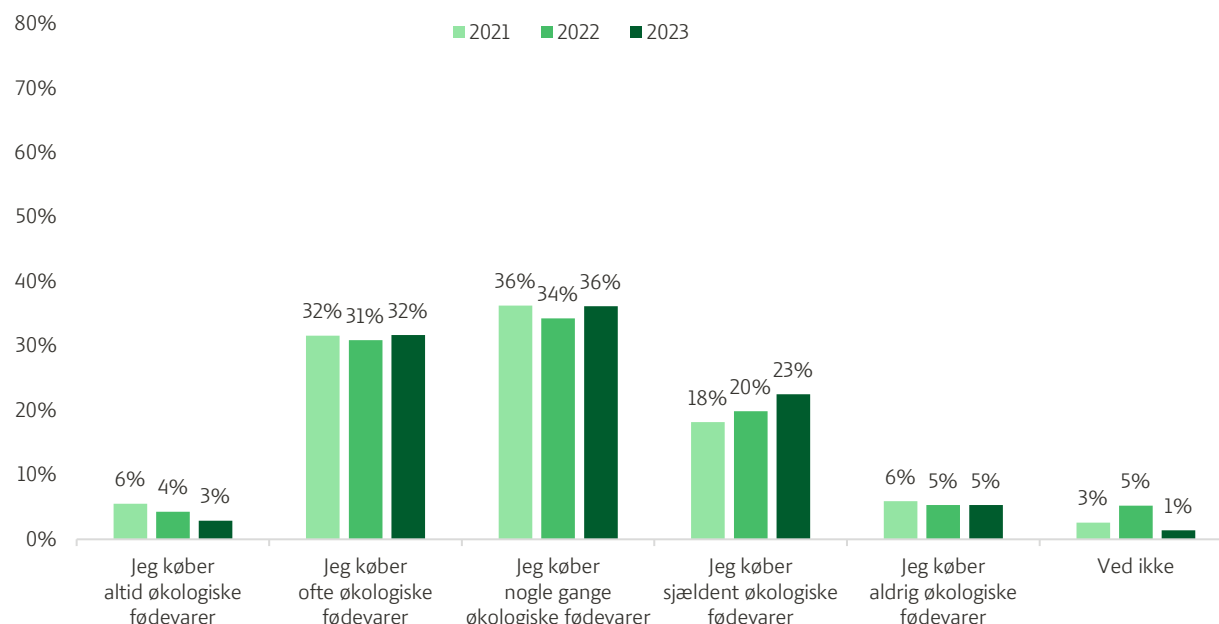
økologi og god dyrevelfærd i indkøbssituationen. Faktorer som 'miljørigtigt', 'klimavenligt' og 'bæredygtigt' får i denne sammenhæng tilslutning af hhv. 18, 16 og 15 pct., og får således lidt mindre prioritet hos flertallet, når de optræder på lige fod med mange andre indkøbskriterier, der kan have betydning for forbrugerne i dagligdagen.

Grund til forsigtig optimisme, trods nylig nedgang i omsætningen af økologisk mad og drikke

Et aspekt, der det seneste år har været taget op til overvejelse hos nogen, er hvorvidt varen skal være økologisk produceret eller ej. Detailsalget af økologiske fødevarer faldt med 3 pct. målt på værdi i 2022, og detailomsætningen endte således på 15,5 mia. kr. Faldet sker på baggrund af en kraftig vækst i årene frem til 2020, hvor omsætningen af økologiske varer i Danmark steg med 8 mia. kr. på seks år. Danskerne køber især økologisk frugt og grøntsager og mejeriprodukter såsom mælk, ost og æg. Der blev omsat for henholdsvis 5,7 mia. kr. økologisk frugt og grønt, og 3,9 mia. kr. økologiske mejeriprodukter i 2022.

Landbrug & Fødevarer har maj 2023 spurgt danskerne, hvor ofte de køber økologi og deres forventninger til køb af økologi i fremtiden. 35 pct. af forbrugerne svarer, at de ofte eller altid køber økologi, mens 36 pct. svarer, at de køber økologi 'nogle gange'. Dette er stabilt i forhold til samme målinger i 2021 og 2022. Dog fortæller denne stabilisering ikke noget om, hvor ofte eller hvor meget, der købes økologisk. Det er derfor mere en indikation af, at andelen af forbrugere, der har taget økologi til sig og kigger efter dette, når de handler, forbliver stabilt på trods af de stigende priser på fødevarer gennem 2022.

Figur 3.3
Hvor ofte køber du økologiske fødevarer?

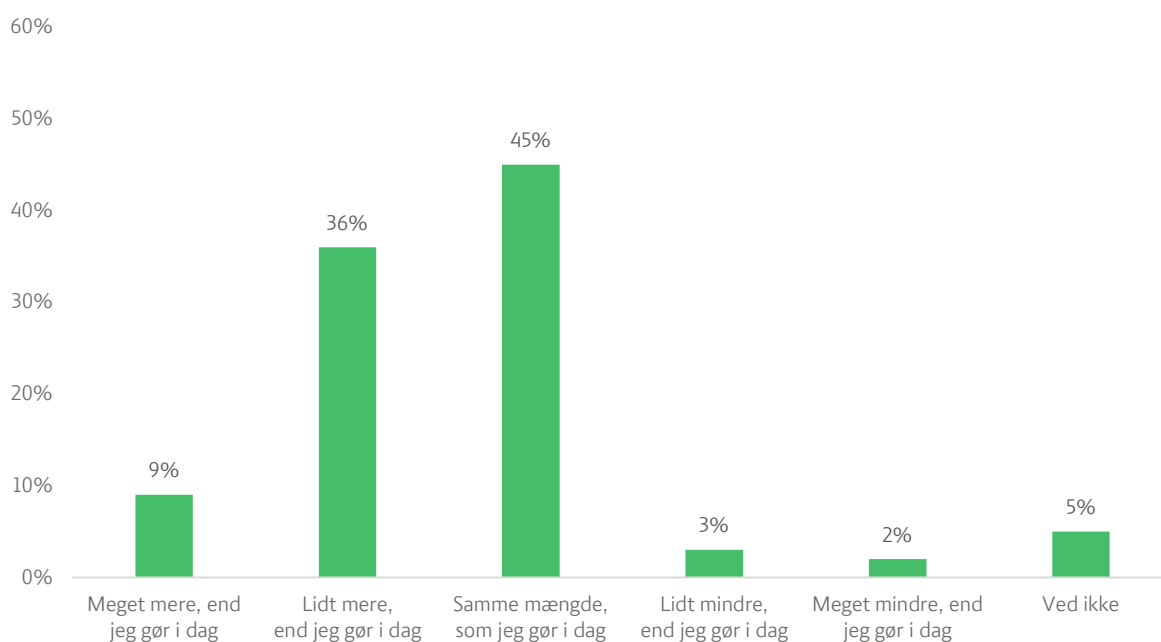

Anm.: Alle undersøgelser er nationalt repræsentative på køn, alder og region.
Kilde: Norstat for L&F maj 2021 n=1003, maj 2022 n=1005 og maj 2023 n=1001.

Ser danskerne 1-3 år frem i tiden, forventer hele 45 pct. at købe enten 'lidt mere' eller 'meget mere' økologi sammenlignet med deres forbrug i dag. Yderligere 45 pct. forventer at købe 'samme mængde' økologi, som de gør i dag, mens kun 4 pct. forventer at købe 'mindre' eller 'meget mindre'. Mange ser således lyst på fremtiden og deres muligheder for at øge forbruget af økologi, når den seneste tids periode med inflation og stigende priser er lagt bag os. Dette giver grund til forsigtig optimisme fremadrettet for producenter af økologiske fødevarer.

Figur 3.4

Hvis du tænker 1-3 år frem, hvordan forventer du så, at dit forbrug af økologisk mad og drikke vil udvikle sig? Jeg forventer at købe...

Anm.: Undersøgelsen er repræsentativ på køn, alder og region.
Kilde: Norstat for L&F maj 2023 n=1001.

Convenience vækster i takt med at tid er blevet en mangelvare

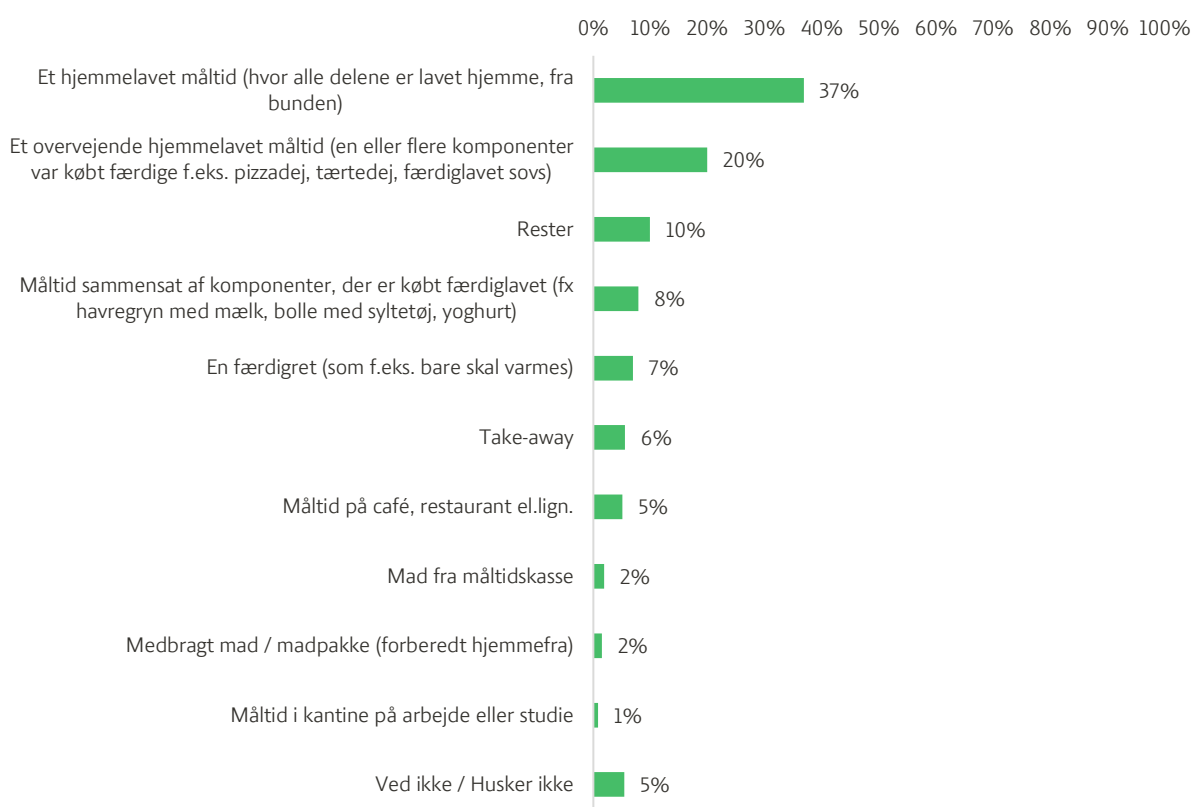
Data fra GfK's husstandspanel, baseret på 3.000 forbrugere, viser at de hjælpne løsninger er vækset massivt i de seneste år. Fra 2016 og frem til 2022 har de danske forbrugere købt tre gange så mange færdigretter målt på værdi. I samme periode har måltidskasserne oplevet en næsten eksponentiel vækst, og der er blevet solgt knap otte gange så mange måltidskasser i 2022 sammenlignet med 2016 målt på værdi. Selvom der ses høje vækstrater, så oplever ikke alle forbrugere, at de køber mere af den helt eller delvist færdiglavede mad, hvilket kan skyldes, at disse løsninger er blevet en integreret del af madlavningen og ikke længere associeres på samme måde som tidligere.

Data fra Landbrug & Fødevarers Madtracker-undersøgelse viser også, at hjælpne løsninger er blevet en integreret del af forbrugernes aftenmåltid. Mens 37 pct. beskriver deres aftenmåltid som "hjemmelavet fra bunden", havde en del danskere en grad af convenience i deres aftenmad som fx inkluderingen af forskellige færdiglavede måltidskomponenter, eller fik et færdiglavedt måltid enten købt i supermarkedet (typisk færdigretter) eller som take-away.

Især måltidskomponenter som den færdiglavede sovs, den snittede salat eller pizzabunden hitter blandt danskerne, og mange laver dermed et overvejende hjemmelavet måltid, med et eller flere købte komponenter. Kendetegnet for måltider med de færdiglavede komponenter er følelsen af, at måltidet er hjemmelavet, samtidigt med at det smager godt og er nemt og hurtigt at tilberede. Måltidskomponenterne spises især af børnefamilier, hvor mere end hver tredje brugte helt eller delvist færdiglavede komponenter i aftensmåltidet.

Figur 3.5

Spg. Hvordan vil du beskrive din aftensmad i går? Du kan vælge flere svar.

Anm.: Mulighed for flere svar. Afrundede procenttal.

Kilde: Voxmeter for L&F, februar/marts 2023, maj 2023 samt august 2023, n=3000.

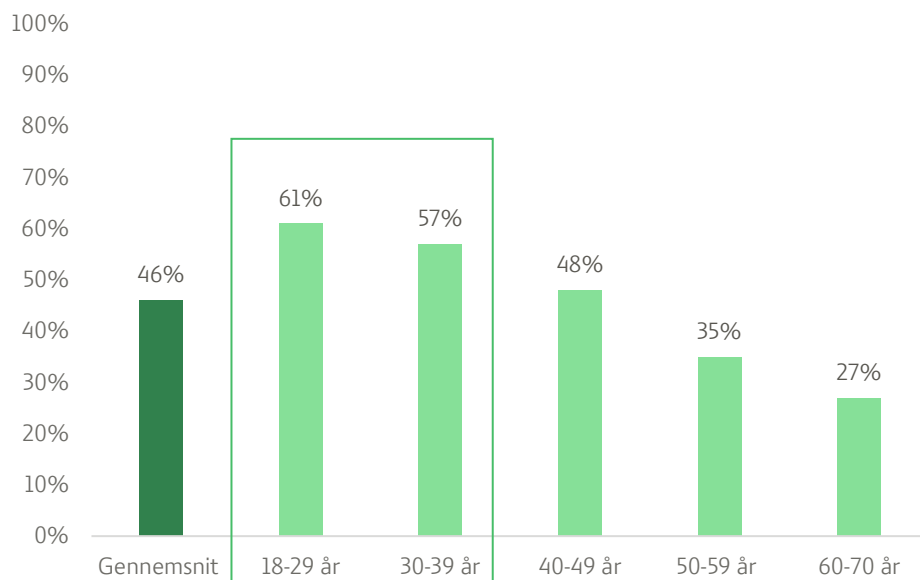
Helt eller delvist færdiglavede retter er en håndsækning til tidspressede danskere

En del af forklaringen på, at forskellige former for convenience-løsninger vækster, er at tid er blevet en knap ressource for mange. Mange forbrugere, især de yngre, har altså svært ved at få enderne til at mødes i en travl hverdag, hvor de ofte oplever, at der ikke er tid nok til at gøre alle de ting, de gerne vil nå. I maj 2023 spurgte Norstat fra Landbrug & Fødevarer de danske forbrugere ind til deres perspektiv på tid, og her svarede 46 pct., at de ofte oplever, at de ikke har tid til alt det, de gerne vil nå. Blandt de 18-29-årige er det hele 61 pct., mens det blandt de 30-39-årige er 57 pct. af deltagerne, som ofte oplever ikke at have tid nok. Blandt familier med børn er det 56 pct., som ofte oplever ikke at have tid nok til alt det, de gerne vil nå.

Figur 3.6

Nedenfor ser du nogle udsagn, som andre har sagt. Er der nogle af dem, som beskriver dig eller som du er enig i?

"Jeg oplever ofte, at jeg ikke har tid til at nå alt det jeg gerne vil nå."
Fordeling blandt aldersgrupper

Anm.: n=1013, heraf 18-29 år n=243, 30-39 år n=172, 40-49 år n=203, 50-59 år n=203, 60-70 år n=193.

Undersøgelsen er repræsentativ på køn, alder, region og uddannelse.

Kilde: Norstat for L&F maj 2023.

De helt eller delvist færdiglavede måltider løser nogle af disse udfordringer, og frigør tid til andre gøremål end fx indkøb eller madlavning. Et nærmere kig på årsagerne til at forbrugerne køber de helt eller delvist færdiglavede retter viser, at 35 pct. af danskerne er enige i, at brugen af helt eller delvist færdiglavede måltider klarer madlavningen de dage, hvor de ikke selv gider stå i køkkenet. Derudover oplever 23 pct. af danskerne, at de helt eller delvist færdiglavede måltider sparer tid, så der i stedet *enten* er tid til afslapning *eller* er plads til at gøre andre praktiske ting. 18 pct. peger på, at de helt eller delvist færdiglavede retter frigør tid til at hygge sig sammen, mens 21 pct. mener, at brugen af helt eller delvist færdiglavede mad kompenserer for manglende planlægning.

Især den delvist færdiglavede mad hjælper danskerne med at få enderne til at mødes i en travl hverdag, mens følelsen af det hjemmelavede bibeholdes. Færdigretter beskrives dog i denne sammenhæng ikke med nær så mange positive ord som 'hjemmelavet' og 'delvist hjemmelavet mad' gør. Sammenlignet med de to andre typer aftensmad, bliver færdigretter nemlig i langt mindre grad beskrevet med ord som god smag, af høj kvalitet, sund eller friskt. Overordnet tyder noget derfor på, at færdigretterne ikke anskues som et lige så godt måltid, hvorfor der kunne ligge et uforløst potentiale i at løfte færdigretterne op på et niveau, så de bliver legitime løsninger til aftensmåltidet på samme måde som komponenterne.

Fra globale kriser til lokale priser

De globale fødevarermarkeder er tæt forbundne. Priserne på landbrugsråvarer er bestemt på internationale markeder, hvor begivenheder i udlandet i et stort omfang afgør den pris, den danske landmand kan få for sine produkter. Globale prisstigninger på landbrugsråvarer i 2022 og 2023 resulterede i de samme prisstigninger i danske og udenlandske supermarkeder. Produktivitetsforbedringer i landbruget og fødevarerindustrien gør, at forbrugerne over tid kan købe flere fødevarer for deres indkomst.

I 2022 og 2023 steg fødevarerpriserne i Danmark samlet set med over 20 pct. målt ved forbrugerprisindekset. Så store prisstigninger er sjældne, og vi skal tilbage til 2007 og 2008 for at finde tilsvarende prisstigninger. I begge perioder var prisstigningerne ikke isoleret til Danmark. Fødevarerpriserne steg i hele verden som følge af højere priser på de globale fødevarermarkeder.

Priserne i landbruget er i stort omfang bestemt af udbud og efterspørgsel på de globale markeder.⁵ På kort sigt kan udbuddet blive påvirket af bl.a. vejr og klima, sygdomme og energipriser. På længere sigt er det især fremskridt inden for landbrugsteknologi og landbrugspraksis, der påvirker udbuddet. På både kort og lang sigt kan efterspørgslen efter fødevarer ændre sig som følge af bl.a. økonomisk vækst eller forbrugernes skiftende præferencer. Mange faktorer påvirker de globale balancer mellem udbud og efterspørgsel. Boks 4.1 gennemgår flere af disse faktorer.

FN's fødevarer- og landbrugsorganisation FAO følger priserne på de globale fødevarermarkeder tæt og offentliggør løbende et prisindeks over de globale landbrugsråvarerpriser. Prisindekset, der er vist i figur 4.1, opsummerer de internationale landbrugsråvarerpriser indenfor korn, vegetabiliske olier, mejeri, kød og sukker, vægtet med deres respektive eksportandele.

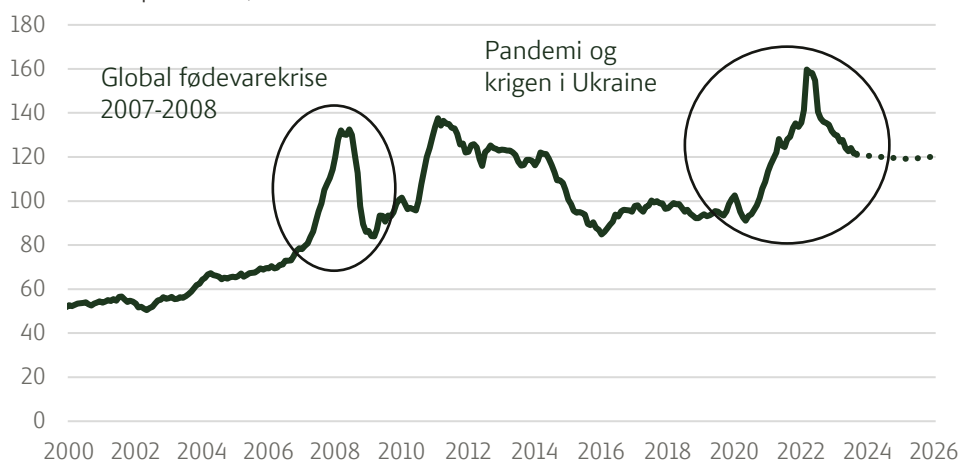
Fra marts 2020 til marts 2022 steg de globale landbrugsråvarerpriser med 68 pct. målt ved FAO's prisindeks. En så stor stigning i priserne er sjælden. Stigningen skyldtes især forhold relateret til corona-pandemien og krigen i Ukraine. Corona-pandemien medførte nye forbrugsmønstre, handelsrestriktioner og højere produktionsomkostninger, hvilket alt sammen var med til at presse de globale fødevarerpriser op. Samtidig påvirkede vejret høsten negativt i mange vigtige fødevarerproducerende lande. Ruslands invasion af Ukraine i februar 2022 fik priserne til at stige yderligere, da der opstod usikkerhed om den globale fødevarerforsyning, idet Rusland og Ukraine er to af verdens største producenter af korn og vegetabiliske olier.

Sidste gang der var så store stigninger i de globale landbrugsråvarerpriser var i 2007 og 2008 under den globale fødevarerkrise. Dengang var der også flere faktorer, som var med til at skabe de høje priser, bl.a. en højere oliepris, der hævede transport- og produktionsomkostningerne samt et øget brug af afgrøder til produktion af biobrændstoffer. Klimarelaterede begivenheder som tørke og oversvømmelser forstyrrede samtidig fødevarerproduktionen i nøgleområder.

⁵ Se bl.a. "Hahnemann, N.P. & Kock, M.C. (2011). Internationale råvarerpriser: cykel, boble eller niveauskifte? Danmarks Nationalbanks Kvartalsoversigt, 2. Kvartal 2011, del 1" og "Nationalbanken (2022). Udsigter for dansk økonomi september 2022: Presset i økonomien bør dæmpes."

Figur 4.1
Globale fødevarepriser

FAO Fødevareprisindeks, 2014-2016=100

Anm.: Sidste observation er september 2023. Den stiplede linje er FAO's prognose.

Kilde: FAO

Boks 4.1

Disse faktorer kan påvirke de globale fødevarepriser

De globale fødevarepriser bestemmes primært af udbud og efterspørgsel på de globale markeder. Når efterspørgslen efter en vare stiger, fx som følge af økonomisk vækst, vil prisen have en tendens til at stige. Hvis udbuddet af varen stiger, fx som følge af en god høst, vil prisen have en tendens til at falde. Derudover kan geopolitiske faktorer (fx handelspolitik og internationale konflikter) samt spekulation påvirke landbrugsråvarepriserne.

Her er nogle af de vigtigste udbuds- og efterspørgselsfaktorer, der påvirker de globale fødevarepriser:

Udbudsfaktorer

Vejr og klima: Naturens påvirkning i form af bl.a. sol og regn har stor betydning for høstudbyttet.

Sygdomme: Større udbrud af plante- eller dyresygdomme kan mindske det globale udbud af afgrøder og kød.

Energipriser: Prisen på el og brændstof påvirker produktions- og transportomkostninger.

Gødning: Tilgængeligheden af og prisen på gødning har stor betydning for høstudbyttet.

Teknologi: Fremskridt inden for landbrugsteknologi og landbrugspraksis kan forbedre produktiviteten og øge udbuddet.

Efterspørgselsfaktorer

Befolkningsvækst: En større global befolkning øger efterspørgslen efter fødevarer.

Økonomisk fremgang: Højere indkomst, især i udviklingslande, øger efterspørgslen efter fødevarer af højere kvalitet.

Forbrugerpræferencer: Forbrugernes skiftende præferencer for fødevarer ændrer efterspørgslen efter bestemte typer fødevarer.

Subsidier: Offentlige tilskud til bestemte typer fødevarer øger efterspørgslen efter disse.

Sæson: Efterspørgslen efter bestemte typer fødevarer varierer hen over året afhængig af kulturelle traditioner og forbrugerpræferencer.

Høje priser øger produktionen, indtil priserne falder igen

Efter de globale fødevarerpriser toppede i marts 2022 er de i 2023 faldet til et niveau, der ligger omtrent 20 pct. højere end niveauet før corona-pandemien og krigen i Ukraine. FAO forventer, at priserne vil blive på dette niveau i de efterfølgende år. FAO's prognose er naturligvis behæftet med en stor usikkerhed, da den ikke kan tage højde for uforudsete begivenheder, der påvirker det globale udbud eller den globale efterspørgsel på en måde, der ændrer priserne markant. Dermed kan prisen, afhængig af begivenhedernes gang, ende med at være højere eller lavere end det forventede.

Det er dog sikkert, at rekordhøje priser ikke forbliver høje for altid. I udgangspunktet er den bedste "løsning" på høje priser netop høje priser, da høje priser giver et incitament for landmænd i hele verden til at øge deres produktion og dermed det globale udbud. Det vil bidrage til at priserne falder igen.

Den såkaldte grisecyklus illustrerer denne pointe. I over hundrede år er den pris, som landmanden kan få for sine slagtegrise i perioder steget meget, efterfølgende faldet meget, steget meget igen osv. Figur 4.2 viser prisen for slagtegrise siden 2000.

De store udsving i prisen på grisen (udsving, som man i øvrigt genfinder på andre markeder for husdyrprodukter) skyldes, at produktionen af grise også stiger og falder over tid: Når priserne er høje, øges produktionen af grise, indtil efterspørgslen ikke kan følge med produktionen, og der er en overproduktion. Overproduktionen får priserne til at falde, hvilket får landmændene til at mindske produktionen. Den mindre produktion fører til prisstigninger, og så gentages cyklussen.

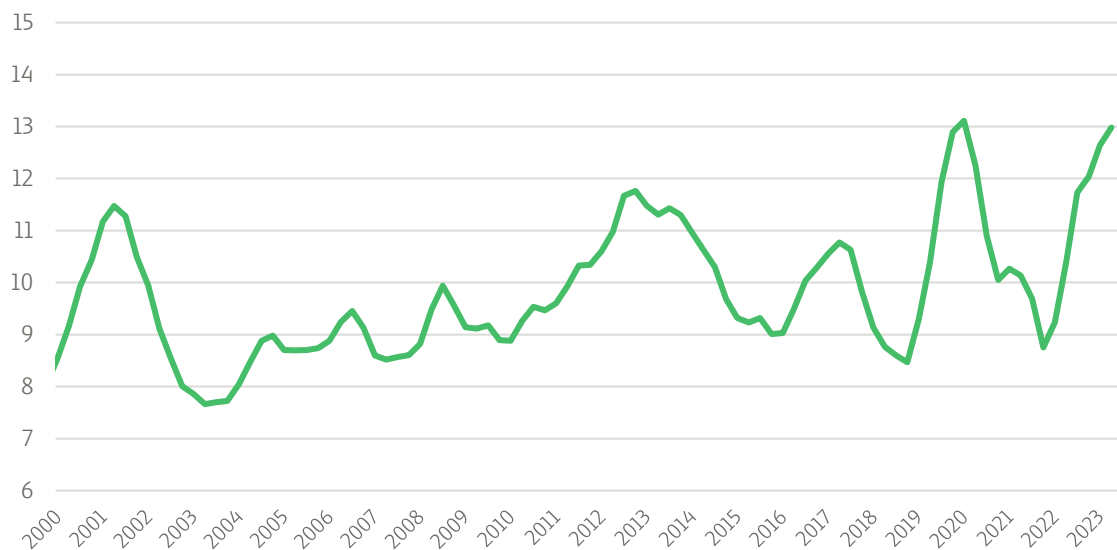
Da de nationale grisemarkeder i dag er tæt integrerede, er det ofte store ændringer i produktionen i udlandet, der påvirker de danske grisebønder.⁶ Fx steg prisen for en slagtegris meget i 2019 og 2020 pga. et voldsomt udbrud af svinepest i Kina, der kostede op mod 200 mio. kinesiske grise livet, hvilket medførte en betydelig reduktion i den globale griseproduktion.

Landbrugsråvarer adskiller sig fra mange industrivarer ved, at udbuddet kun trægt kan tilpasse sig ændringer i efterspørgslen. Skal griseproduktionen fx øges, kræver det, at flere søer bliver løbet. Det tager tid at øge antallet af drægtige søer, så der kan komme flere smågrise. På samme måde tager det tid, hvis man vil øge produktionen af en bestemt afgrøde, fx hvede, da det typisk først kan ske til næste plantesæson. Disse særlige forhold bidrager til udsvingene i priserne.

⁶ Se mere i "Holst, Carsten & Cramon-Taubadel, Stephan (2011). International Synchronisation of the Pork Cycle. Review of Agricultural and Applied Economics 15(1)".

Figur 4.2
Grisecyklussen: Prisen på grisen svinger op og ned

Noteringen for slagtegrise, kr./kg.

Anm.: Serien er udglattet ved et 3 måneders glidende gennemsnit.
Kilde: L&F.

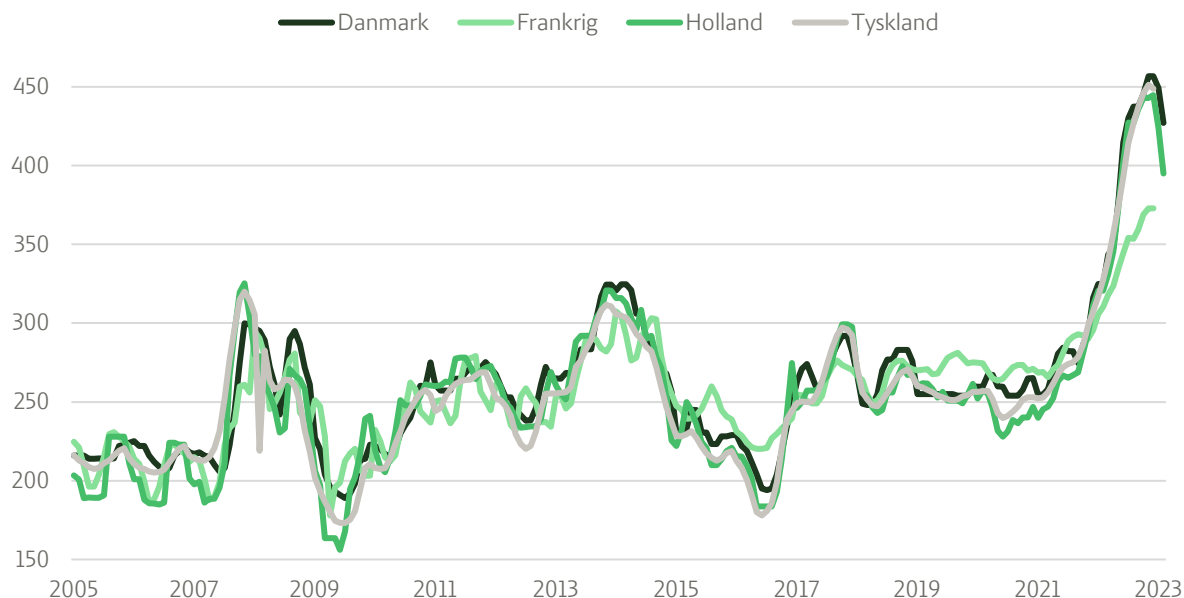
De nationale markeder er tæt forbundet

De priser, danske landmænd modtager for deres landbrugsprodukter, bliver i et stort omfang bestemt på de globale markeder. Det gælder især for de produkter, som handles meget på tværs af landegrænser. Et godt eksempel på dette er mælk.

I Danmark bliver omkring $\frac{3}{4}$ af mælken brugt til fremstilling af mejeriprodukter, som eksporteres til udlandet. Når mælkeprodukter handles på tværs af landegrænser og regioner, har de internationale markedspriser på mejeriprodukter en meget stor indflydelse på afregningsprisen til den danske landmand. Det illustrerer figur 4.3, som viser, hvordan afregningsprisen i Danmark følger afregningsprisen i de store mælke markeder Frankrig, Holland og Tyskland tæt.

Figur 4.3
Mælkeprisen på tværs af lande følger hinanden tæt

Acontoprisen for mælk, inkl. efterbetaling, kr. per 100 kg

Kilde: L&F

Fra landmanden til supermarkedet

En stigning i prisen på en landbrugsråvare, fx korn eller mælk, vil over tid resultere i en prisstigning hos forbrugeren i supermarkedet. Størrelsen på prisstigningen hos forbrugeren afhænger af landbrugsråvarens vej gennem værdikæden fra landmanden til detailbutikken, hvordan de enkelte led i værdikæden håndterer en højere pris, og hvor villig forbrugeren er til at betale en højere pris.

Homogene og relativt uforarbejdede varer i supermarkedet bliver typisk berørt hurtigere og mere direkte af en prisstigning på en landbrugsråvare.⁷ Det gælder fx frisk mælk i supermarkedet. Figur 4.4 viser, hvordan prisen på mælk steg under den globale fødevarerkrise i 2007 hos både landmanden (afregningsprisen) og forbrugeren (prisen i supermarkedet). Mens landmandens pris steg 0,85 kr. i 2007, steg prisen i supermarkedet 1,15 kr. samme år (forskellen skyldes bl.a. de 25 pct. moms, der tillægges forbrugers køb). Da de globale mælkepriser og afregningsprisen til landmanden faldt i 2009, medførte det også et fald i prisen på frisk mælk i supermarkedet.

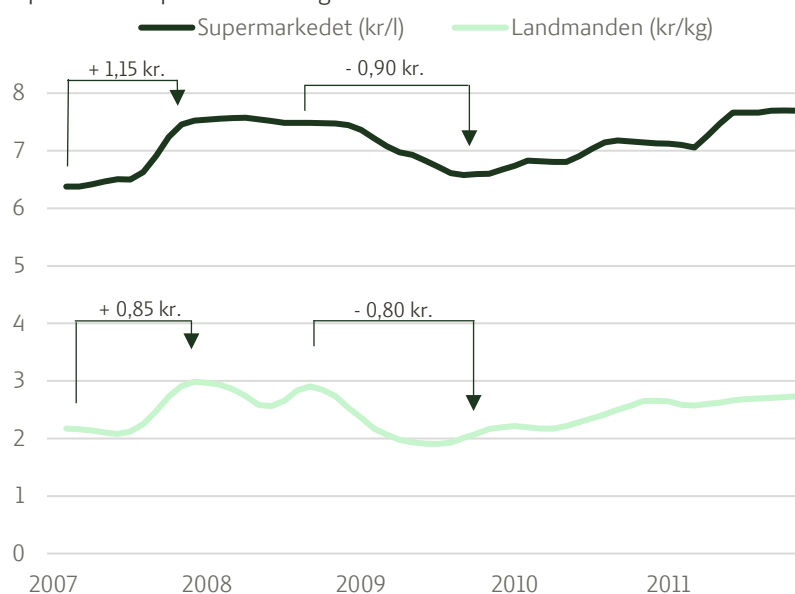
Prisen på mere forarbejdede varer, fx ost og kager, påvirkes med lidt forsinkelse, når prisen på råmælk stiger. Prisgennemslaget vil desuden afhænge af hvor meget mælk, der indgår i produktionen af den forarbejdede vare relativt til andre input i produktionen i form af råvarer og omkostninger til løn, energi, kapital og transport mv. Generelt gælder det, at jo længere frem i værdikæden en landbrugsråvare kommer,

⁷ Da priserne på landbrugsråvarer er bestemt på globale markeder, vil en prisstigning ramme alle virksomheder, der bruger den pågældende råvare. Det indebærer en forskydning af markedets udbudskurve.

desto mindre fylder prisen på landbrugsråvaren ift. de samlede produktionsomkostninger.

Figur 4.4
Case: Udsving i mælkeprisen i 2007-2011

Prisen på mælk i supermarkedet og hos landmanden

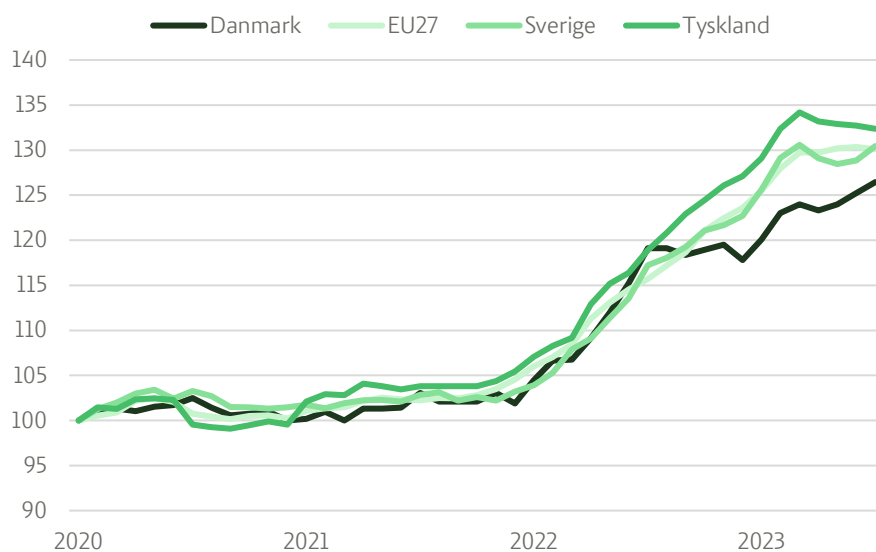

Anm.: Afregningsprisen til landmanden er for mælk med 4,2 pct. fedt og 3,4 pct. protein. Prisen i supermarkedet dækker over prisen på frisk mælk som defineret i forbrugerprisindekset.
Kilde: L&F og Danmarks Statistik.

Der er en tæt sammenhæng mellem udviklingen i forbrugerpriserne i forskellige lande. Dette er illustreret i figur 4.5, hvor man kan se, at fødevarerpriserne er steget med nogenlunde samme hastighed i Danmark, Sverige, Tyskland og EU27. Selvom prisstigningstaksterne er nogenlunde ens, vil man opleve, at der kan være store absolutte prisforskelle på forskellige fødevarer i forskellige lande. Det skyldes især forskellige afgifts- og lønniveauer landene imellem.

Figur 4.5 Fødevarerpriserne i EU følger hinanden tæt

Prisindeks, jan. 2020=100

Kilde: Eurostat.

Vi får flere fødevarer for vores timeløn over tid

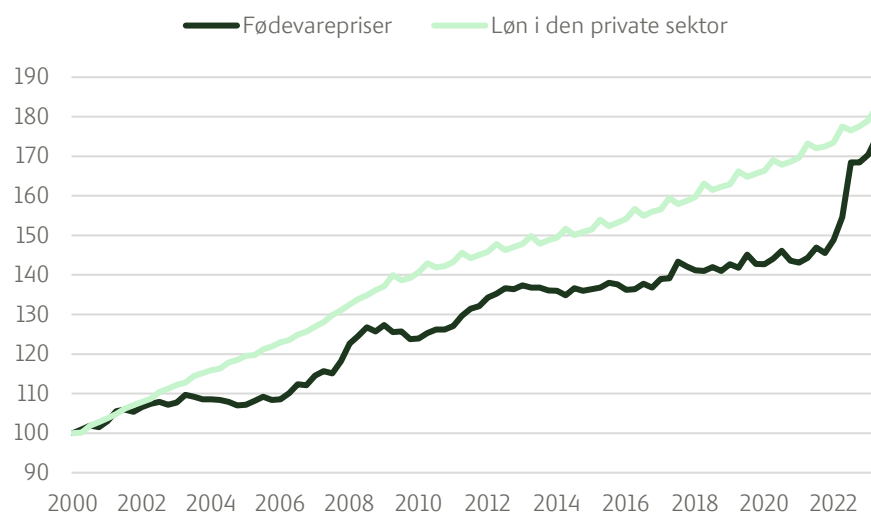
Selvom fødevarerpriserne stiger over tid, ligesom det er tilfældet for priserne på de fleste varer, betyder produktivetsforbedringer i landbruget og fødevarerindustrien, at forbrugerne over tid kan købe flere fødevarer for deres indkomst. Når landmændene og fødevarervirksomhederne bliver mere effektive til at producere de samme fødevarer, kan de sælges til en lavere pris relativt til forbrugerens løn. Med andre ord vil timelønningerne i samfundet stige mere end fødevarerpriserne over tid. Dette er illustreret i figur 4.6, som viser, at timelønningerne er steget 83 pct. fra 2000 til 2023, mens fødevarerpriserne er steget 75 pct. i samme periode.

Landbrugssektoren og fødevarerindustrien tager løbende nye teknologier og mere effektive produktionsmetoder i brug for at kunne være konkurrencedygtige. Det er fx nye afgrøder i form af sygdomsresistent hvede eller brug af moderne præcisions-teknologi i traktoren, der hjælper landmanden med at gøde optimalt. Begge dele er med til at øge høstudbyttet per dyrket hektar.

En højere konkurrenceevne og produktivitet gavner i sidste ende forbrugeren, som kan købe flere og bedre fødevarer for sin indkomst. Det er en langsigtet tendens, som vil fortsætte, uanset hvilke ubalancer, der måtte opstå på de globale fødevarermarkeder på kort sigt.

Figur 4.6
Over tid stiger lønningerne hurtigere end fødevarerpriserne

Indeks, jan. 2000=100

Anm.: Der er et databrud i 2008 for serien "Løn i den private sektor".
Kilde: L&F pba. tal fra Danmarks Statistik.

Fødevareklyngen er et af Danmarks største eksporterhverv

Den danske fødevareklynge har stor succes på de globale markeder. I 2022 eksporterede klyngen for 197 mia. kr. svarende til 21 pct. af den samlede danske vareeksport. Den høje eksport gør fødevareklyngen til et af Danmarks største eksporterhverv. Fremgangen i eksporten er bredt fungeret, da der har været fremgang i eksporten af klyngens ti største varegrupper de seneste fem år. Eksporten af fødevarer har været stabil de seneste år på trods af pandemi og problemer i de globale forsyningskæder. Det er med til at stabilisere den samlede danske eksport.

Fødevareklyngens vareeksport bragte 197 mia. kr. hjem til Danmark i 2022. Det er den højeste eksport nogensinde – hele 13 pct. højere end eksporten i 2021, det forrige rekordår. Fødevareklyngen eksporterer et bredt udsnit af fødevarer (fx mejeriprodukter og sukker), biobaserede produkter (fx foder og frø) og varer indenfor agroteknologi (fx maskiner til jordbrug og emballage) til mere end 200 forskellige lande. Nogle af vores nærmeste naboer, Tyskland, Sverige og Polen, er blandt de største eksportmarkeder.

Eksporten slog alle rekorder i 2022 på grund af en stor stigning i eksportværdien af næsten alle fødevaregrupper. Det skyldes i høj grad, at de globale råvare- og fødevarepriser var på et meget højt niveau i 2022. Globale prisstigninger på korn, mejeriprodukter og kød som følge af eftervirkninger fra corona-krisen og krigen i Ukraine løftede omsætningen hos danske landmænd og fødevarevirksomheder med salg til udenlandske markeder. Derudover steg eksporten i mængder for over halvdelen af fødevarekategorierne. Der blev altså både solgt mange flere varer end tidligere, og de blev solgt til en højere pris.

Den høje eksport gør fødevareklyngen til et af Danmarks største eksporterhverv. Klyngen står for 21 pct. af hele Danmarks vareeksport (målt i værdi), når man ser på, hvilke varer der produceres i Danmark og eksporteres til andre lande. Eftersom størstedelen af fødevareklyngens eksport består af produkter, der er dyrket og forarbejdet her til lands, er nettobidraget til dansk økonomi højt sammenlignet med andre brancher. Mange andre branchers produktion er nemlig mere afhængig af import fra andre lande, hvilket sender penge ud af landet. Fødevareklyngens eksport er også mere direkte knyttet til dansk økonomi og beskæftigelse end andre branchers eksport, hvor en større del af produktionen til eksport finder sted i udlandet. Læs mere i boks 5.2.

Boks 5.1

Hvilke produkter indgår i fødevareklyngens eksport?

Den danske udenrigshandel med varer er opgjort på cirka 9.000 forskellige varekoder. Landbrug & Fødevarer har ud fra disse varekoder defineret fødevareklyngen, som består af tre grupperinger:

Fødevarer: Alle varer, der direkte eller indirekte er egnet som menneskeføde. Fødevarer dækker både madvarer og drikkevarer samt varer, der ikke i sin nuværende "handelsform" umiddelbart kan spises, før der sker en forarbejdning heraf, fx korn og levende smågrise.

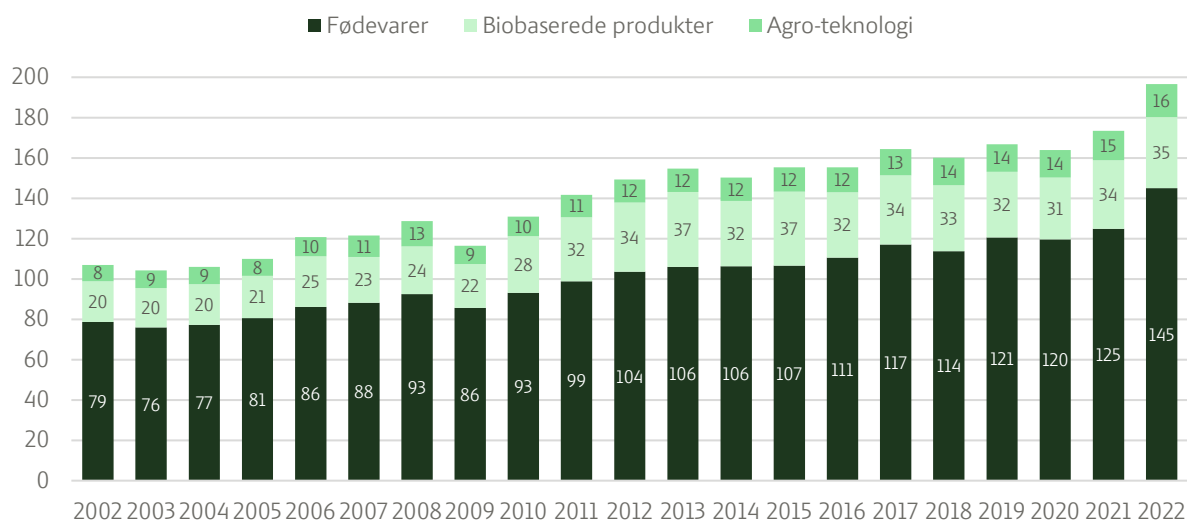
Biobaserede produkter: Vegetabiliske og animalske produkter, der ikke er egnet som menneskeføde, fx enzymer og tidligere også minkskind.

Agro-teknologi: Varer, der anvendes i direkte tilknytning til fødevareklyngens produktion. Agro-teknologi inkluderer maskiner til jordbrugsproduktion samt til forarbejdning af produkter herfra i nærings- og nydelsesmiddelindustrien.

Fødevareklyngens eksport omfatter dermed mere end landbrugskompleksets eksport. Læs mere om forskellen mellem landbrugskomplekset og fødevareklyngen i kapitel 1.

Figur 5.1
Fødevareklyngens samlede eksport slog rekord i 2022

Eksport i mia. kr.

Kilde: L&F pba. tal fra Danmarks Statistik.

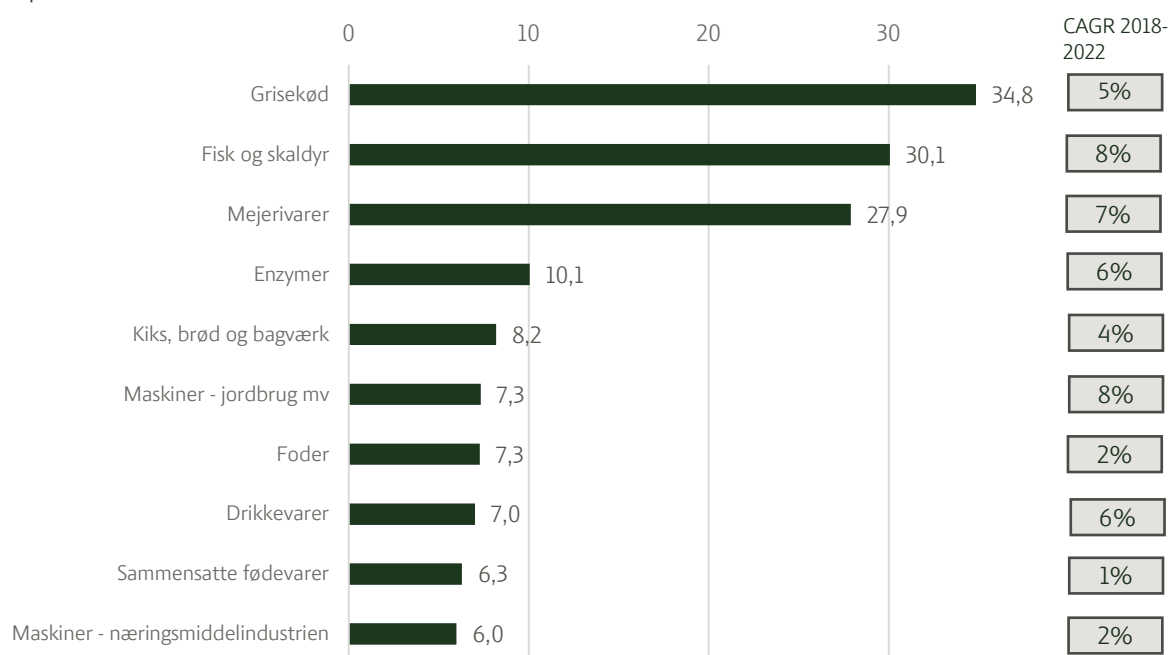
Mange varegrupper i vækst de seneste fem år

Fødevareklyngen eksporterer mange forskellige varer, og figur 5.2 viser eksporten af de ti største varegrupper. Den største varegruppe i eksportstatistikken er grisekød, hvor eksporten var 35 mia. kr. i 2022. I denne gruppe er både levende grise, der sendes til slagting i udlandet, griseudskæringer og færdigvarer som bacon og pølser produceret på danske slagterier. Den næststørste varegruppe er fisk og skaldyr, og den tredjestørste gruppe udgøres af mejeriprodukter.

Eksporten er steget støt for alle de ti største varegrupper de seneste fem år. Højre panel af figur 5.2 viser de gennemsnitlige årlige vækstrater (CAGR) fra 2018 til 2022. Her ser vi, at eksporten af grisekød er steget med i gennemsnit 5 pct. om året, og at fiske- og skaldyrseksporten er steget med 8 pct. om året. Årlige vækstrater i den størrelsesorden går igen blandt de andre varegrupper. Det viser, at fremgangen i eksporten er bredt funderet, hvilket gør den samlede eksport mere modstandsdygtig overfor udbud- og efterspørgselsforskydninger på enkelte markeder.

Figur 5.2
Fødevarerklængens eksport af de ti største varegrupper

Eksport i mia. kr.

Anm.: CAGR = gennemsnitlige årlige vækstrater.

Kilde: L&F pba. Danmarks Statistik.

Danske fødevarer i hele verden

Fødevarerklængens eksporterer varer til mere end 200 lande.⁸ Forbrugere og virksomheder i hele verden fra Sydslesvig til Sydafrika køber dansk smør, grisekød, græsfrø, maskiner, enzymer og meget mere.

69 pct. af eksporten ender i et europæisk land, jf. tabel 5.1, der viser eksporten opdelt på verdensdele. Denne andel har været nogenlunde konstant de sidste 20 år. Det er især vores nabolande Tyskland og Sverige, der køber mange produkter fra fødevarerklængens. Asien aftager 15 pct. af eksporten, hvilket især skyldes vores gode handelsforbindelser til Kina og Japan. 7 pct. af eksporten ender i Nordamerika, og de sidste 9 pct. ender i en af de øvrige verdensdele.

Selvom størstedelen af eksporten ender i Europa, er markeder længere væk også vigtige for fødevarerklængens. Eksporten til Kina er fx 14-doblet siden 2002, så landet nu

⁸ I Landbrug & Fødevarers årlige publikation "Fødevarerklængens udenrigshandel" er der en detaljeret gennemgang af eksporten til alle lande. Den seneste version af publikationen kan findes på lf.dk.

er klyngens tredjestørste eksportmarked. De største eksportmarkeder i 2022 er Tyskland (eksport på 32 mia. kr.), Sverige (18 mia. kr.) og Kina (13 mia. kr.). Se mere i tabel 5.2.

Tabel 5.1
Fødevareklyngens eksport fordelt på verdensdele

Eksport i mia. kr., 2022

	Europa	Nordamerika	Asien	Andre verdensdele	I alt	Europas andel, pct.
Grisekød	20,0	2,0	11,4	1,4	34,8	57,5
Fisk og skaldyr	21,6	1,1	4,4	2,9	30,1	71,8
Mejerivarer	17,9	1,5	4,2	4,3	27,9	64,2
Enzymer	5,1	2,0	1,6	1,4	10,1	50,5
Øvrige varer	71,4	7,5	7,8	7,1	93,8	76,1
Fødevareklyngen i alt	136,0	14,1	29,5	17,0	196,6	69,2

Kilde: L&F pba. Danmarks Statistik.

Tabel 5.2
De ti største eksportmarkeder i 2022

	2019	2020	2021	2022	2022
	Eksport, mia. kr.				Andel af eksporten, pct.
Tyskland	27,2	25,4	25,7	31,9	16,2
Sverige	14,5	14,0	15,2	17,7	9,0
Kina inkl. Hong Kong	13,8	15,7	14,5	13,4	6,8
UK	11,5	11,1	9,6	11,5	5,8
Holland	7,7	7,5	9,0	10,8	5,5
Polen	8,6	8,5	7,9	10,3	5,2
Norge	7,4	8,1	8,8	9,6	4,9
Italien	6,5	5,9	7,2	8,2	4,1
USA	5,3	6,0	7,0	7,9	4,0
Frankrig	5,8	5,2	5,9	7,2	3,6
Alle lande	166,8	163,9	173,6	196,6	100,0

Kilde: L&F pba. Danmarks Statistik.

Forsyningsproblemer i 2021 og 2022 ramte industrieksporten hårdere end fødevareeksporten

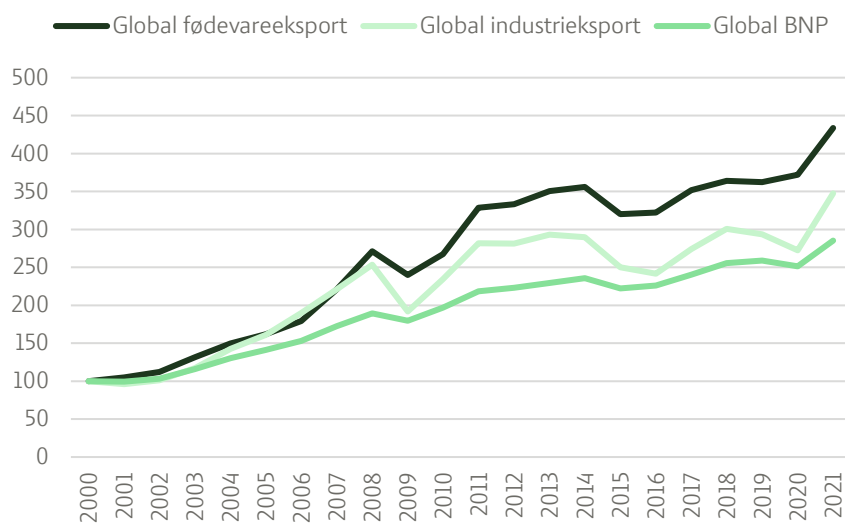
Fødevareklyngens eksport er i høj grad påvirket af udviklingen i resten af verden. Ændringer i udbud eller efterspørgsel på de udenlandske markeder rammer danske landmænd direkte, da mere end $\frac{3}{4}$ af deres produktion ender i udlandet. For eksempel vil en ændring i grisebestanden i Kina eller mælkeproduktionen i New Zealand have afgørende betydning for hhv. den danske griseeksport og mejerieksport.

Verdenshandelen var i 2021 og 2022 præget af stor usikkerhed og forstyrrelser i de globale forsyningskæder. I denne periode viste den globale handel med fødevarer sig at være mere stabil end handelen med industrivarer. Det ser man af figur 5.3, der viser udviklingen i verdenshandelen med hhv. fødevarer og industrivarer.

Under pandemien og det efterfølgende sammenbrud i ellers velfungerende globale forsyningskæder steg handelen med fødevarer, mens der var en større tilbagegang i industrieksporten. Det illustrerer, hvordan fødevarerhandelen er mindre følsom overfor ændringer i den økonomiske aktivitet og globale forsyningskæder end handelen med øvrige varer.

Figur 5.3
Den globale fødevarerhandel har været mere stabil end den globale industrihandel

Udvikling i verdenshandelen, indeks 2000=100

Kilde: COMTRADE and World Bank World Development Indicators.

Boks 5.2 Fødevarerhandelens eksport skabes i Danmark

En større og større andel af den samlede danske eksport i nationalregnskabet og betalingsbalancen består i dag af eksport af varer, der aldrig har krydset den danske grænse. Varer, der ikke krydser grænsen, udgør omkring en femtedel af vareeksporten.

Eksport af varer, der ikke krydser grænsen, omtales også som fabriksløs produktion, fordi der er tale om produktion fra danske virksomheder uden af virksomhederne har en dansk fabrik. Produktionen finder sted i udlandet, men den indgår i det danske nationalregnskab og BNP, fordi en dansk virksomhed har økonomisk ejerskab til produktionen, og der sker en aflønning af virksomhedens immaterielle aktiver (patenter og varemærker mv.) i Danmark. Den udenlandske produktion ligger typisk i lavtlønslande eller tæt på virksomhedens markeder langt fra Danmark.

Fabriksløs produktion er ikke et fænomen, der berører fødevarerhandelen i særlig stor grad. Fødevarerhandelens vareeksport består primært af produkter, der er dyrket og forarbejdet i Danmark. Dermed er landbrugets eksport mere direkte forbundet til arbejdspladser og økonomisk aktivitet i Danmark end videnstunge industrivirksomheders eksport, der i stigende grad skabes på fabrikker i andre lande – og stadig indgår i det danske nationalregnskab. Læs mere om eksportens betydning for danske arbejdspladser i "Landbruget og fødevarerhandelens bidrag til beskæftigelse og indkomst".

Dansk landbrugs markedsposition i udlandet

Selvom Danmarks eksport af fødevarer i de seneste år har nået rekordhøjder, har Danmark en lille markedsposition på de største eksportmarkeder for landbrugsvarer. Fx er Danmarks markedsposition i Tyskland, vores største marked for grisekød, kun 4,9 pct. Tilsvarende er markedspositionen på det største smørmarked, Storbritannien, blot 4,0 pct. Det skyldes i høj grad eksportlandenes egen produktion. Den lave markedsposition indikerer, at danske selskaber ikke har en markedsstyrke i udlandet, og at de er i skarp konkurrence med både udenlandske og hjemlige konkurrenter.

Danmark har positioneret sig som en global aktør indenfor fødevarerindustrien og etableret sig som en pålidelig leverandør af landbrugsprodukter til nationer verden over. Nogle landbrugsvarer indgår i produktionen af andre fødevarer i udlandet og andre havner direkte hos slutforbrugeren.

I den sammenhæng er det relevant at undersøge Danmarks markedsposition på de største eksportmarkeder. En høj markedsposition vil indikere, at danske selskaber har en vis markedsstyrke i udlandet og dermed i højere grad kan bestemme priserne og sikre en god indtjening for danske landmænds produkter.

Denne artikel undersøger størrelsen af Danmarks markedsposition med fokus på varegrupperne oksekød, grisekød, smør og ost, da der er pålidelige data for produktionen og handelen med disse produkter for mange lande. Danmarks samlede eksport af oksekød (ekskl. levende dyr), grisekød (ekskl. levende dyr), smør og ost udgør 34 pct. af Danmarks samlede fødevarereksport.⁹

Analysen er baseret på Danmarks ti største eksportmarkeder for den givne vare. Det er netop disse eksportmarkeder, som har størst betydning for den indtjening, eksporten skaber til landmanden.

Skellen mellem markedsposition og importandel

I denne analyse skelnes der mellem markedsposition og importandel, når Danmarks andel af et givet marked opgøres.

I udregningen af den danske markedsposition for en given vare tages der højde for, at landet, Danmark eksporterer til, har sin egen produktion af varen. Således er markedsposition defineret som landets import af varen fra Danmark som andel af landets nettoimport og egenproduktion af varen. Udregningen fremgår af boks 6.1. Markedspositionen i et givent land er dermed et udtryk for Danmarks fodfæste på det givne marked overfor forbrugere og landets fødevarerindustri.

Danmarks importandel er Danmarks andel af et lands samlede import af en given vare. Udregningen fremgår ligeledes af boks 6.1. Importandelen siger noget om, hvordan Danmark klarer sig på markedet i forhold til andre konkurrerende eksportlande.

⁹ Eksporten for disse fire produkter (for oksekød og grisekød er tallene ekskl. levende dyr, men inkl. med og uden ben) var 48,8 mia. kr. i 2022. Den samlede fødevarereksport var 145 mia. kr. Se mere i kapitel 5.

Boks 6.1

Definition af begreber

I denne analyse skelnes der mellem markedsposition og importandel, når Danmarks andel af et givet marked opgøres:

$$\text{Dansk markedsposition} = \frac{\text{Landets import fra Danmark}}{\text{Landets produktion} + \text{Landets samlede import} - \text{Landets samlede eksport}}$$

Nævneren i brøken er den mængde, som landet kan forbruge eller bruge i produktion af andre produkter. Mængderne opgøres i vægt (tons).

$$\text{Dansk importandel} = \frac{\text{Landets import fra Danmark}}{\text{Landets samlede import}}$$

Danmarks markedsposition for oksekød

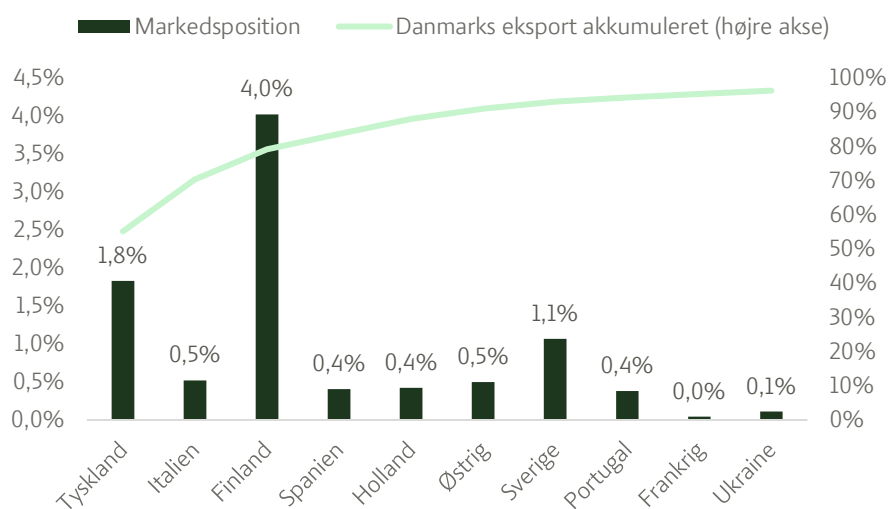
Danmark eksporterede i perioden 2016 til 2020 i gennemsnit 38.802 tons oksekød om året. De ti største markeder aftog 96 pct. af den samlede danske eksport af oksekød. Se mere i appendix, tabel 6.A.

Danmarks markedsposition indenfor oksekød er vist i figur 6.1. Her ses de lande, som Danmark eksporterer mest til. Disse lande er anført i en sorteret rækkefølge fra venstre mod højre, med Danmarks største eksportmarkeder til venstre.

På ingen af markederne har Danmark en markedsposition af betydelig størrelse. I Finland finder man fx den højeste danske markedsposition, og her er den kun 4 pct. Finland aftog i perioden 2016 til 2020 knap 9 pct. af Danmarks samlede eksport af oksekød. Tilsvarende var Danmarks markedsposition under 1 pct. for syv ud af ti eksportmarkeder. Disse syv lande stod for godt 30 pct. af Danmarks samlede eksport af oksekød.

Når man analyserer dansk eksport af oksekød (ekskl. levende dyr) skal man huske på, at den danske produktion og eksport af kødet er tæt tilknyttet den danske mejeriproduktion. Størstedelen af dansk oksekød kommer fra malkekvæg, hvor kødet reelt kan betragtes som et biprodukt af mælkeproduktionen. Dermed er det i højere grad mælkeproduktionen, der bestemmer den danske produktion og eksport af oksekød, end den danske markedsposition for oksekød i udlandet.

Figur 6.1
Danmarks markedsposition for oksekød, gns. 2016-2020

Anm.: Landene er sorteret fra venstre til højre med Danmarks største eksportmarkeder til venstre. Kurven "Danmarks eksport akkumuleret" angiver den akkumulerede andel af dansk eksport til de pågældende markeder. Kurvens værdier aflæses på højre akse. Markedsposition er defineret som landets import af varen fra Danmark som andel af landets nettoimport og egenproduktion af varen.

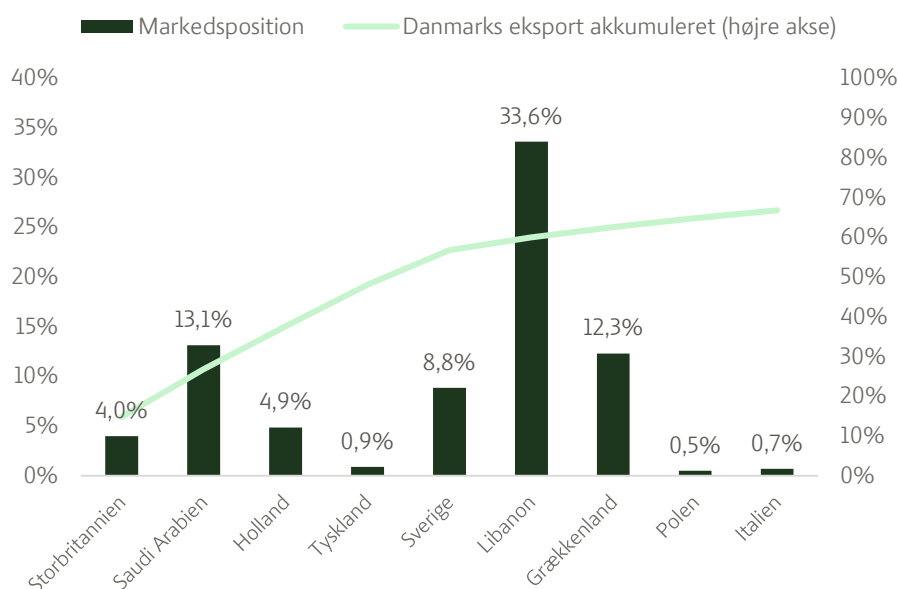
Kilde: Egne beregninger pba. af FAO-STAT.

Danmarks markedsposition for smør

Danmark eksporterede i perioden 2016 til 2020 i gennemsnit 46.851 tons smør om året. De ni største eksportmarkeder udgjorde samlet 67 pct. af Danmarks samlede eksport af smør. Se mere i appendix, tabel 6.B. Danmarks markedsposition for smør er vist i figur 6.2.

På kun få af eksportmarkederne har Danmark en markedsposition af væsentlig størrelse. På tre ud af ti af eksportmarkederne opnår Danmark en markedsposition på over 10 pct. Disse tre markeder, Saudi Arabien, Libanon og Grækenland, aftager til sammen 18 pct. af Danmarks samlede eksport af smør. Omvendt er Danmarks markedsposition i Storbritannien, vores største eksportmarked, kun 4 pct.

Figur 6.2
Danmarks markedsposition for smør, gns. 2016-2020

Anm.: Landene er sorteret fra venstre til højre med Danmarks største eksportmarkeder til venstre. Kurven "Danmarks eksport akkumuleret" angiver den akkumulerede andel af dansk eksport til de pågældende markeder. Kurvens værdier aflæses på højre akse. Markedsposition er defineret som landets import af varen fra Danmark som andel af landets nettoimport og egenproduktion af varen.
 Kilde: Egne beregninger pba. af FAO-STAT.

Danmarks markedsposition og importandel for grisekød

Danmarks markedsposition for grisekød på de største eksportmarkeder er vist i figur 6.3. I figuren fremgår både den danske markedsposition og importandel.

Danmark eksporterede i perioden 2016 til 2020 i gennemsnit 715.521 tons grisekød om året. De otte største eksportmarkeder aftog samlet 92 pct. af Danmarks samlede eksport af grisekød. På to ud af otte eksportmarkeder havde Danmark en markedsposition på over 10 pct. Disse eksportmarkeder, Storbritannien og Letland, udgjorde samlet 12 pct. af Danmarks samlede eksport af grisekød.

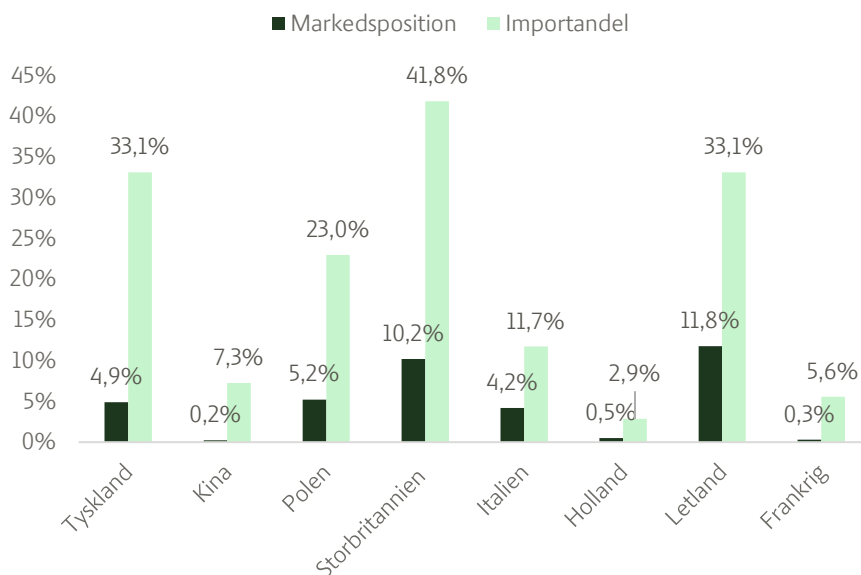
Ser vi i stedet på importandele, som altså ikke inkluderer eksportmarkedets egenproduktion, ses det, at disse ligger væsentligt højere end de opgjorte markedspositioner. Danmark opnår nemlig en importandel på mere end 10 pct. på fem ud af otte markeder.

Dykker der ned i Tyskland ses det, at Tyskland er det land, som Danmark eksporterer mest grisekød til jf. appendix, tabel 6.A. I perioden 2016 til 2020 eksporterede Danmark i gennemsnit 246.725 tons grisekød til Tyskland om året. Danmarks importandel var 33,1 pct., mens markedspositionen kun var 5 pct. Der er altså en væsentlig forskel, når man opgør andelen med og uden landets egenproduktion.

Når man opgør den danske importandel i et land (dvs. man medtager ikke eksportmarkedets egenproduktion) kommer man altså til at overvurdere Danmarks andel af et givent marked. Dette gælder især de markeder, som Danmark eksporterer allermost til.

Figur 6.3

Danmarks markedsposition og importandel for grisekød, gns. 2016-2020

Anm.: Landene er sorteret fra venstre til højre med Danmarks største eksportmarkeder til venstre. Kurven "Danmarks eksport akkumuleret" angiver den akkumulerede andel af dansk eksport til de pågældende markeder. Kurvens værdier aflæses på højre akse. Markedsposition er defineret som landets import af varen fra Danmark som andel af landets nettoimport og egenproduktion af varen. Importandel er defineret som landets import af varen fra Danmark som andel af landets samlede import af varen.

Kilde: Egne beregninger pba. af FAO-STAT.

Danmarks markedsposition og importandel for ost

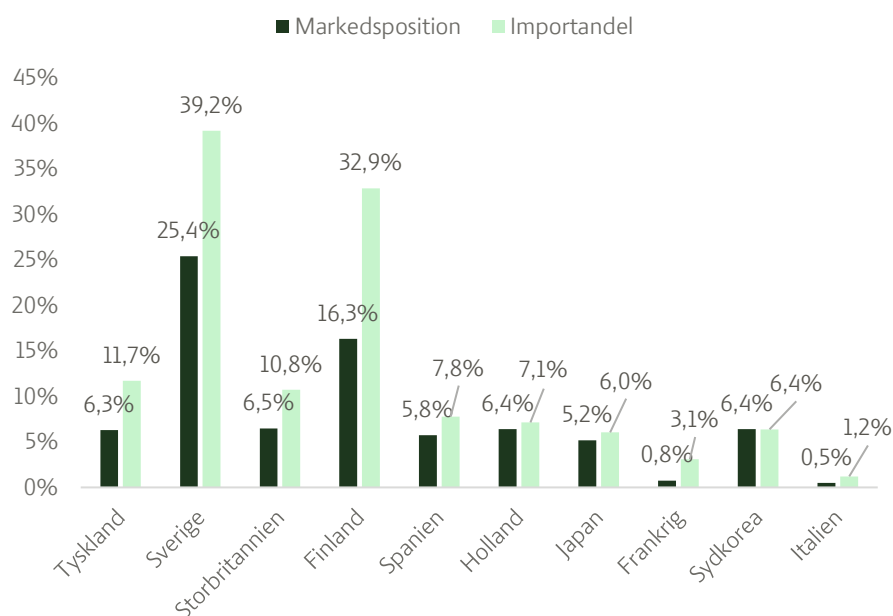
Danmark eksporterede i perioden 2016 til 2020 i gennemsnit 379.371 tons ost om året. De ti største eksportmarkeder aftog 79 pct. af Danmarks samlede eksport af ost. Danmarks markedsposition og importandel for ost er vist i figur 6.4.

På to ud af otte eksportmarkeder oversteg Danmarks markedsposition 10 pct. Disse eksportmarkeder, Sverige og Finland, aftog til sammen 19 pct. af Danmarks samlede eksport af ost.

Igen ses det, at der er betydelige forskelle mellem Danmarks markedsposition og Danmarks importandel. Forskellene er størst i de lande, hvortil Danmarks eksport er størst, nemlig Tyskland, Sverige og Finland. Danmark havde både den største markedsposition og den højeste importandel på det svenske marked, hhv. 25,4 pct. opgjort som markedsposition, og 39,2 pct. opgjort som importandel. Sverige aftog i gennemsnit i perioden 2016 til 2020 50.623 tons ost om året fra Danmark.

Tyskland er det land, hvor Danmark eksporterede klart mest ost til, med et gennemsnit på omkring 95.000 tons ost om året. Alligevel opnåede Danmark blot en markedsposition på 6,3 pct., hvilket vidner om at Tysklands egenproduktion af ost altså fylder en væsentlig del af markedet.

Figur 6.4
Danmarks markedsposition og importandel for ost, gns. 2016-2020

Anm.: Landene er sorteret fra venstre til højre med Danmarks største eksportmarkeder til venstre. Kurven "Danmarks eksport akkumuleret" angiver den akkumulerede andel af dansk eksport til de pågældende markeder. Kurvens værdier aflæses på højre akse. Markedsposition er defineret som landets import af varen fra Danmark som andel af landets nettoimport og egenproduktion af varen. Importandel er defineret som landets import af varen fra Danmark som andel af landets samlede import af varen.

Kilde: Egne beregninger pba. af FAO-STAT.

Lave markedspositioner indikerer, af danske selskaber ikke har en markedsstyrke i udlandet

Den danske landbrugs- og fødevareresektor er i høj grad kendetegnet ved at være organiseret i andelselskaber, fx Danish Crown, Arla, DLG og Danish Agro. Andelselskaberne er ejet af landmændene, og deres opgave er at få så mange penge for landmændenes produkter som muligt. Generelt kan en virksomhed få flere penge for sine produkter, hvis den har en vis grad af markedsstyrke. En virksomhed med markedsstyrke kan i højere grad fastsætte sine salgspriser på egne vilkår og dermed påvirke priserne på det marked, den sælger til.

Der er en sammenhæng mellem en virksomheds markedsposition og markedsstyrke. Ifølge Europa-Kommissionen er små markedsandele et tegn på, at virksomheden ikke har markedsstyrke. Ifølge Kommissionen er dominans (dvs. markedsstyrke) ikke sandsynligt, hvis en virksomhed har en markedsandel på under 40 pct. på det relevante marked.¹⁰

¹⁰ Se Europa Kommissionens retningslinjer for misbrug af markedsdominans: "Efter Kommissionens opfattelse er små markedsandele generelt et tegn på, at der ikke foreligger en betydelig markedsstyrke. Det er Kommissionens erfaring, at dominans ikke er sandsynligt, hvis virksomheden har en andel på under 40 pct. af det relevante marked." (Vejledning om Kommissionens prioritering af håndhævelsen i forbindelse med anvendelsen af EF-traktatens artikel 82 på virksomheders misbrug af dominerende stilling gennem ekskluderende adfærd)

De lave markedspositioner, som er blevet præsenteret i denne analyse, indikerer at danske virksomheder, der eksporterer oksekød, grisekød, smør og ost, ikke har nogen væsentlig markedsstyrke på de udenlandske markeder. Markedspositionerne er i alle tilfælde langt under Kommissionens vejledende grænseværdi på 40 pct. Således sælger danske selskaber til markeder præget af stor konkurrence fra både udenlandske og hjemlige konkurrenter, hvilket minimerer deres evne til at styre afsætningspriserne.

Boks 6.2

Særlige forhold i databehandlingen

I figur 2.1 er USA og Sydkorea fjernet fra analysen på trods af, at de er blandt Danmarks ti største eksportmarkeder. Disse to lande er fjernet pga. store afvigelser i den registrerede mængde eksport fra Danmark til landene sammenlignet med landenes respektive opgørelser af import fra Danmark. Danmark rapporterer en eksport til USA på 12.911 tons grisekød i gennemsnit om året i perioden 2016 til 2020, svarende til 1,8 pct. af Danmarks samlede eksport af grisekød, og en eksport til Sydkorea, svarende til 0,8 pct. af Danmarks samlede eksport af grisekød. Med landenes respektive rapporteringer ville Danmark opnå en markedsposition for grisekød på 0,001 pct. i USA og en markedsposition på 0,01 pct. i Sydkorea. Med Danmarks rapporteringer ville Danmark derimod opnå en markedsposition på 0,1 pct. i USA og 0,4 pct. i Sydkorea. At de to lande er fjernet fra analysen, har således ingen særlig påvirkning på analysens konklusioner.

I figur 6.2 er De forenede Arabiske Emirater tilsvarende fjernet. Danmark rapporterer en eksport til De forenede Arabiske Emirater på 2.469 tons smør. Dette svarer til 5,3 pct. af Danmarks samlede eksport af smør. Med landets egen rapportering vil Danmark opnå en markedsposition på 29,5 pct. Med Danmarks rapportering vil Danmark opnå en markedsposition på 15,3 pct.

Appendix

Tabel 6.A
Danmarks eksport af oksekød og grisekød til de største eksportmarkeder, gns. 2016-2020, i tons

	Eksport af oksekød i tons	Andel af dansk eksport af oksekød i pct, akkumuleret		Eksport af grisekød i tons	Andel af dansk eksport af grisekød i pct, akkumuleret
Tyskland	21.407	55%	Tyskland	246.725	34%
Italien	5.912	70%	Kina	128.111	52%
Finland	3.393	79%	Polen	107.166	67%
Spanien	1.762	84%	Storbritannien	81.870	79%
Holland	1.685	88%	Italien	79.284	90%
Østrig	1.167	91%	Holland	5.836	91%
Sverige	830	93%	Letland	5.073	91%
Portugal	465	94%	Frankrig	4.860	92%
Frankrig	405	95%			
Ukraine	360	96%			

Anm.: Nogle lande af fjernet fra analysen pga. uoverensstemmelser i data. Se mere i boks 6.2.
Kilde: FAO-STAT og egne beregninger

Tabel 6.B
Danmarks eksport af smør og ost til de største eksportmarkeder, gns. 2016-2020, i tons

	Eksport af smør i tons	Andel af dansk eksport af smør i pct, akkumuleret		Eksport af ost i tons	Andel af dansk eksport af ost i pct, akkumuleret
Storbritannien	6.927	15%	Tyskland	95.904	25%
Saudi Arabien	5.631	27%	Sverige	50.623	39%
Holland	5.029	38%	Storbritannien	49.034	52%
Tyskland	4.904	48%	Finland	22.514	57%
Sverige	4.085	57%	Spanien	21.018	63%
Libanon	1.529	60%	Holland	19.034	68%
Grækenland	1.178	63%	Japan	17.065	73%
Polen	1.054	65%	Frankrig	10.178	75%
Italien	943	67%	Sydkorea	8.098	77%
			Italien	8.041	79%

Anm.: Nogle lande af fjernet fra analysen pga. uoverensstemmelser i data. Se mere i boks 6.2.
Kilde: FAO-STAT og egne beregninger

Boks 6.3

Data til analysen

For at beregne Danmarks markedsposition indenfor udvalgte varer er handelsdata (import og eksport) samt produktionsdata for den pågældende vare nødvendig.

Fra FAOSTAT er der indhentet produktionsdata samt handelsdata. FAO indhenter data fra UNSD, Eurostat og andre nationale myndigheder efter behov. FAO opdeler Kina i mindre grupper, hvorfor Kina i analysen er en sammenlægning af Fastlandskina og Hong Kong.

Analysen er baseret på et 5-årigt gennemsnit fra 2016-2020. Dette er gjort for at minimere eventuelle lagerændringer, som måtte have indflydelse på landenes eksport af varen. Gennemsnitstal sikrer også, at analysen ikke alene afspejler resultatet for et enkelt år, hvilket potentielt kunne medføre unaturligt lave eller høje resultater.

Varekoder (HS-koder) der indgår i varekategorier

Oksekød

020110: Oksekød, hele og halve kroppe, fersk/kølet
020120: Oksekød, udskæringer med ben, fersk/kølet
020210: Oksekød, hele og halve kroppe, frost
020220: Oksekød, udskæringer med ben, frost

Smør

040510: Mejeriproduktion, smør fra komælk
040520: mejeriproduktion, mejeripålæg

Grisekød

020311: Grisekød, hele og halve kroppe, fersk/kølet
020312: Grisekød, skinker og skuldrer og udskæringer deraf med ben, fersk/kølet
020319: Ikke defineret andetsteds, fersk/kølet
020321: Grisekød, hele og halve kroppe, frost
020322: Grisekød, skinker og skuldrer og udskæringer deraf med ben, frost
020329: Ikke defineret andetsteds, frost

Ost

040610: Ost, herunder valleost, ikke gæret, og ostemasse
040620: Ost, revet eller pulveriseret
040630: Ost, forarbejdet (ikke revet eller pulveriseret)
040640: Ost, blååreost og andet ost indeholdende årer fremstillet af *Penicillium roqueforti* (ikke revet eller pulveriseret)
040690: Ost, ikke defineret andetsteds

Landbrugsaftalens klimamålsætning omfatter mere end landbruget

Land- og skovbrugssektoren har som det eneste erhverv i Danmark en individuelt bindende klimamålsætning: Udledningen af klimagasser skal reduceres med 55-65 pct. i 2030 i forhold til udledningerne i 1990. Ifølge seneste "Klimastatus og -fremskrivning" udestår en reduktion på 5,1 mio. ton CO₂e i 2030 for, at målet kan indfries. Her er der taget højde for, at landbrugssektoren forventes at reducere udledningen med godt 3 mio. ton CO₂e frem mod 2030. Hvis landbruget alene skal reducere udledningen med 55 pct. i 2030 sammenlignet med 1990, svarer det isoleret set til en manko for landbruget på 4,4 mio. ton CO₂e.

Den 4. oktober 2021 indgik et flertal blandt Folketingets partier "Aftale om grøn omstilling af dansk landbrug". Til trods for at aftalens navn signalerer, at der er tale om målsætning for landbruget, er der faktisk tale om en aftale, der sætter mål for mere end landbruget. I aftalen opstilles et bindende reduktionsmål for land- og skovbrugssektoren på 55-65 pct. i 2030 i forhold til udledningerne i 1990. Land- og skovbrugssektorens udledninger omfatter udover udledninger fra landbrugsprocesser også landbrugets lavbundslande, skovbrug samt by- og vådområder (LULUCF-sektoren, se boks 7.1).

De udestående krav til reduktioner af klimagasser skønnes ud fra fremskrivningen "Klimastatus- og -fremskrivning" fra Energistyrelsen. Hvert år fremskrives den forventede udledning af klimagasser frem mod 2030, herunder fra land- og skovbrugssektoren¹¹. I fremskrivningen inkluderes vedtagen politik og den forventede udvikling i produktion, teknologianvendelse, samt implementering af klimavirkemidler godkendt under danske forhold. Ved at sammenholde den forventede udledning i 2030 fra land- og skovbrugssektoren med sektorens klimamålsætning om en 55 pct. reduktion i forhold til 1990, fremkommer de udestående krav til klimareduktioner for at indfri målsætningen - også kaldet mankoen (Se boks 7.2).

Mankoen for land- og skovbrugssektoren er på 5,1 mio. ton CO₂e i 2030

Ifølge seneste "Klimastatus og -fremskrivning" kunne udledningen fra land- og skovbrugssektoren i 2021 opgøres til 14,5 mio. ton CO₂e, se figur 7.1. Samtidig forventes udledningen fra land- og skovbrugssektoren i 2030 at være 14,4 mio. ton CO₂e. Dermed kan mankoen for land- og skovbrugssektoren opgøres til 5,1 mio. ton CO₂e i 2030 i forhold til 1990, når målet er en udledning på max. 9,4 ton CO₂e. Land- og skovbrugssektoren skal altså reducere udledningen af klimagasser med 5,1 mio. ton CO₂e frem mod 2030 for at indfri klimamålsætningen i landbrugsaftalen om en reduktion på 55 pct. i forhold til udledningerne i 1990.

¹¹ Ansvar for udarbejdelsen af Klimastatus og fremskrivning er fra 2024 blevet overflyttet til Klima-, Energi-, og Forsyningsministeriets departement

Boks 7.1

Land- og skovbrugssektoren

Land- og skovbrugssektoren omfatter udledninger fra de sektorinddelinger, der anvendes til indrapportering af Danmarks officielle klimaregnskab til FN under sektorerne Landbrug og LULUCF.

Landbrug

Udledninger under landbrug omfatter udledninger fra landbrugsprocesser, hvilket vil sige dyrenes fordøjelse, håndtering af gødning i stald og lager, samt lattergasudledning fra gødningsanvendelse på markerne, emissioner fra afgrøderester, kalkning mv.

LULUCF – Land Use, Land Use Change and Forestry

LULUCF sektoren omfatter et regnskab for kulstofmængder under og over jorden samt i levende og død biomasse. En faldende kulstofpulje medfører frigivelse af CO₂ til atmosfæren, det kan fx ske ved hugst af skov, der flises til brug i kraftvarmesektoren. Omvendt vil skovrejsning føre til en forøgelse af kulstofpuljen og betyde, at der lagres CO₂ fra atmosfæren. Opgørelse af LULUCF sektorens CO₂ udledninger kan dermed både være negative (lagring af CO₂) og positive (udledning af CO₂).

Udledninger under LULUCF kategoriseres i arealkategorier, hvor indrapporteringen til FN opgøres som udledninger, positive såvel som negative, fra arealer kategoriseret som

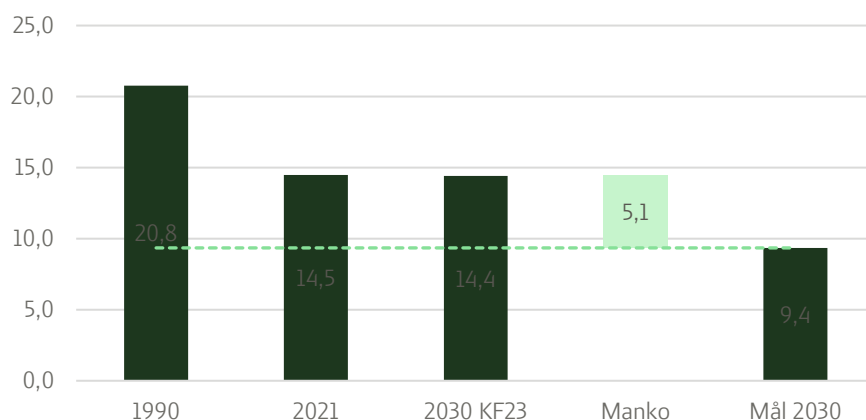
- Arealer med skov
- Dyrket landbrugsjord
- Græsarealer
- Vådområder
- Byområder
- Øvrige arealer

Land-Use (LU) omfatter udledninger eller optag af CO₂ i forbindelse med anvendelse af Danmarks areal. Arealanvendelsen opdeles i ovenstående kategorier, med tilhørende optag eller udledninger. Der vil være yderligere underopdelinger, fx opdeles dyrket landbrugsjord efter indhold af organisk materiale. Indholdet af organisk materiale har betydning for udledning af CO₂ fra jorden. Et højt indhold fører til en større udledning i forbindelse med nedbrydning af det organiske materiale (lavbundsjord). Her indgår fx optag af CO₂ i forbindelse med kulstofopbygning fra nedmuldning af halm og udlæg af efterafgrøder.

Land Use Change (LUC) omfatter emissioner i forbindelse med ændringer i arealanvendelsen, fx når lavbundsjord i landbruget bliver vådgjort og dermed overgår til at være vådområder. Dermed stoppes udledning af CO₂ fra nedbrydning af det organiske materiale i jorden. Til gengæld vil der være en mindre udledning af metan fra den nu vådgjorte jord. Et andet eksempel er skovrejsning, hvor jorden overgår fra fx landbrugsjord med en vis udledning til skov (**F**) med et årligt nettooptag og dermed medregnes som en negativ udledning i den nationale emissionsopgørelse.

Figur 7.1

Land- og skovbrugssektorens udledning, mio. ton CO₂e

Anm.: Pga. afrunding svarer forskellen mellem den forventede udledning i 2030 og målet for 2030 i figuren ikke præcist til den i teksten oplyste manko.

Kilde: L&F pba. Klimastatus og fremskrivninger 2023.

Ifølge fremskrivningen reduceres udledningen af klimagasser fra land- og skovbrugssektoren fra 14,5 mio. ton CO₂e i 2021 til 14,4 mio. ton CO₂e i 2030. Dvs. at land- og skovbrugssektorens udledning forventes at falde med 0,1 mio. ton i perioden 2021 til 2030. Denne beskedne reduktion på 0,1 mio. ton CO₂e dækker over forholdsvis store modsatrettet forventede udviklinger i de underliggende kilder til land- og skovbrugssektorens samlede udledning i perioden 2021 til 2030.

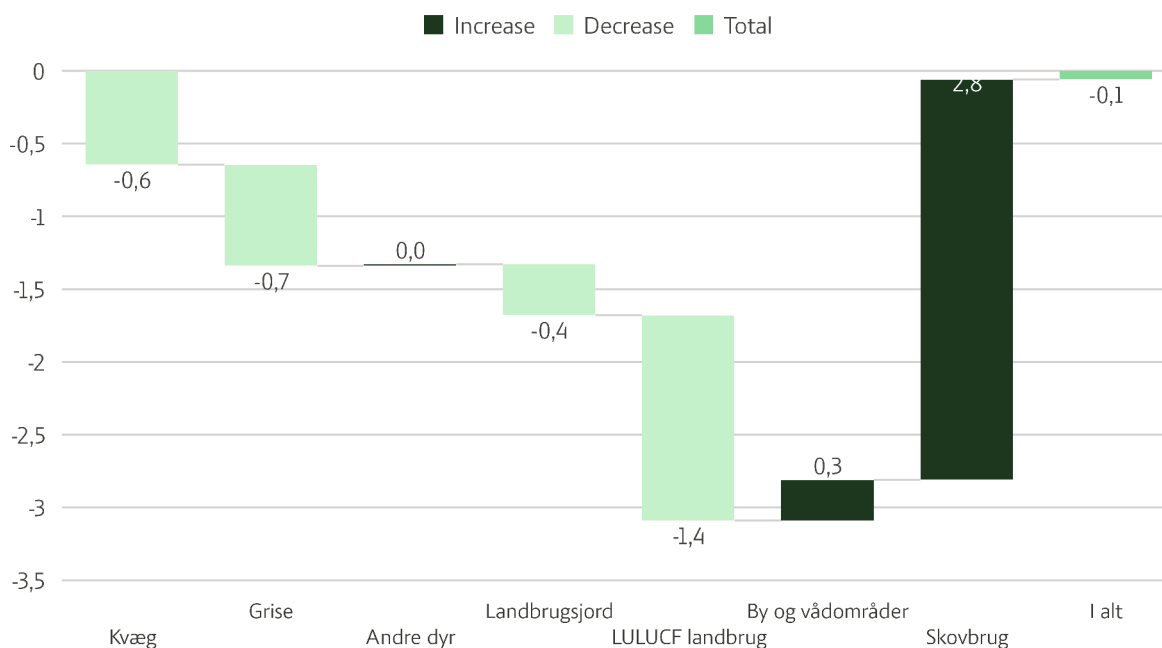
I figur 7.2 er den forventede udvikling i land- og skovbrugssektoren vist for perioden 2021 til 2030. Heraf fremgår det, at udledninger fra husdyrholdets fordøjelse og gødningshåndtering i følge Energistyrelsens klimafremskrivning forventes at falde med 1,3 mio. ton CO₂e. Reduktionen fordeler sig omtrent ligeligt med 0,6 mio. ton CO₂e fra kvæg og 0,7 mio. ton CO₂e fra grisene. Udledning fra markerne som hovedsageligt skyldes lattergasudledning i forbindelse med gødsning, forventes at falde med 0,4 mio. ton CO₂e og endelig forventes LULUCF udledninger fra landbruget at falde med 1,4 mio. ton CO₂e. LULUCF udledninger fra landbruget omfatter LULUCF-udledninger i forbindelse med dyrkning af landbrugsjord og græsarealer jf. boks 7.1.

Reduktionerne fra dyreholdet kommer dels fra et ændret produktionsgrundlag, forventede ændringer i staldteknologier samt krav om hyppig gylleudslusning og fedt i foderet til konventionelle malkekøer. Reduktioner fra landbrugsjorden stammer fra bl.a. landbrugsaftalens implementeringsspor vedr. kvælstofindsatser og ekstensivering af yderligere lavbundsjorder, der ikke vådgøres (udtages). Endelig kommer reduktioner fra landbrugets LULUCF udledninger fra den forventede udtagning og vådgøring af lavbundsjarde.

Når den overordnede opgørelse af land- og skovbrugssektorens udledninger frem mod 2030 således viser en beskedne reduktion på 0,1 mio. ton, dækker det altså over den samlede reduktion fra landbruget på 3,1 mio. ton. Landbrugets reduktion modsvares dog af en øget udledning fra by- og vådområder på 0,3 mio. ton CO₂e og ikke mindst et reduceret optag i skovene på 2,8 mio. ton CO₂e, jf. figur 7.2.

Figur 7.2
Forventet udvikling i land- og skovbrugssektorens udledninger fordelt på udledningskilder i perioden 2021-2030

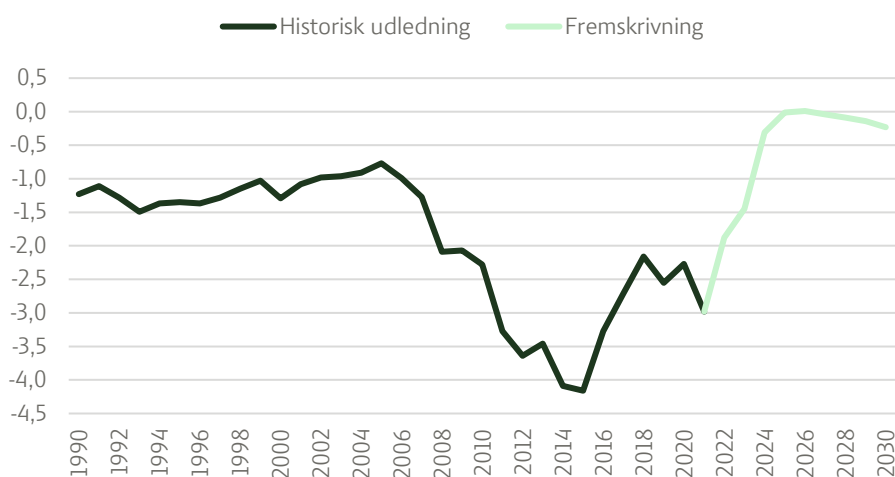
Mio. ton CO₂e

Kilde: L&F pba. Klimastatus og -fremskrivning 2023, Energistyrelsen.

Når særligt skovbruget forventes at bidrage til at modvirke de reduktioner i landbruget skyldes det, at beslutninger i skovbruget, såsom tilplantning af ny skov, høsttidspunkt og genplantning, foretages med lange tidshorisonter. Afhængig af træarten dyrkes danske skove med en omdrift på mellem 50 – 150 år. Når man betragter udledninger fra den samlede land- og skovbrugssektor indenfor en kortere tidshorison, vil udledningerne være kraftigt influeret af, hvor skovene er i deres cyklus. Det betyder, at vurderingen af hvorvidt land- og skovbrugssektoren kommer i mål, vil være påvirket af den historiske skovudvikling og aktuelle aldersklassestruktur. Det er netop den aktuelle aldersstruktur i skovene, der fører til at skovene er klar til at blive fældet og er medvirkende til det kraftige fald i nettooptaget i perioden frem mod 2030 som følge af den forventede tynding og hugst jf. figur 7.3.

Figur 7.3
Nettooptag fra skovbrug og høstede træprodukter, mio. ton CO₂

Kilde: L&F pba. Klimastatus og – fremskrivning 2023 (KF23), Energistyrelsen.

Denne "skovbrugsproblematik" taler for, at der udvikles en metodik til at håndtere problemstillingen, så vurdering af land- og skovbrugssektorens klimamålsætninger i mindre grad varierer med aldersstrukturen af træerne i skovbruget og at vurderingen af målopfyldelse ikke påvirkes af et sammenfald mellem året for målopfyldelse, hvor skovenes CO₂-optag er i en ydertilstand.

Boks 7.2

Den løbende evaluering af målopfyldelse

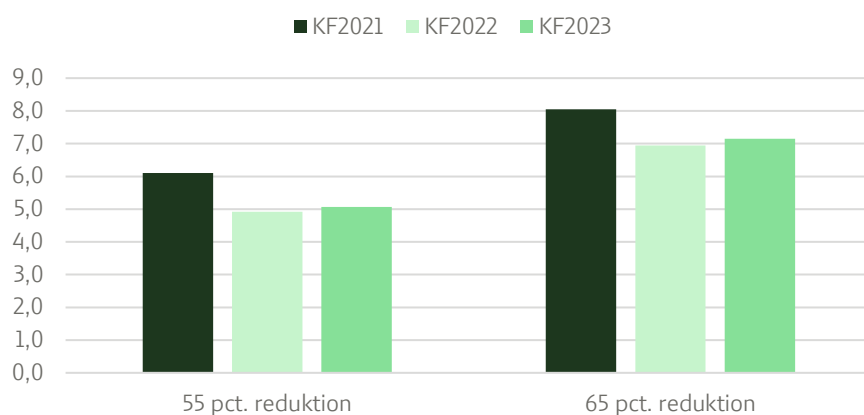
Hvert år i april måned offentliggøres "Klimastatus og fremskrivning". Når status og fremskrivning foreligger, danner den grundlag for aktuel vurdering af målopfyldelse og dermed information om det behov, der bl.a. er for politisk at tage beslutninger om nye tiltag. Når den næste klimastatus og fremskrivning offentliggøres i april 2024, vil der dermed foreligge ny emissionstal for perioden 1990 til 2022 som vil tilgå FN som Danmarks officielle indrapportering. Derudover vil der indgå en ny fremskrivning for perioden 2023 til 2030/35.

Emissionstal for perioden 1990 til 2022 vil være opdateret med nyeste viden. Det kan fx være opdateret viden om emission fra gylletanke baseret på aktuel forskning.

Emissionstal for fremskrivningsperioden vil være baseret på forventet udvikling i produktionen, forventet anvendelse af emissionsreducerende teknologier samt forventning til effekt af politiske aftaler, der er indgået siden den sidste klimafremskrivning. Virkemidler skal være dokumenteret og godkendt for at kunne tælles med.

Denne fremgangsmåde betyder, at der hvert år er nye tal for landbrugets historiske udledninger og dermed også et nyberegnet krav til, hvor landbruget skal være i 2030. Mankoen for at nå dette mål vil ligeledes være genberegnet. Krav til land- og skovbrugssektorens målopfyldelse er således ikke en statisk fastsat reduktion i ton CO_{2e}, men derimod en løbende evaluering af krav til målopfyldelse. Se figur 7.4 for manko beregnet ud fra Klimastatus 2021, 2022 og 2023.

Figur 7.4
Udvikling i manko for land- og skovbrugssektoren, mio. ton CO₂e

Kilde: Egne beregninger pba af Klimastatus og fremskrivning 2021, 2022 og 2023.

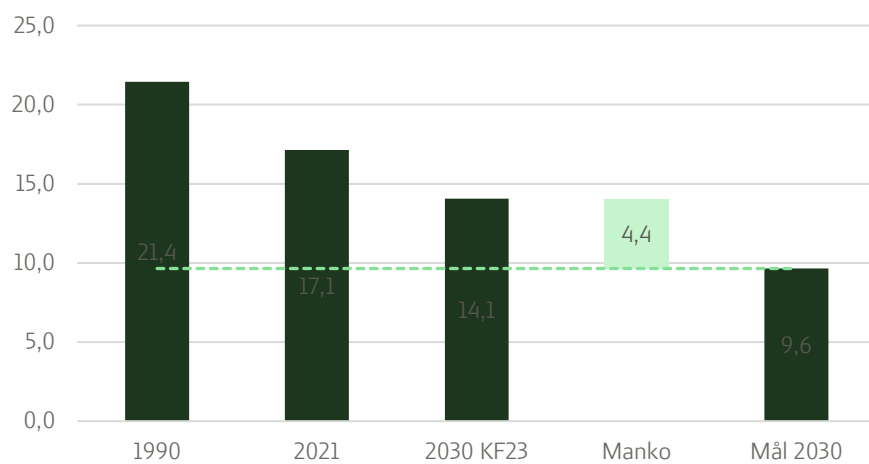
Landbrugets udledninger

Landbruget kan bidrage til at indfri land- og skovbrugssektorens klimamålsætninger for 2030. Hvis landbruget alene skal reducere udledningen med 55 pct. i 2030 sammenlignet med 1990, kan mankoen for landbruget isoleret opgøres til 4,4 mio. ton CO₂e, jf. figur 7.5.

Betragtes alene landbrugssektoren, så kunne udledningerne i 1990 opgøres til 21,4 mio. ton CO₂e. Udledningerne er siden 1990 reduceret med 5,4 mio. ton og kan dermed opgøres til 17,1 mio. ton CO₂e i 2021. Frem mod 2030 forventes en yderligere reduktion på 3,1 mio. ton CO₂e, så landbrugets udledninger i 2030, for nærværende, forventes at ligge på 14,1 mio. ton CO₂e. Med et reduktionskrav på 55 pct. i forhold til 1990 kan mankoen for landbrugssektoren isoleret set opgøres til 4,4 mio. ton. Det skal dog bemærkes, at sådan en isoleret målsætning for landbruget ikke er en del af "Aftale om grøn omstilling af dansk landbrug". Når det alligevel kan være interessant at betragte landbruget isoleret, er det fordi der løbende udarbejdes virkemiddelkataloger for reduktion af landbrugets drivhusgasudledninger.

Figur 7.5

Landbrugets udledning inkl. LULUCF (lavbundsjord), mio. ton CO₂e

Anm.: Pga. afrunding svarer forskellen mellem den forventede udledning i 2030 og målet for 2030 i figuren ikke præcist til den i teksten oplyste manko. Landbrugets udledninger under LULUCF omfatter udledninger fra dyrket landbrugsjord og græsarealer jf. boks 7.1.

Kilde: L&F pba. Klimastatus og -fremskrivning 2023, Energistyrelsen.

Tabeller og figurer

Bæredygtig udvikling.....63

Figur 1.1	Landbrugets CO ₂ e udledning	63
Figur 1.2	Udvikling i produktion og miljøbelastning	63
Tabel 1.1	Udvikling i bioenergi fordelt på biomasse	64
Figur 1.3	Udvikling i pesticidbelastningsindikatoren	64
Tabel 1.2	Engrossalg af bekæmpelsesmidler	65
Figur 1.4	Pesticidfund i dansk og udenlandsk konventionel frugt	65
Figur 1.5	Pesticidfund i danske og udenlandske konventionelle grøntsager	66
Figur 1.6	Salg af antibiotika til husdyr i 31 europæiske lande	67
Figur 1.7	Bruttoenergiforbruget	68
Tabel 1.3	Bruttoenergiforbruget	68
Figur 1.8	Tørkeindeks	69
Figur 1.9	Nedbørsindeks	69
Tabel 1.4	Antallet af madskoler i Danmark	70

Hos fødevareklyngen72

Tabel 2.1	Fødevareklyngens beskæftigelse, direkte og indirekte effekter	72
Tabel 2.2	Landbrugskompleksets beskæftigelse, direkte og indirekte effekter	73
Figur 2.1	Fødevareklyngens andel af private arbejdspladser i de enkelte kommuner	74
Tabel 2.3	Fødevareklyngens bidrag til indkomstdannelsen, direkte og indirekte effekter	75
Tabel 2.4	Eksportens betydning for beskæftigelsen, direkte og indirekte effekter	75
Tabel 2.5	Eksportens bidrag til indkomstdannelsen	76
Figur 2.2	Fødevareklyngens andel af den samlede vareeksport	76
Tabel 2.6	Markedsfordeling af vareeksporten	77
Figur 2.3	Fødevareklyngens samlede eksport	77
Figur 2.4	Fødevareklyngens eksport opdelt på lande	78
Figur 2.5	Fødevareklyngens eksport opdelt på varer	78
Tabel 2.7	Største vækstmarkeder seneste år mht. eksport af fødevarer	79
Tabel 2.8	Eksport af levende dyr	79

Figur 2.6	Fødevarerklængens eksport fordelt på verdensdele	80
Tabel 2.9	Fødevarerklængens bidrag til nettoeksporten, direkte og indirekte effekter	80
Figur 2.7	Udenrigshandel med økologiske varer	81
Tabel 2.10	Optag på akademiske jordbrugs- og fødevareruddannelser	82
Figur 2.8	Udlærte elever på landbrugsskolerne	83

Hos landmanden85

Tabel 3.1	Nøgletal for udviklingen i dansk landbrug	85
Figur 3.1	Udvikling i antal bedrifter	86
Tabel 3.2	Bedriftssammensætning	86
Tabel 3.3	Husdyrbestanden i maj/juni	87
Figur 3.2	Gennemsnitlig mælkeydelse pr. malkeko	87
Figur 3.3	Gennemsnitligt antal producerede grise pr. årssø	88
Tabel 3.4	Det dyrkede areal benyttelse	89
Tabel 3.5	Høstudbytte i Danmark	90
Figur 3.4	Afgrødeudbytte	91
Figur 3.5	Udviklingen i råproteinkoncentrationen	91
Figur 3.6	Økologisk produktion i pct. Af den samlede produktion	92
Figur 3.7	Udvikling i antal økologiske bedrifter og det økologiske areal	92
Tabel 3.6	Landbrugets produktionsværdi og bruttofaktoringkomst	93
Figur 3.8	Gennemsnitligt driftsresultat for heltidsbedrifter	94
Tabel 3.7	Landbrugets restgæld ultimo året	94
Tabel 3.8	Kontantværdi af landbrugets aktiver mv.	95
Figur 3.9	Prisindeks for ejendomssalg efter ejendomskategori og tid	95
Tabel 3.9	Landbrugets samlede investeringer	96
Figur 3.10	Indeks for landbrugets prisudvikling	96
Figur 3.11	Landbrugsstøttens udvikling	97

Hos virksomhederne..... 99

Tabel 4.1	Slagtninger på slagterierne	99
Tabel 4.2	Husdyrproduktionens størrelse	99
Figur 4.1	Svineslagtninger i EU-lande	100
Figur 4.2	Antal kvægslagtninger i EU-lande	100

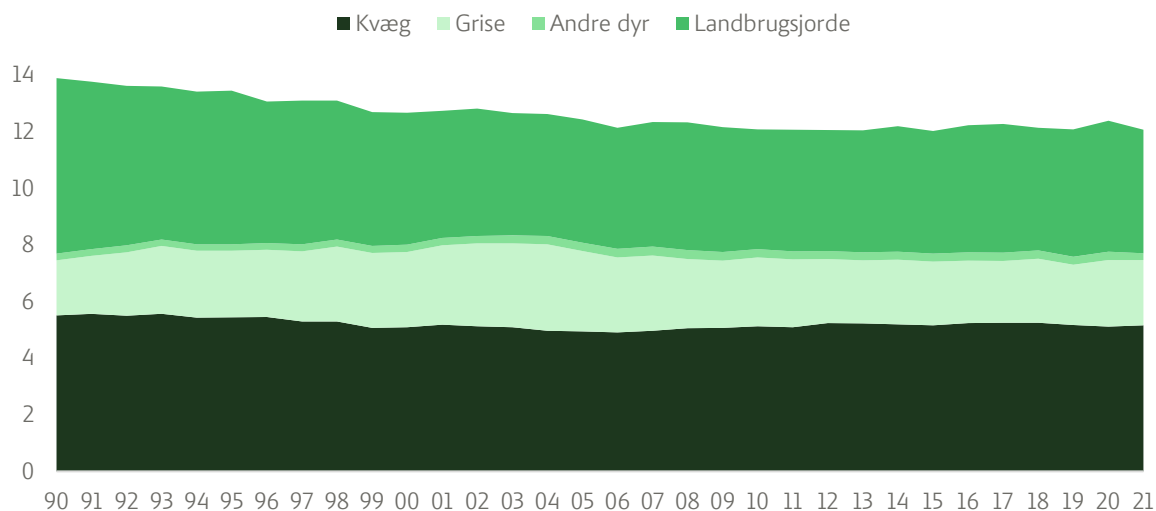
Tabel 4.3	Indvejning af mælk opdelt på andels- og privatvirksomheder	101
Tabel 4.4	Mælkeanvendelsen i pct. af den samlede mængde mælk	101
Tabel 4.5	Indvejning samt salg til detail og foodservice af æg	102
Figur 4.3	Præcisionsteknologi – udbredelse efter bedrifter og areal	102

Hos forbrugeren..... 103

Figur 5.1	Procentdel af en husholdnings samlede privatforbrug	103
Figur 5.2	Varegruppernes andel af husstandens fødevarerforbrug	103

Figur 1.1
Landbrugets CO₂e udledning

Mio. ton CO₂e, ekskl. LULUCF og landbrugsmaskiner

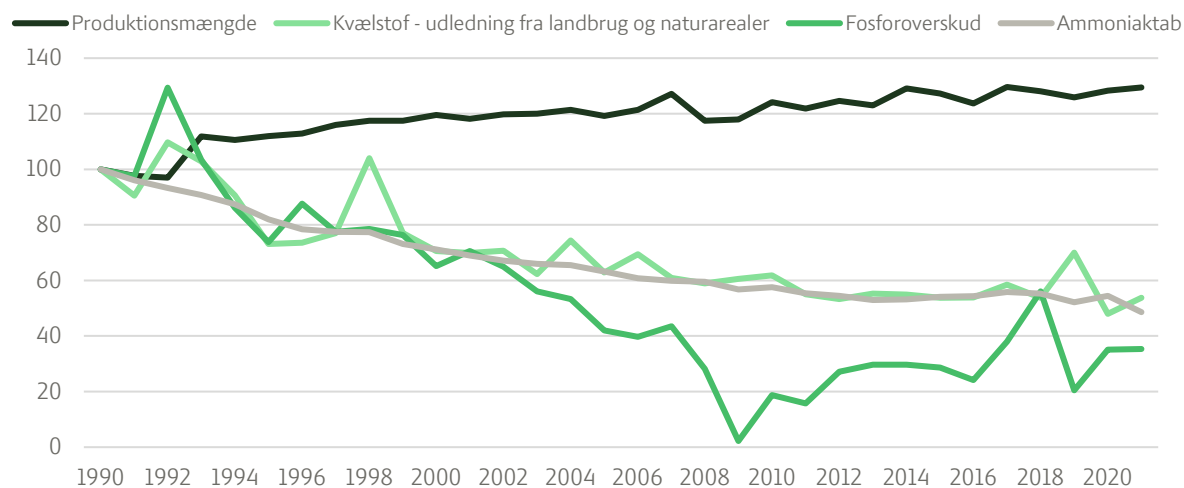

Anm.: Opgjort ved Global Warming Potential (GWP) faktorer jf Assesment Report 5, dvs at udledning af metan og lattergas multipliceres med 28 hhv 265 for at disse måles i CO₂ ekvivalenter.

Kilde: Denmark's national inventory report 2023, DCE Aarhus universitet.

Figur 1.2
Udvikling i produktion og miljøbelastning

Indeks, 1990=100

Kilde: DCE-rapport nr. 526 udgivet i 2023 (<http://envs.au.dk>), Danmark Statistik, EIONET. Central Data Repository: A. National emission inventories (CLRTAP).

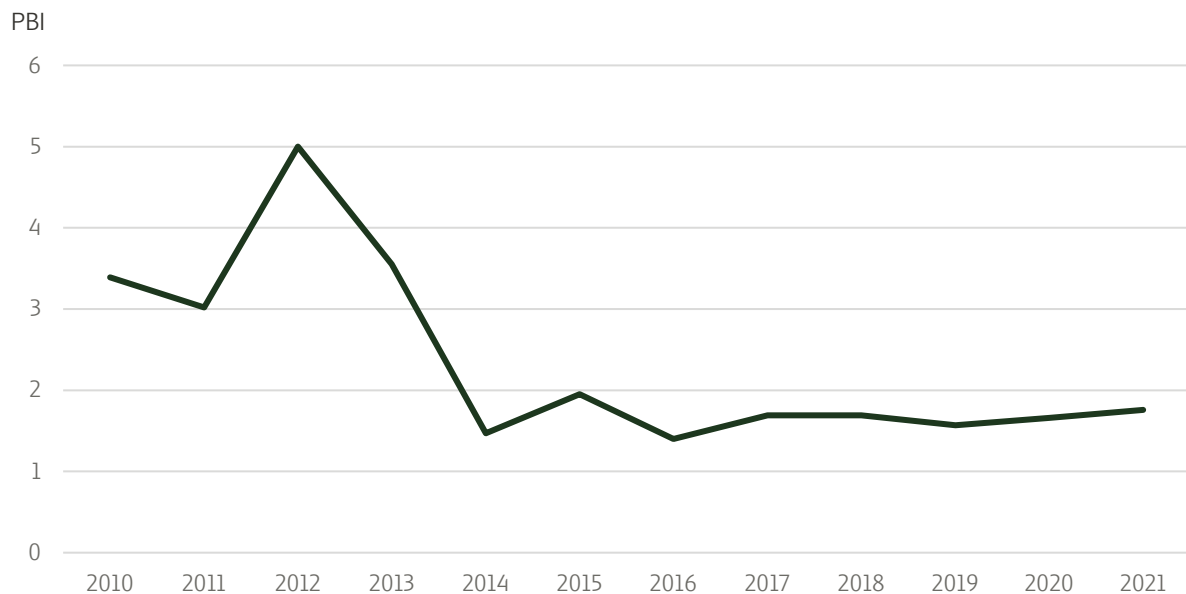
Tabel 1.1
Udvikling i bioenergi fordelt på biomasse

PJ (petajoule)	1980	1990	2000	2005	2010	2019	2020	2021
Halm	5	12	12	18	23	18	19	22
Skovflis	-	2	3	8	16	31	37	43
Brænde	8	9	12	20	27	16	15	15
Træpiller	-	2	5	16	30	54	48	67
Træaffald	4	6	7	7	9	6	7	7
Biogas	0	1	3	4	4	16	21	26
Bionedbrydeligt affald	6	9	17	21	21	20	20	20
Biobrændsler	-	1	0	6	9	13	16	19
Bioenergi - total	22	41	59	99	139	174	182	218

Anm.: PJ, petajoule, er 10^{15} joule.

Kilde: Energistyrelsens Energistatistik 2021.

Figur 1.3
Udvikling i pesticidbelastningsindikatoren

Anm.: Pesticidbelastningsindikatoren er en indikator for plantebeskyttelsesmidlernes mulige sundheds- og miljømæssige belastning.

Kilde: Miljøstyrelsen, Bekæmpelsesmiddelstatistikken 2021.

Tabel 1.2
Engrossalg af bekæmpelsesmidler

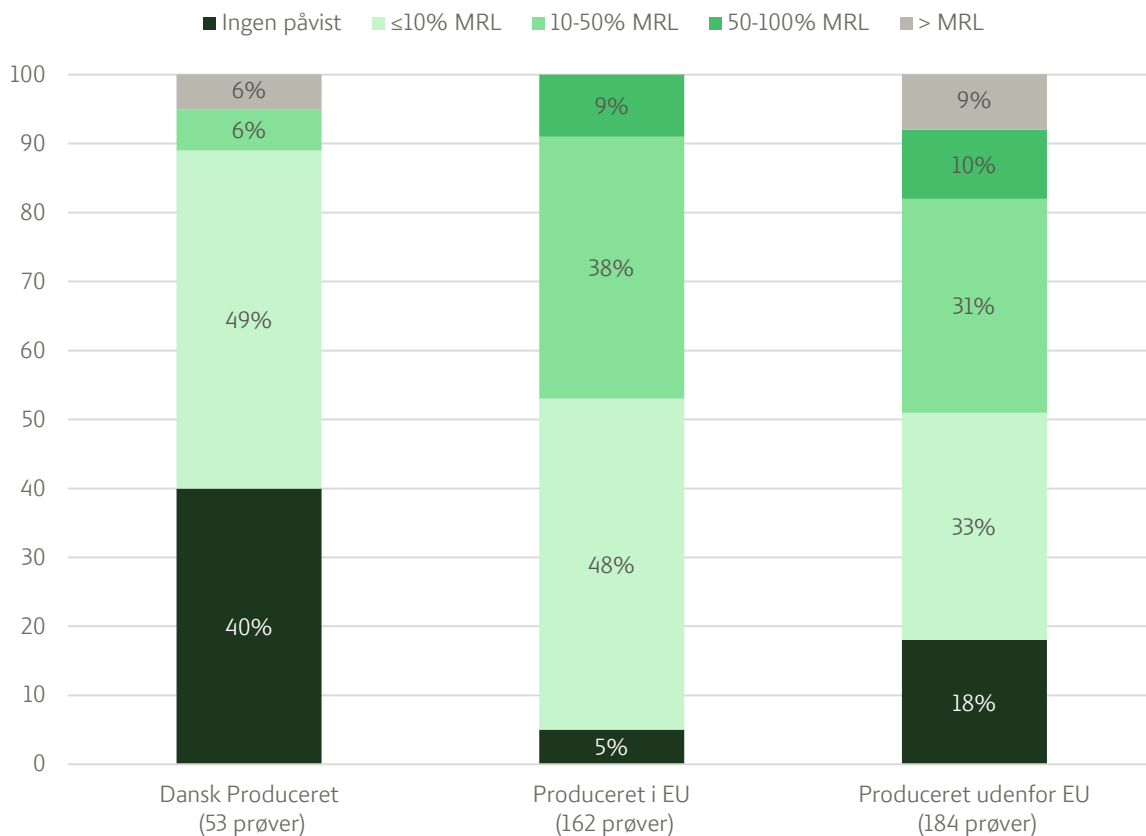
Ton aktivstof	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Hovedgruppe						
Herbicer	1.915	1.953	2.011	2.026	2.454	2.254
Vækstregulatorer	189	211	135	132	169	154
Fungicider*	402	480	437	436	503	499
Insekticider incl. acariciders*	55	43	54	67	36	47
I alt	2.561	2.687	2.637	2.661	3.161	2.954

Anm.: *Bejdsemidler er ikke medtaget.

Kilde: Miljøstyrelsen, Bekæmpelsesmiddelstatistikken 2021.

Figur 1.4
Pesticidfund i dansk og udenlandsk konventionel frugt

Pct., 2021

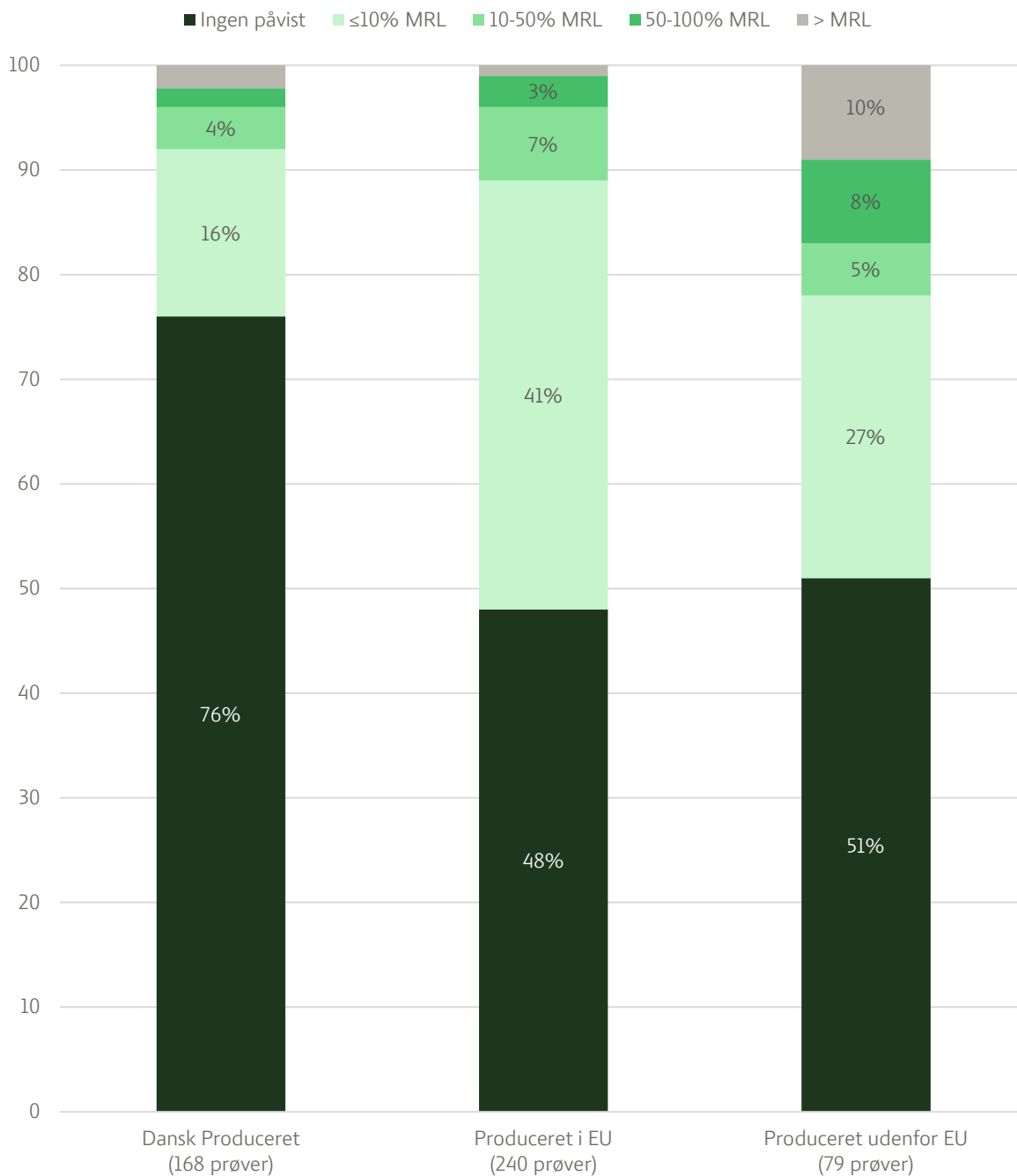

Anm.: Pesticidindhold i stikprøver af frugt udtaget i 2021. Figuren angiver i hvor stor en del af prøverne, der ikke blev påvist pesticidrester (ingen påvist), blev påvist pesticidrester i intervallerne under 10 % af maksimalgrænseværdierne ($\leq 10\%$ af MRL), mellem 10 % og 50 % af maksimalgrænseværdierne (10-50 % af MRL), mellem 50 % og 100 % af maksimalgrænseværdierne (50-100 % af MRL) eller blev påvist pesticidrester i koncentrationer over maksimalgrænseværdierne ($> \text{MRL}$) i hhv. dansk frugt, frugt dyrket i EU og frugt dyrket i lande uden for EU.

Kilde: DTU Fødevareinstituttet, Fødevarestyrelsen, Miljø- og Fødevareministeriet.

Figur 1.5
Pesticidfund i danske og udenlandske konventionelle grøntsager

Pct., 2021

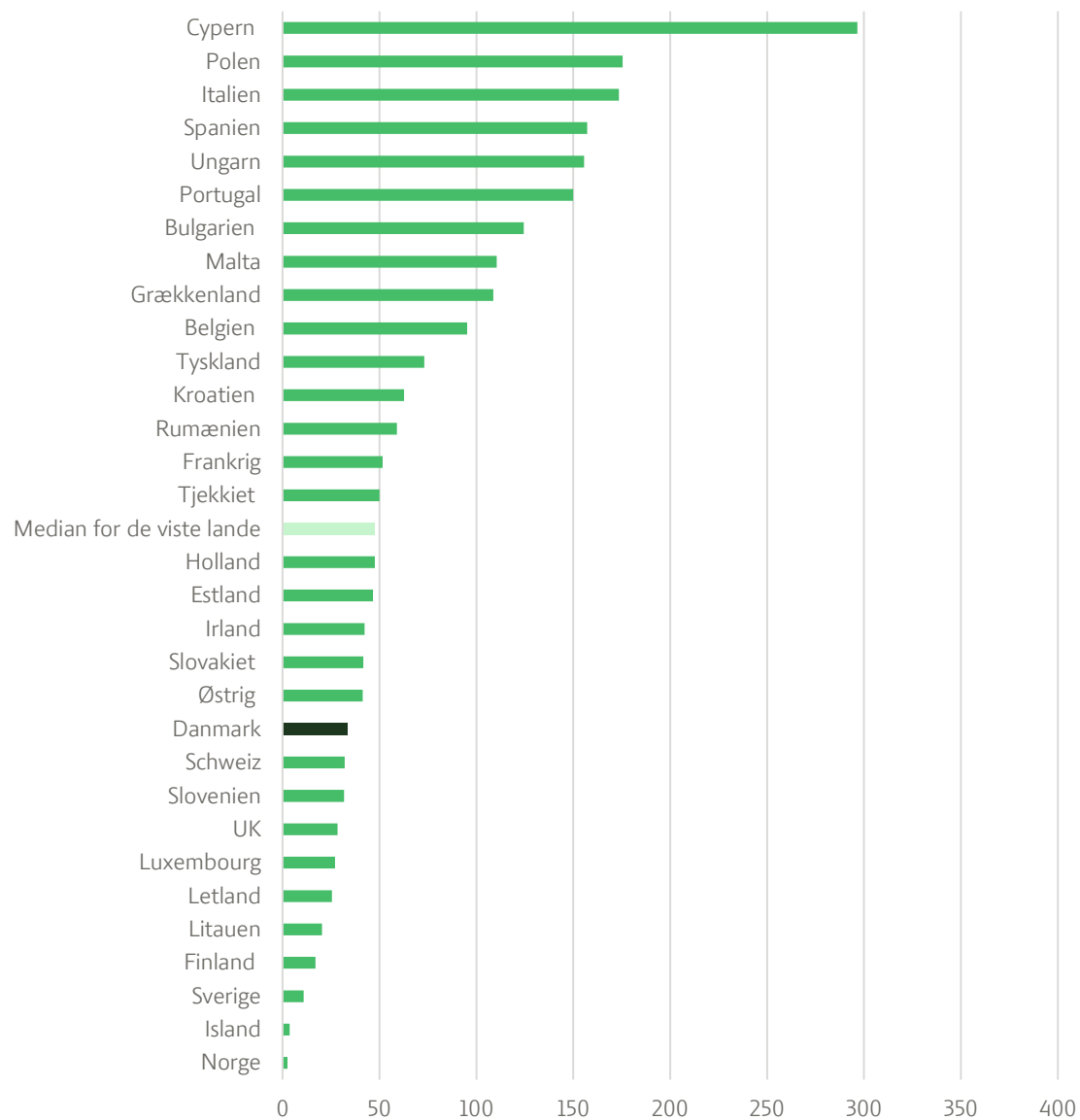

Anm.: Pesticidindhold i stikprøver af grøntsager udtaget i 2021. Figuren angiver i hvor stor en del af prøverne, der ikke blev påvist pesticidrester (ingen påvist), blev påvist pesticidrester i intervallerne under 10 % af maksimalgrænseværdierne ($\leq 10\%$ af MRL), mellem 10 % og 50 % af maksimalgrænseværdierne (10-50 % af MRL), mellem 50 % og 100 % af maksimalgrænseværdierne (50-100 % af MRL) eller blev påvist pesticidrester i koncentrationer over maksimalgrænseværdierne ($> \text{MRL}$) i hhv. danske grøntsager, grøntsager dyrket i EU og grøntsager dyrket i lande uden for EU.

Kilde: DTU Fødevareinstituttet, Fødevarestyrelsen, Miljø- og Fødevareministeriet.

Figur 1.6
Salg af antibiotika til husdyr i 31 europæiske lande

mg./PCU, 2021

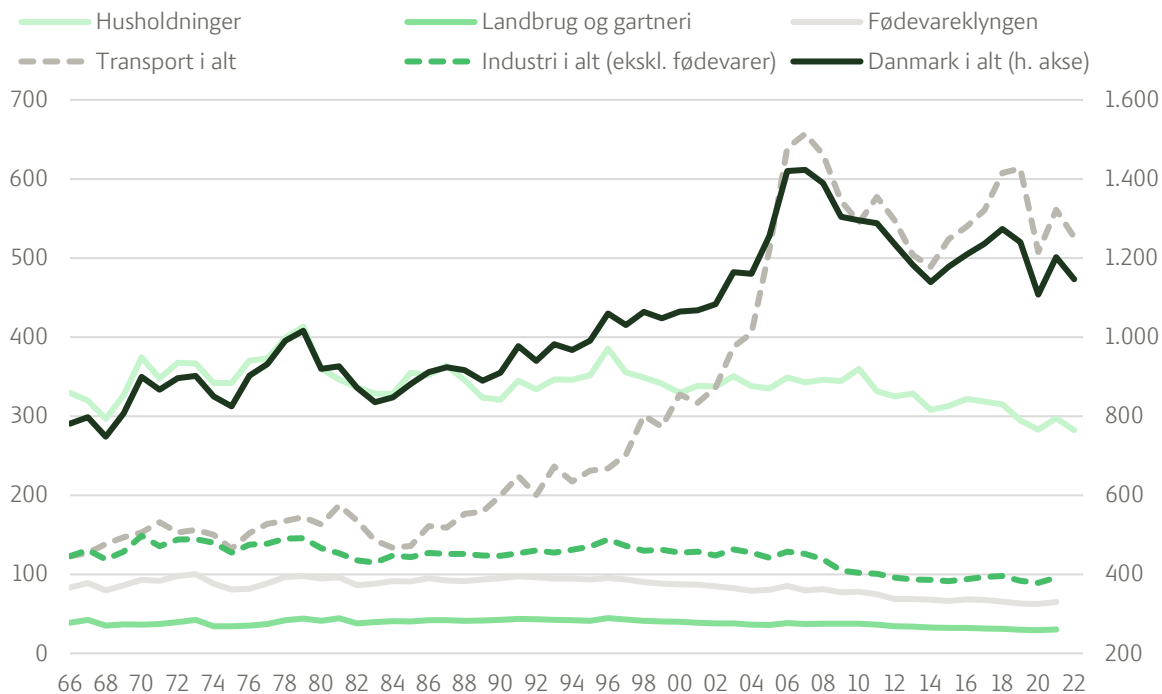

Anm.: Population Correction Units (PCU) er en standardiseret enhed, som svarer til at opgøre de forskellige populationer af husdyr i biomasse (kg. produceret dyr).

Kilde: European Medicines Agency, Sales of veterinary antimicrobial agents in 31 European countries in 2021.

Figur 1.7
Bruttoenergiforbruget

1.000 Tj

Anm.: Data for fødevareklyngen, landbrug og gartneri samt industri i alt er ikke tilgængelige i 2022.

Kilde: L&F pba. Danmarks Statistik.

Tabel 1.3
Bruttoenergiforbruget

Indeks, 1966=100

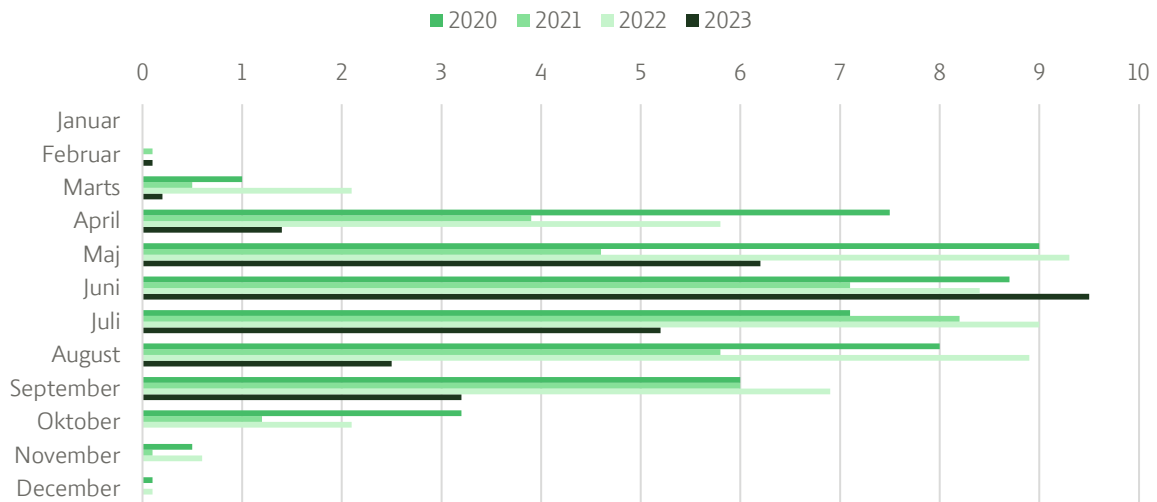
	1966	1971	1981	1991	2001	2011	2021	2022*
Transport i alt	100	135	153	183	258	470	457	429
Danmark i alt	100	111	119	125	137	165	154	147
Husholdninger	100	105	105	105	103	101	90	86
Landbrug og gartneri	100	95	114	112	100	93	77	
Fødevareklyngen	100	110	116	117	104	90	78	
Industri i alt (ekskl. fødevarer)	100	110	103	103	105	82	78	

Anm.: *Værdier for 2022 er foreløbige. Data for fødevareklyngen, landbrug og gartneri samt industri i alt er ikke tilgængelige i 2022.

Kilde: L&F pba. Danmarks Statistik.

Figur 1.8
Tørkeindeks

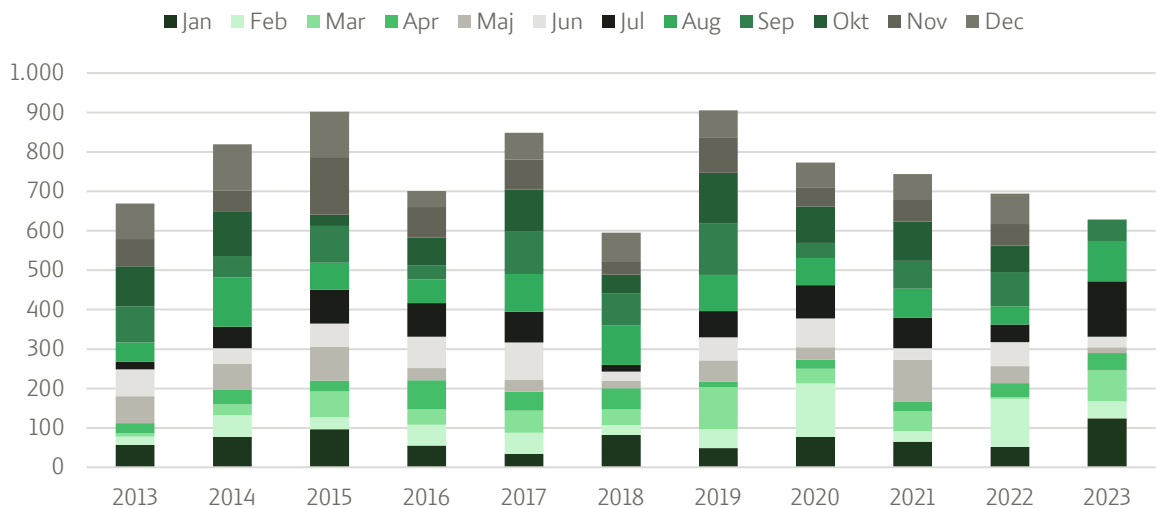
(0,0-10,0)

Anm.: Data for 2023 er til og med september måned. Tørkeindekset er DMI's beregning af, hvor tørt der har været i Danmark på en skala, der rangerer fra 0-10.
Kilde: DMI vejarkiv.

Figur 1.9
Nedbørsindeks

mm.

Anm.: Data for 2023 er til og med september måned.
Kilde: DMI vejarkiv.

Tabel 1.4
Antallet af madskoler i Danmark

Spør i landskabet og Åbent landbrug

	Madskoler	Børn på madskoler, ca.	Besøgende i åbent landbrug	Km spor i landskabet
2004	6	111		268
2005	36	700		351
2006	49	950		425
2007	47	1.000		492
2008	60	1.200		506
2009	73	1.350		549
2010	68	1.300	54.000	582
2011	72	1.350	55.000	665
2012	98	1.640	70.000	765
2013	127	2.305	65.300	872
2014	119	2.014	86.400	914
2015*	160	2.692	118.000	946
2016	120	2.132	86.000	993
2017	107	1.833	96.000	1.033
2018	125	2.378	73.300	1.129
2019	119	1.921	84.922	1.214
2020**	24	372	Ca. 400 mindre grupper	1.323
2021	93	1.780	54.827	1.323
2022***	70	1.422	75.135	1.440
2023	76	1.732	96.100	1.501
I alt	1.573	30.182	843.749	

Anm.: Tidligere års tal er efterreguleret.

*Det ekstraordinært høje antal af madskoler i 2015 skyldes, at projektet dette år blev promoveret i Landbrug & Fødevarers imagekampagne.

**Tal for 2020 er lavere end normalt grundet COVID-19. Derudover er der tale om "3 dage med madskoler" frem for almindelige 5 dages madskoler i 2020.

***Tal for 2021 og 2022 indeholder også et antal "3 dage med madskoler", der er lagt sammen med de almindelige 5 dages madskoler.

Kilde: L&F.

Tabel 2.1**Fødevareklyngens beskæftigelse, direkte og indirekte effekter**

1.000 personer

	2016	2017	2018	2019	2020*	2021*	2022*
Landbrug og gartneri	63	63	62	62	63	64	63
Fiskeri	2	2	2	2	2	2	2
Primærproduktion	65	66	64	64	65	66	65
Slagterier	12	12	12	13	12	13	13
Fiskeindustri	3	3	3	3	3	2	2
Mejerier	6	6	6	6	6	6	6
Bagerier, brødfabrikker mm.	14	14	14	14	13	13	13
Anden Fødevareindustri	9	10	10	10	10	10	10
Drikkevareindustri	3	3	3	3	3	3	4
Forarbejdning i alt	47	48	49	49	47	47	48
Engrosvirksomheder	17	18	18	17	17	17	17
Forsynings- og servicevirksomheder	59	58	57	54	53	52	51
Fødevareklyngen i alt	188	190	188	184	183	182	181

Anm.: *Data for 2020, 2021 og 2022 er baseret på foreløbige opgørelser og vil ændre sig i takt med, at Danmarks Statistik færdiggør nationalregnskaberne for de pågældende år. Årene 2016-2019 er baseret på endelige afsluttede nationalregnskaber. Som følge af afrunding kan summen af tallene i tabellen afvige fra totalen.

Kilde: Egne beregninger pba. L&F's input-output model og Danmarks Statistik.

Tabel 2.2**Landbrugskompleksets beskæftigelse, direkte og indirekte effekter**

1.000 personer

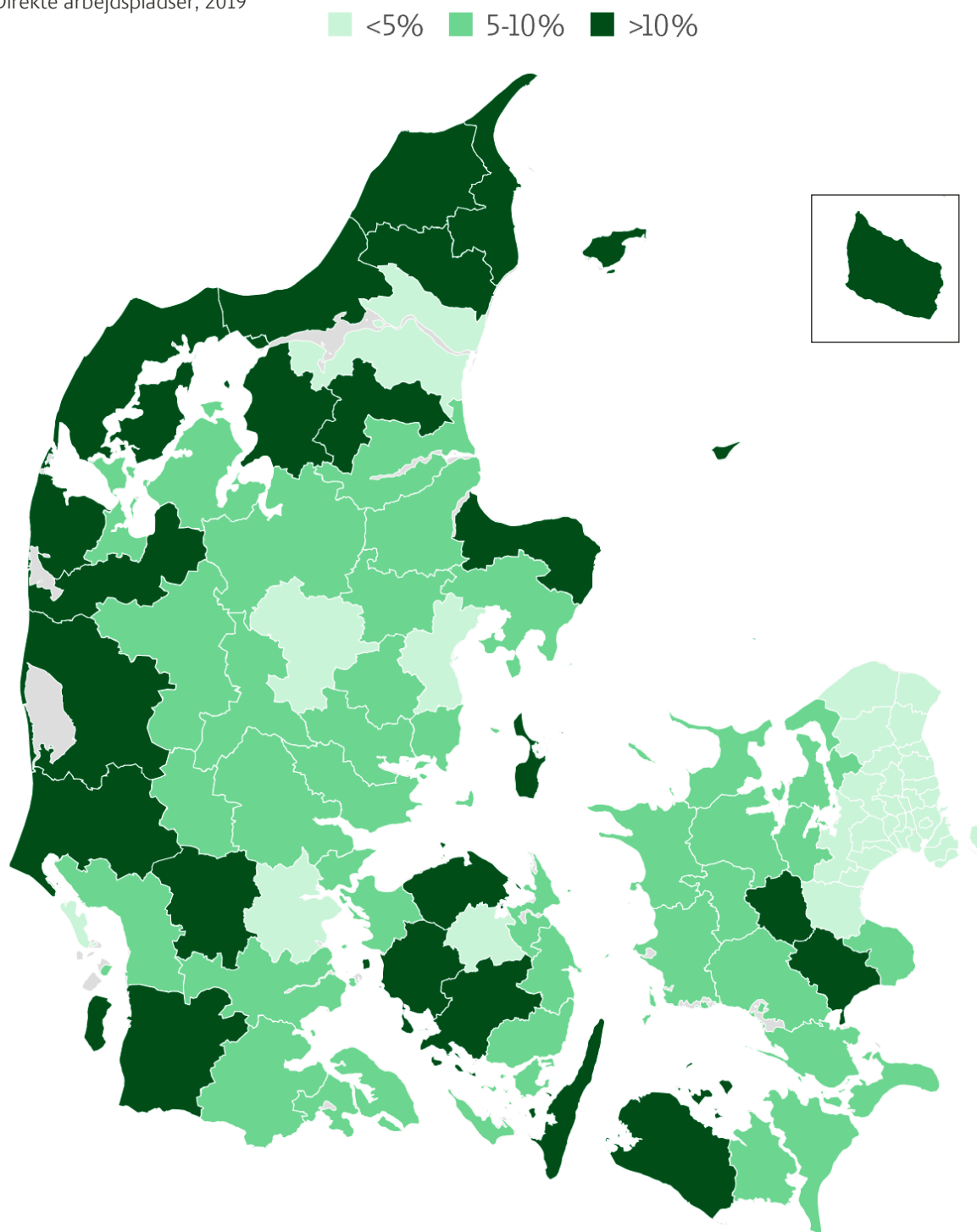
	2016	2017	2018	2019	2020*	2021*	2022*
Landbrug og gartner	63	63	62	62	63	64	63
Fiskeri	0	0	0	0	0	0	0
Primærproduktion	63	63	62	62	63	64	63
Slagterier	12	0	12	13	12	13	13
Fiskeindustri	0	0	0	0	0	0	0
Mejerier	6	0	6	6	6	6	6
Bagerier, brødfabriker mm.	2	2	2	2	3	2	3
Anden Fødevarerindustri	3	3	3	3	3	3	3
Drikkevareindustri	0	0	0	0	0	0	0
Forarbejdning i alt	23	23	24	24	24	24	25
Engrosvirksomheder	8	9	8	8	8	8	8
Forsynings- og servicevirksomheder	32	32	31	29	29	28	28
Landbrugskomplekset i alt	125	127	124	123	123	123	123

Anm.: *Data for 2020, 2021 og 2022 er baseret på foreløbige opgørelser og vil ændre sig i takt med, at Danmarks Statistik færdiggør nationalregnskaberne for de pågældende år. Årene 2016-2019 er baseret på endelige afsluttede nationalregnskaber. Som følge af afrunding kan summen af tallene i tabellen afvige fra totalen.

Kilde: Egne beregninger pba. L&F's input-output model og Danmarks Statistik.

Figur 2.1
Fødevarerklængens andel af private arbejdspladser i de enkelte kommuner

Direkte arbejdspladser, 2019

Anm.: Kortet illustrerer, hvor stor en andel arbejdspladserne i Fødevarerklængen udgør af det samlede antal private arbejdspladser i de respektive kommuner. Dvs. ekskl. afledte arbejdspladser.

Kilde: L&F pba. den Registerbaserede Arbejdsstyrkestatistik (RAS), Danmarks Statistik, november 2019.

Tabel 2.3

Fødevareklyngens bidrag til indkomstdannelsen, direkte og indirekte effekter

Mia. kr.

	2016	2017	2018	2019	2020*	2021*	2022*
Produktionsværdi	334	356	352	369	377	377	428
- Forbrug i produktionen	226	240	241	253	258	263	300
Bruttoværditilvækst	108	116	111	117	119	114	128
- Andre produktionsskatter, netto	-5	-5	-6	-5	-5	-5	-5
Bruttofaktorindkomst	113	121	117	122	125	119	133
- Aflønning af ansatte	60	63	64	64	67	68	69
Bruttooverskud af produktion og blandet indkomst	53	58	53	57	58	51	65

Anm.: *Data for 2020, 2021 og 2022 er baseret på foreløbige opgørelser og vil ændre sig i takt med, at Danmarks Statistik færdiggør nationalregnskaberne for de pågældende år. Årene 2016-2019 er baseret på endelige afsluttede nationalregnskaber. Som følge af afrunding kan summen af tallene i tabellen afvige fra totalen.

Kilde: Egne beregninger pba. L&F's input-output model og Danmarks Statistik.

Tabel 2.4

Eksportens betydning for beskæftigelsen, direkte og indirekte effekter

1.000 personer

	2016	2017	2018	2019	2020*	2021*	2022*
Landbrug og gartneri	46	45	43	45	45	42	39
Fiskeri	2	2	2	2	3	2	2
Primærproduktion	48	48	45	47	47	44	41
Slagterier	10	9	9	10	10	10	10
Fiskeindustri	2	3	3	3	3	3	3
Mejerier	4	4	4	4	4	4	4
Bagerier, brødfabrikker mm.	4	4	4	4	4	5	5
Anden Fødevareindustri	6	6	6	6	6	6	6
Drikkevarerindustri	2	2	2	2	2	2	2
Forarbejdning i alt	27	28	28	29	29	30	29
Engrosvirksomheder	17	17	16	16	15	16	17
Forsynings- og servicevirksomheder	48	48	46	45	43	45	44
Fødevareklyngen i alt	140	140	136	136	135	134	131

Anm.: *Data for 2020, 2021 og 2022 er baseret på foreløbige opgørelser og vil ændre sig i takt med, at Danmarks Statistik færdiggør nationalregnskaberne for de pågældende år. Årene 2016-2019 er baseret på endelige afsluttede nationalregnskaber. Som følge af afrunding kan summen af tallene i tabellen afvige fra totalen.

Kilde: Egne beregninger pba. L&F's input-output model og Danmarks Statistik.

Tabel 2.5
Eksportens bidrag til indkomstdannelsen

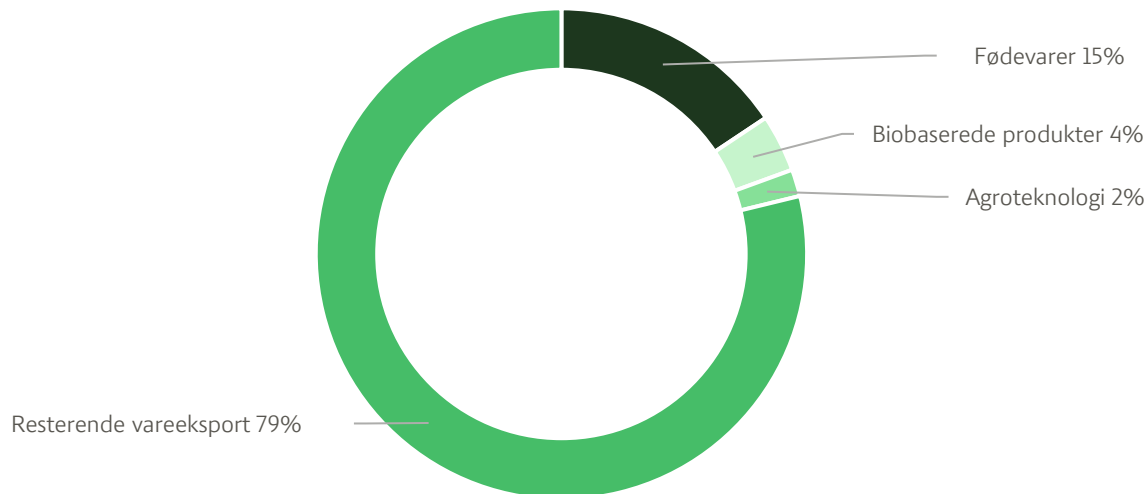
Direkte og indirekte effekter, mia. kr.

	2016	2017	2018	2019	2020*	2021*	2022*
Produktionsværdi	253	266	257	273	272	285	332
- Forbrug i produktionen	169	176	173	186	185	198	233
Bruttoværditilvækst	84	89	84	87	87	87	98
- Andre produktionsskatter, netto	-4	-3	-4	-3	-3	-3	-3
Bruttofaktorindkomst	88	92	88	91	91	91	102
- Aflønning af ansatte	47	48	48	49	49	51	51
Bruttooverskud af produktion og blandet indkomst	41	44	40	42	42	40	51

Anm.: *Data for 2020, 2021 og 2022 er baseret på foreløbige opgørelser og vil ændre sig i takt med, at Danmarks Statistik færdiggør nationalregnskaberne for de pågældende år. Årene 2016-2019 er baseret på endelige afsluttede nationalregnskaber. Som følge af afrunding kan summen af tallene i tabellen afvige fra totalen.

Kilde: Egne beregninger pba. L&F's input-output model og Danmarks Statistik.

Figur 2.2
Fødevarerklængens andel af den samlede vareeksport

Kilde: L&F pba. Danmarks Statistik, tabel KN8MEST.

Tabel 2.6
Markedsfordeling af vareeksporten

2022

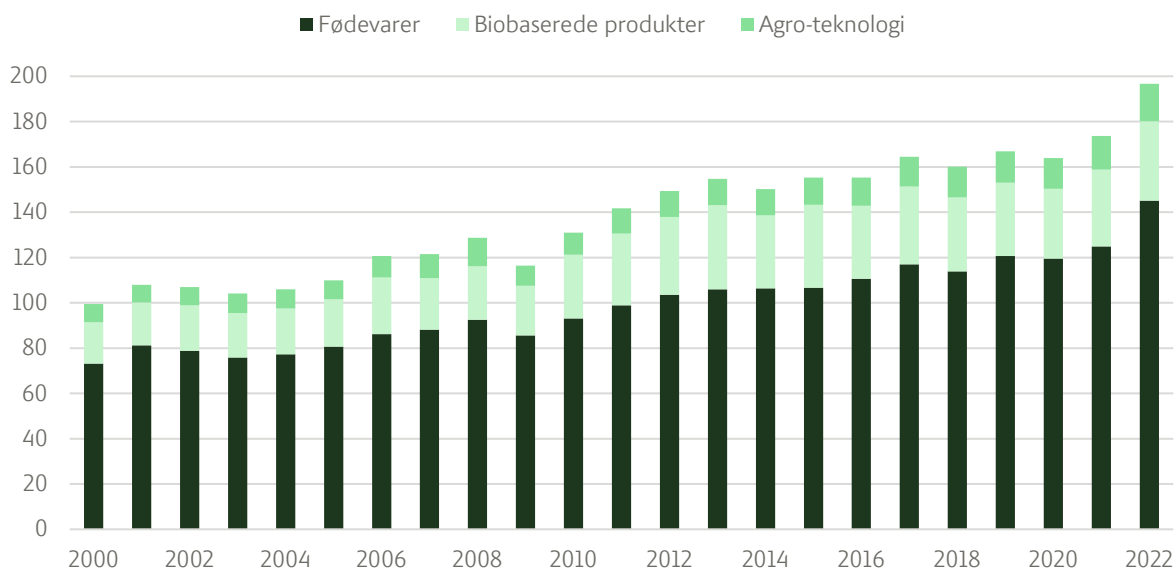
	Fødevarerklngen	Øvrige danske virksomheder	Samlet
Mia. kr.			
Verden	197	731	927
EU27	109	374	483
Øvrige Europa	27	100	127
Asien	35	75	110
Øvrige markeder	25	182	208
Pct. fordeling			
Verden	100	100	100
EU27	55,4	51,2	52,0
Øvrige Europa	13,8	13,7	13,7
Asien	18,1	10,2	11,9
Øvrige markeder	12,8	25,0	22,4

Anm.: Fødevarerklngens eksport omfatter fødevarer, biobaserede produkter og agro-teknologi.

Kilde: L&F pba. Danmarks Statistik, tabel KN8MEST.

Figur 2.3
Fødevarerklngens samlede eksport

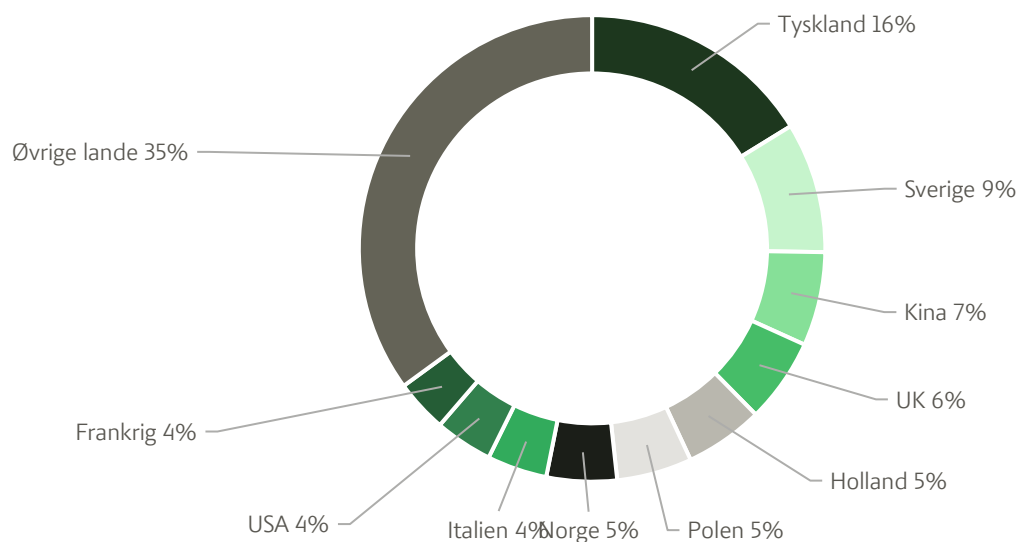
Mia. kr.

Kilde: L&F pba. Danmarks Statistik, tabel KN8MEST.

Figur 2.4
Fødevarerklængens eksport opdelt på lande

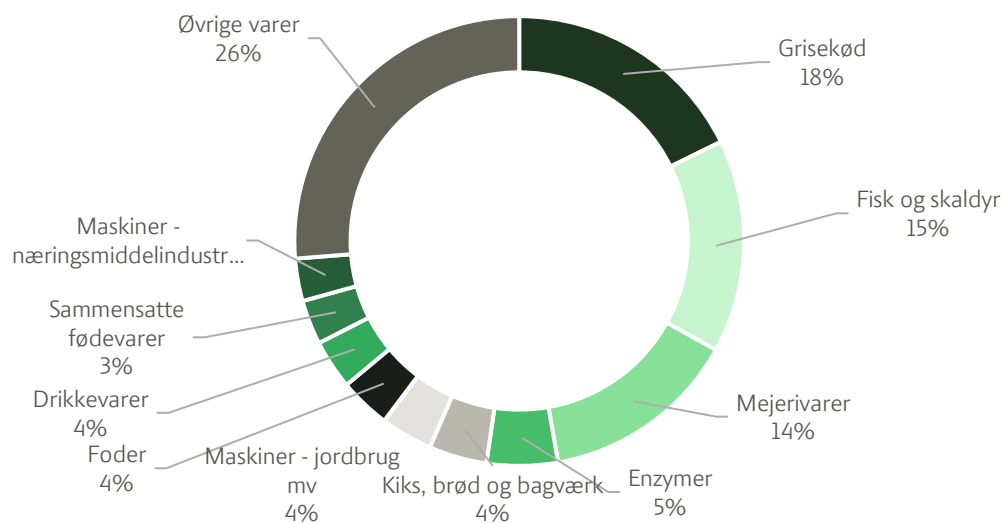
Pct., 2022

Kilde: L&F pba. Danmarks Statistik, tabel KN8MEST.

Figur 2.5
Fødevarerklængens eksport opdelt på varer

Pct., 2022

Kilde: L&F pba. Danmarks Statistik, tabel KN8MEST.

Tabel 2.7
Største vækstmarkeder seneste år mht. eksport af fødevarer

Mio. kr.	2018	2019	2020	2021	2022	Vækst i mio. kr.	Pct.
Eksport af fødevarer	113.802	120.587	119.586	124.849	145.093	31.290	27,5
Heraf til:							
Kina	6.212	10.921	13.322	12.465	11.496	5.285	85,1
Holland	4.441	4.892	4.459	5.638	7.209	2.768	62,3
Sverige	11.446	11.009	10.385	11.024	13.539	2.094	18,3
Italien	5.038	5.186	4.719	5.816	6.691	1.653	32,8
Tyskland	22.484	22.250	20.072	19.860	25.195	2.711	12,1

Kilde: L&F pba. Danmarks Statistik, tabel KN8MEST.

Tabel 2.8
Eksport af levende dyr

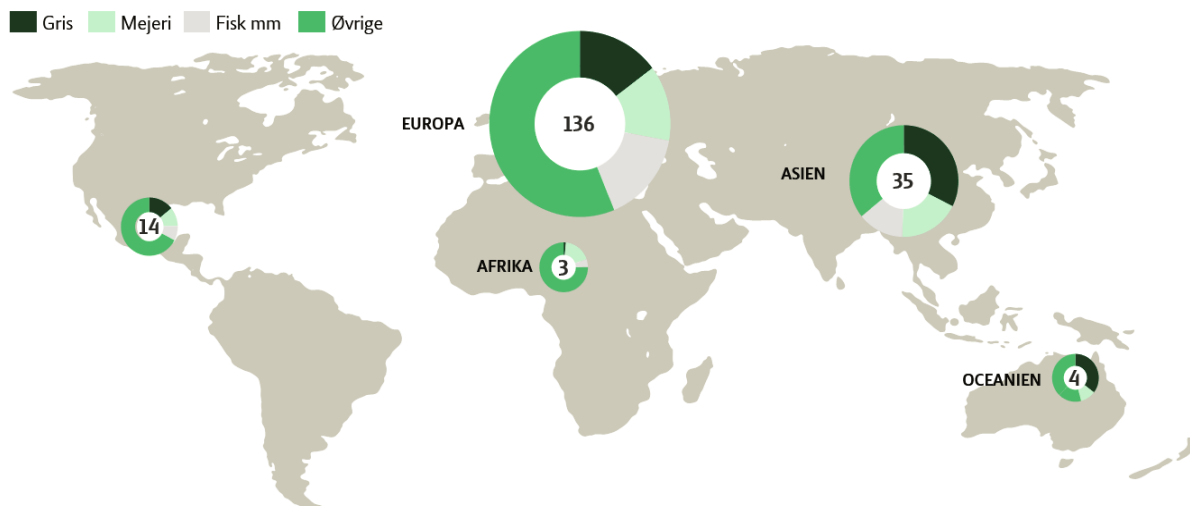
1.000 stk.	2000	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Voksent kvæg	3	2	4	5	3	4	5
Kalve	66	31	35	45	45	46	50
Slagtesvin og søer	276	204	273	247	254	258	253
Smågrise	1.167	14.624	14.915	14.941	15.020	14.913	15.628
Kyllinger	12.578	59.974	54.821	62.425	61.829	71.069	71.069

Anm.: Opgørelsen af smågriseeksporten stammer fra den detaljerede udenrigshandelsstatistik og stemmer ikke nøjagtig overens med opgørelsen af eksport i Danmarks Statistiks tabel ANI5.

Kilde: Danmarks Statistik, tabel ANI4, ANI6 samt L&F's eksportstatistik baseret på Danmarks Statistik.

Figur 2.6
Fødevarerklængens eksport fordelt på verdensdele

Mia. kr.

Kilde: L&F pba. Danmarks Statistik, tabel KN8MEST.

Tabel 2.9
Fødevarerklængens bidrag til nettoeksporten, direkte og indirekte effekter

Mia. kr.

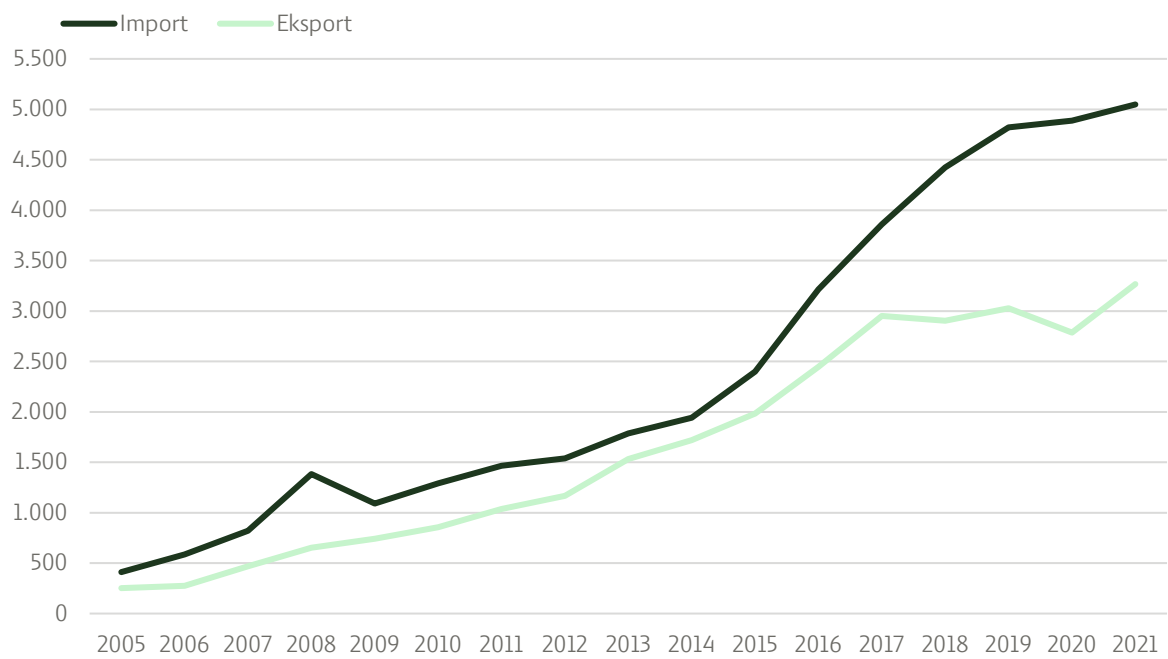
	2016	2017	2018	2019	2020*	2021*	2022*
Vareeksport, ekskl. reeksport	133	139	135	140	140	146	165
Krævet vare og tjeneste import	47	48	50	51	50	56	64
Nettoeksport	86	92	86	89	90	90	101
--- Heraf landbrugskomplekset ---							
Vareeksport, ekskl. reeksport	72	76	72	77	77	77	86
Krævet vare og tjeneste import	24	24	25	26	25	27	30
Nettoeksport	48	53	47	51	52	50	56

Anm.: *Data for 2020, 2021 og 2022 er baseret på foreløbige opgørelser og vil ændre sig i takt med, at Danmarks Statistik færdiggør nationalregnskaberne for de pågældende år. Årene 2016-2019 er baseret på endelige afsluttede nationalregnskaber.

Kilde: Egne beregninger pba. L&F's input-output model og Danmarks Statistik.

Figur 2.7
Udenrigshandel med økologiske varer

Mio. kr.

Kilde: Danmarks Statistik, tabel OEKO04.

Tabel 2.10
Optag på akademiske jordbrugs- og fødevareruddannelser

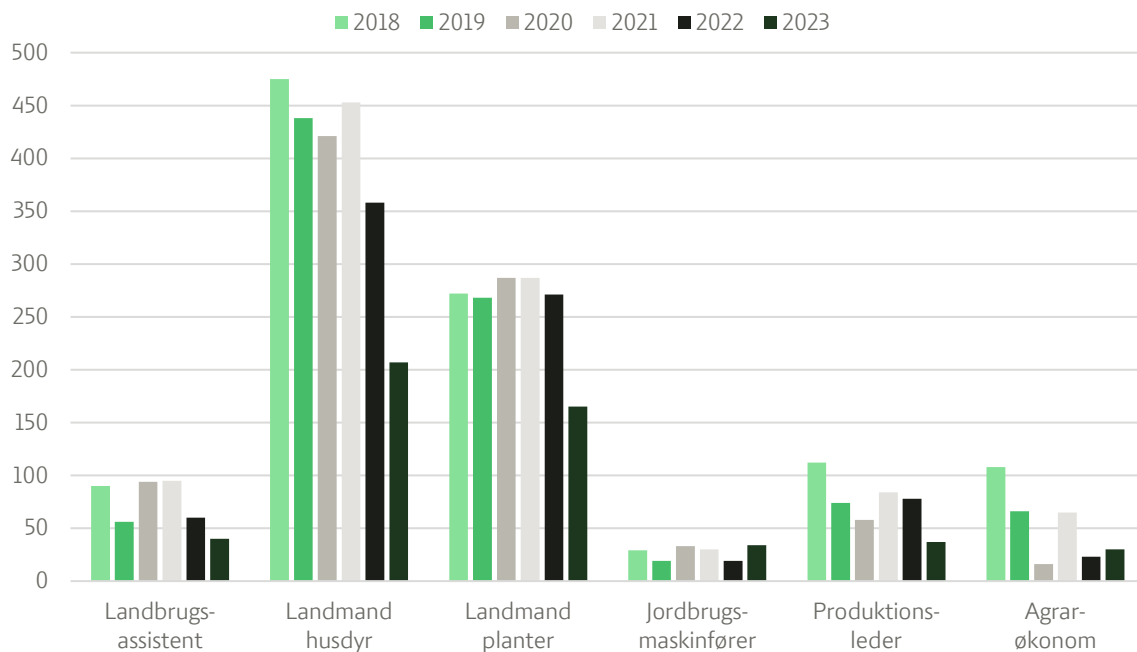
Antal optagne						
Universitet/Uddannelsesretning	2010	2019	2020	2021	2022	2023
Københavns Universitet, i alt	645	722	754	686	629	634
Fødevarer og ernæring	79	85	100	102	85	68
Husdyrvidenskab	64	65	68	67	60	60
Miljø- og fødevarøkonomi (fhv. Jordbrugsøkonomi)	18	34	49	40	35	32
Naturressourcer (planter, miljø, naturforvaltning)	64	82	99	61	47	68
Biokemi	125	136	134	116	116	113
Bioteknologi	65	87	78	77	77	73
Nanoscience	46	41	34	31	17	28
Veterinærmedicin	184	192	192	192	192	192
Aarhus Universitet, i alt	70	108	119	116	94	108
Agrobiologi	-	36	32	29	24	26
Molekylærbiologi	70	72	87	87	70	82
DTU, i alt	103	163	177	233	217	184
Civilingeniør (Vand, bioressourcer og miljømanagement)	40	60	66	51	39	40
Civilingeniør (Life Science og Teknologi, fhv. Bioteknologi)	63	60	72	150	149	120
Diplomingeniør Fiskeriteknologi		3	7	7	4	4
Diplomingeniør Fødevarer sikkerhed og Kvalitet	-	40	32	25	25	20
Erhvervsakademi, i alt	203	221	236	240	167	163
Jordbrugsteknolog (Sjælland)	63	34	26	45	32	16
Jordbrugsteknolog (Aarhus)	108	156	167	166	112	121
Jordbrugsteknolog (Lillebælt)	32	31	43	29	23	26
I alt	1.021	1.214	1.286	1.275	1.107	1.089

Anm.: Tidligere års optag er efterreguleret.

Kilde: Uddannelses- og Forskningsministeriet, KOT-hovedtal 2023.

Figur 2.8
Udlærte elever på landbrugsskolerne

Antal elever

Anm.: Afgang fra det seneste år er foreløbige, da der det seneste år er en del afbrud, som vil mindskes ved kommende opdatering.
Kilde: L&F, baseret på tal fra uddannelsesstatistikken 2023.

Tabel 3.1
Nøgletal for udviklingen i dansk landbrug

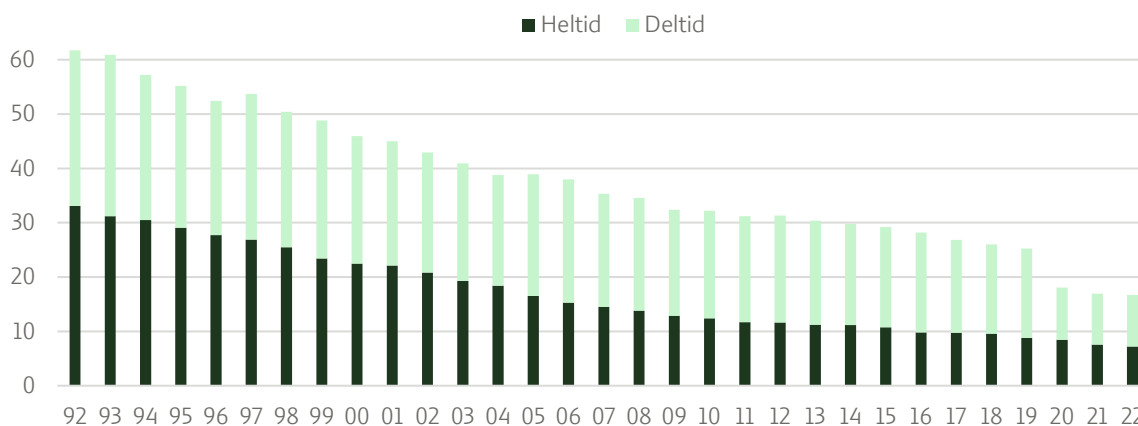
	2018	2019	2020	2021	2022
Antal landbrugsbedrifter	34.114	33.607	33.148	31.395	30.678
Landbrugsareal, 1.000 ha	2.632	2.626	2.620	2.618	2.624
Gns. bedriftsstørrelse, ha	77	78	79	83	86
Beskæftigelse, 1.000 personer - Primærjordbrug	64	64	65	66	65
- Forarbejdning og forædling	49	49	47	47	48
- Afledte erhverv	75	71	71	69	68
Fødevareklyngen i alt	188	184	183	182	181
Bruttoinvesteringer, mio. kr.	6.400	7.022	8.059	8.656	-
Antal kvægbesætninger	10.978	10.243	10.261	9.552	9.244
Antal grisebesætninger	3.125	2.890	2.921	2.576	2.399
Antal malkekøer, 1.000 stk.	575	567	567	564	557
Antal grise, 1.000 stk.	12.781	12.299	13.163	13.168	12.373
Korn i pct. af landbrugsareal	54	52	52	52	52
Rodfrugter i pct. af landbrugsareal	3	3	4	4	-
Grovfoder i pct. af landbrugsareal	27	28	29	28	23
Handelsgødningsforbrug, kg pr. ha:					
Kvælstof	77	90	96	91	-
Kalium	17	20	23	32	-
Fosfor	5	6	6	7	-
Kornproduktion, mio. ton	7	10	10	9	10
Mængdeindeks for landbrugets salg, 2015 = 100	98,5	100,2	100,2	99,0	97,6
Salgsprodukter i alt, mio. kr.	72.972	78.274	81.618	80.083	97.725
Animalske produkter, mio. kr.	46.668	49.227	52.026	47.899	56.660
Vegetabiliske produkter, mio. kr.	26.304	29.048	29.591	32.184	41.065
Landbrugsmæssige tjenester mv., mio. kr.	5.188	4.977	4.456	4.493	4.564
Forbrug i produktionen i alt, mio. kr.	60.802	59.801	60.178	64.685	78.100
Generelle driftstilskud, mio. kr.	7.489	6.560	6.827	6.633	6.449
Produktionsskatter, mio. kr.	1.051	1.061	1.061	1.060	1.061
Bruttofaktorindkomst, mio. kr.	24.359	28.648	31.880	27.487	30.665
Resultat af primær drift, 1.000 kr. pr. heltidsbrug	572	1778	1814	1697	3269
Finansieringsomkostninger, 1.000 kr. pr. heltidsbrug	878	927	910	939	671
Generelle driftstilskud, 1.000 kr. pr. heltidsbrug	472	482	478	532	577
Driftsresultat, 1.000 kr. pr. heltidsbrug	166	1333	1382	1289	3175
Aktiver i selveje, kontantværdi, mia. kr.	568	560	511	519	525
Gæld i pct. af kontantværdi	58	56	57	56	52
Forrentningsprocent på heltidsbrug	0,6	4,1	3,9	3,2	6,9

Anm.: '-' angiver, at data ikke er tilgængelige.

Kilde: L&F pba. Danmarks Statistik.

Figur 3.1
Udvikling i antal bedrifter

1.000 stk.

Anm.: Databrud i 2008 og 2020 skyldes nye opgørelsesmetoder fra Danmarks Statistik. I opgørelsen for hel- og deltidslandbrug tælles de helt små bedrifter ikke med (under 25.000 euro fra 2020), hvilket er årsagen til, at figuren viser færre bedrifter end tabel 3.2.

Kilde: IFRO og Regnskabsstatistik for jordbrug fra Danmarks Statistik, tabel JORD2 og JORD3.

Tabel 3.2
Bedriftssammensætning

Antal bedrifter

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Husdyrbedrifter							
Bedrifter med kvæg	11.586	11.277	10.978	10.243	10.261	9.552	9.244
Bedrifter med gris	3.294	3.226	3.125	2.890	2.921	2.576	2.399
Bedrifter med får	2.087	1.957	1.936	1.621	1.665	1.612	1.756
Bedrifter med fjerkræ	2.842	3.030	1.770	1.873	1.804	1.692	1.570
Bedrifter med pelsdyr	1.438	1.380	1.326	1.060	817	-	-
Plantebedrifter							
Bedrifter med korn	24.831	23.729	22.520	21.814	20.362	19.803	19.138
Bedrifter med hvede	15.407	14.724	12.588	13.656	12.027	12.501	11.794
Bedrifter med byg	22.087	21.040	20.354	18.658	17.864	16.953	16.532
Bedrifter med varigt græs	25.271	25.407	24.926	24.844	25.161	24.730	24.494
Bedrifter med græs og grøntfoder i omdriften	19.513	19.561	18.430	18.811	18.237	17.352	16.980
Bedrifter med rug	5.493	5.375	4.742	6.258	5.377	4.980	5.178
Bedrifter med havre	4.877	4.816	5.368	4.117	4.594	4.384	4.181
Bedrifter med raps	7.409	6.864	6.122	6.409	5.463	6.035	6.572
Bedrifter med sukkerroer	1.119	915	1.008	752	785	848	743
Bedrifter med kartofler	648	630	525	595	542	509	424

Anm.: Flere bedrifter er kombinationsbedrifter, hvorfor totalen vil overstige antallet af bedrifter i figur 3.1. Der sker et markant fald i bedrifter med fjerkræ fra 2017 til 2018. Det er umiddelbart et databrud, men det har ikke været muligt at få en endelig forklaring fra Danmarks Statistik.

Kilde: Danmarks Statistik, tabel AFG3, AFG207, HDYR07 og HDYR2.

Tabel 3.3
Husdyrbestanden i maj/juni

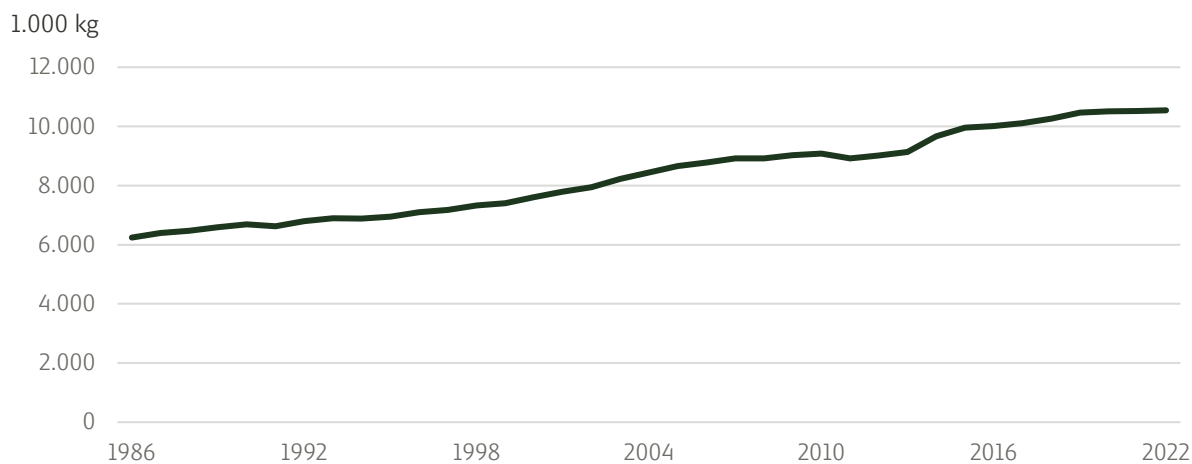
1.000 stk.

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Kvæg i alt	1.568	1.545	1.540	1.491	1.499	1.488	1.471
heraf malkekøer	572	570	575	567	567	564	557
ammekøer	93	85	85	79	82	79	74
Grise i alt	12.383	12.308	12.781	12.299	13.163	13.168	12.373
heraf søer	999	1.014	1.045	1.002	1.037	1.042	975
Får	147	154	144	147	135	135	180
Høner over ½ år	4.644	6.148	5.477	6.033	5.705	5.795	5.716
Kyllinger	13.254	14.585	13.874	16.430	15.630	15.659	16.696
heraf til slagtning	11.745	13.297	12.350	14.690	13.950	14.056	15.237
Kalkuner	245	304	264	176	240	121	231
Ænder	175	174	166	55	151	57	53
Gæs	5	4	4	2	6	3	4
Mink, avlsdyr	3.251	3.416	3.363	2.466	2.216	-	-

Anm.: Fra 2021 findes ikke data på mink efter produktionen blev nedlukket i forbindelse med COVID-19.

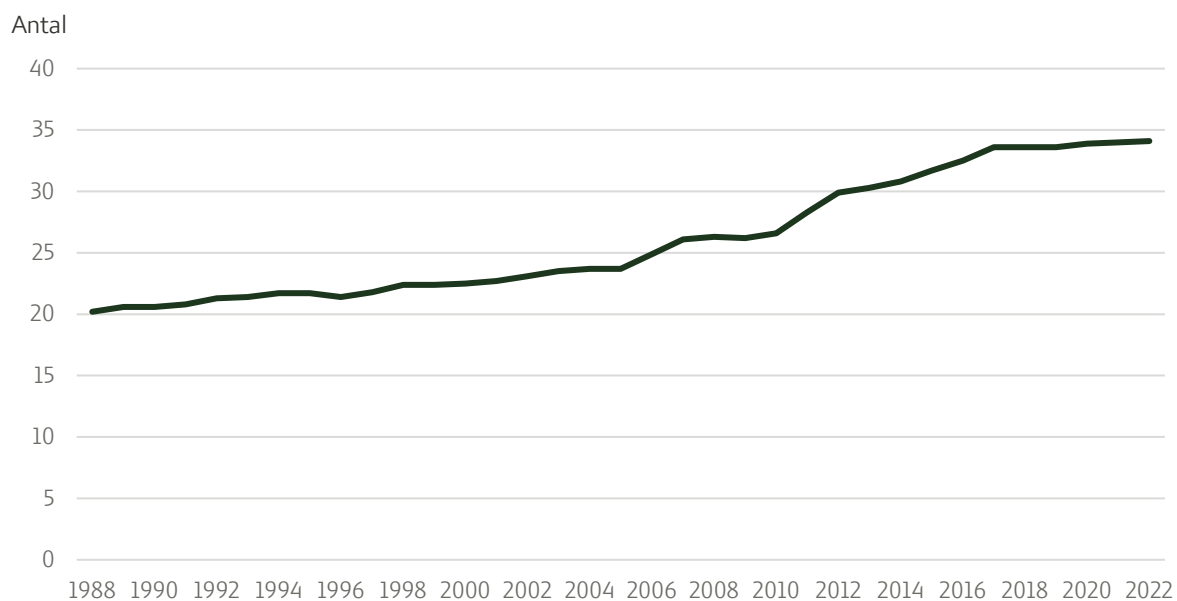
Kilde: Danmarks Statistik, tabel HDYR1 og PELS33.

Figur 3.2
Gennemsnitlig mælkeydelse pr. malkeko

Kilde: L&F, Mejeristatistik, 2022.

Figur 3.3
Gennemsnitligt antal producerede grise pr. årsso

Kilde: SEGES, Produktionsøkonomi Svin 2022.

Tabel 3.4
Det dyrkede areal benyttelse

1.000 ha

	2000	2018	2019	2020	2021	2022
Dyrket areal i alt	2.647	2.627	2.624	2.620	2.618	2.626
forpagtningsprocent	26	38	39	41	41	41
i pct. af Danmarks areal	62	61	61	61	61	61
Vinterhvede	611	407	559	483	520	478
Vårhvede	8	33	13	18	26	17
Rug	50	90	145	115	108	112
Vinterbyg	145	82	100	88	79	64
Vårbyg	587	708	491	564	542	548
Havre	44	80	50	75	65	62
Triticale og andet korn til modenhed	55	21	21	21	23	24
Korn i alt	1.500	1.420	1.379	1.364	1.363	1.307
Bælgsæd til modenhed	36	34	22	27	34	40
Kartofler	39	49	54	63	55	57
Sukkerroer til fabrik	59	34	29	33	33	32
Foderroer	18	4	5	4	4	3
Rodfrugter i alt	115	87	88	100	92	92
Frilandsgrøntsager og -blomster	11	13	14	13	13	12
Frugt og bær i alt	8	6	5	5	5	5
Planteskole	3	2	2	2	2	2
Gartneriprodukter i alt	22	21	20	20	20	19
Raps i alt	99	145	165	146	165	196
Anden industrifrø + hør	5	1	1	1	1	2
Industrifrø i alt	104	146	165	147	166	198
Frø til udsæd	79	103	113	106	110	124
Korn og bælgsæd til ensilering	119	51	54	49	47	49
Majs til opfodring	61	178	186	188	171	161
Græs, lucerne, mv. i omdriften	252	266	284	283	276	270
Græs og grøntfoder i omdriften i alt	433	494	525	521	493	480
Juletræer	-	24	19	22	20	24
Øvrige afgrøder og udyrket mark	1	77	78	82	77	99
Græsarealer uden for omdriften	166	213	207	222	234	233
Braklægning med græs	191	9	9	8	8	9
Andet i alt	359	322	313	335	340	366

Anm.: '-' angiver, at data ikke er tilgængelige.

Kilde: Danmarks Statistik, tabel AFG5 og Danske Sukkerroedyrkere.

Tabel 3.5
Høstudbytte i Danmark

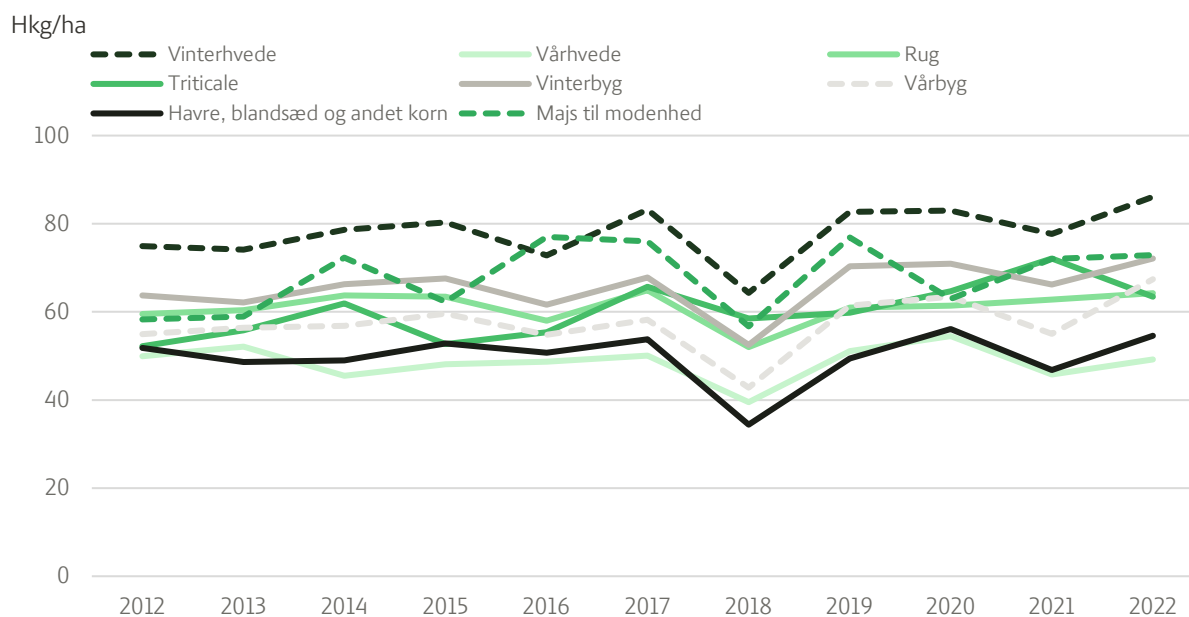
1.000 ton

	2000	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Vinterhvede	4.651	4.761	2.524	4.627	4.018	3.972	4.127
Vårhvede	43	73	131	70	100	122	88
Rug	263	723	482	894	708	680	700
Triticale	244	61	38	52	42	50	34
Vinterbyg	816	846	438	701	622	505	460
Vårbyg	3.164	3.146	3.048	2.967	3.583	2.998	3.711
Havre og blandsæd	233	350	309	279	467	368	395
Majs til modenhed	-	39	36	41	39	46	61
Korn i alt	9.413	9.999	7.005	9.630	9.579	8.742	9.575
Markærter	-	24	19	22	32	34	64
Hestebønner	-	-	-	-	79	82	104
Bælgسæd i alt	138	89	89	86	112	116	168
Bjærget halm i alt	3.699	3.494	3.640	3.518	3.294	3.085	3.568
Raps i alt	294	742	489	729	560	651	889
Kartofler	1.645	2.171	1.807	2.409	2.763	2.375	2.618
Fabriksroer	3.173	2.455	2.108	2.340	2.545	2.546	2.269
Fodersukkerroer	1.153	295	265	323	285	274	283
Rodfrugter i alt	5.971	4.920	4.179	5.072	5.607	5.221	5.192
Lucerne	332	112	30	46	49	31	32
Majs til ensilering	2.105	6.454	6.315	7.422	7.396	6.795	6.659
Korn til ensilering	2.360	897	762	1.031	950	752	911
Græs og kløver i omdriften	10.368	14.293	9.946	12.444	12.564	12.300	13.905
Græs uden for omdriften	3.989	2.994	3.319	2.362	2.420	2.572	2.919
Efterslæt efter korn og helsæd	2.878	463	366	529	505	428	512
Græs, grønfoder og efterslæt i alt	22.031	25.213	20.738	23.834	23.884	22.877	24.937

Anm.: "-" angiver at tal ikke er tilgængelige. Tidligere år er efterreguleret.

Kilde: Danmarks Statistik, tabel HST77 og Danske Sukkerroedyrkere.

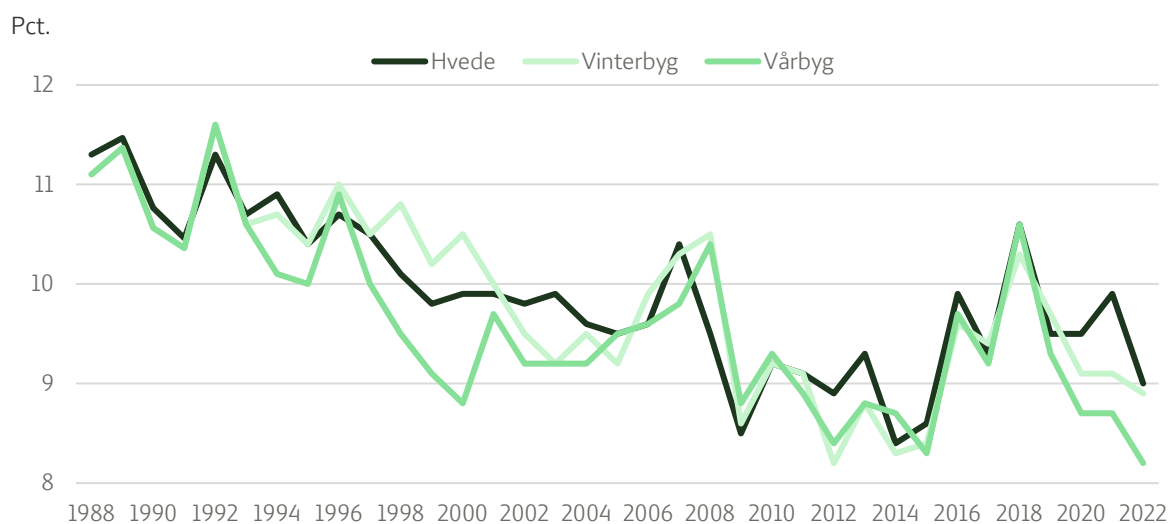
Figur 3.4
Afgørdeudbytte

Anm.: Hkg/ha står for hektokilo pr. hektar (kerneudbytte). 1 hkg er lig 100 kg. Rug og triticale er overvejende vinterafgrøder. Havre er en vårafgrøde.

Kilde: Danmarks Statistik, tabel HST77.

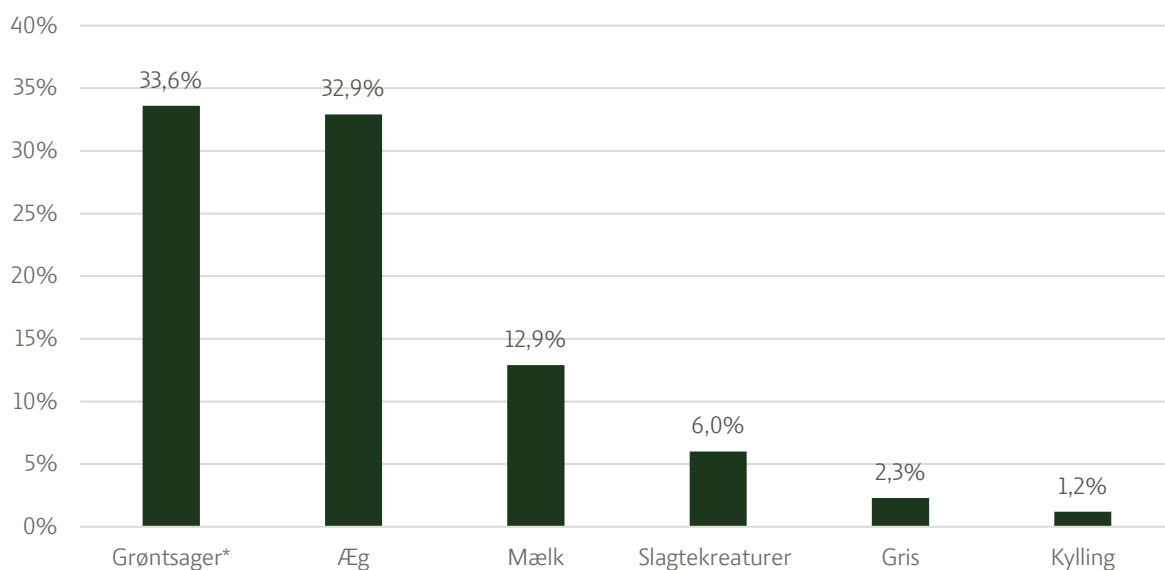
Figur 3.5
Udviklingen i råproteinkoncentrationen

Anm.: Opgjort ved et tørstofindhold på 85 pct.

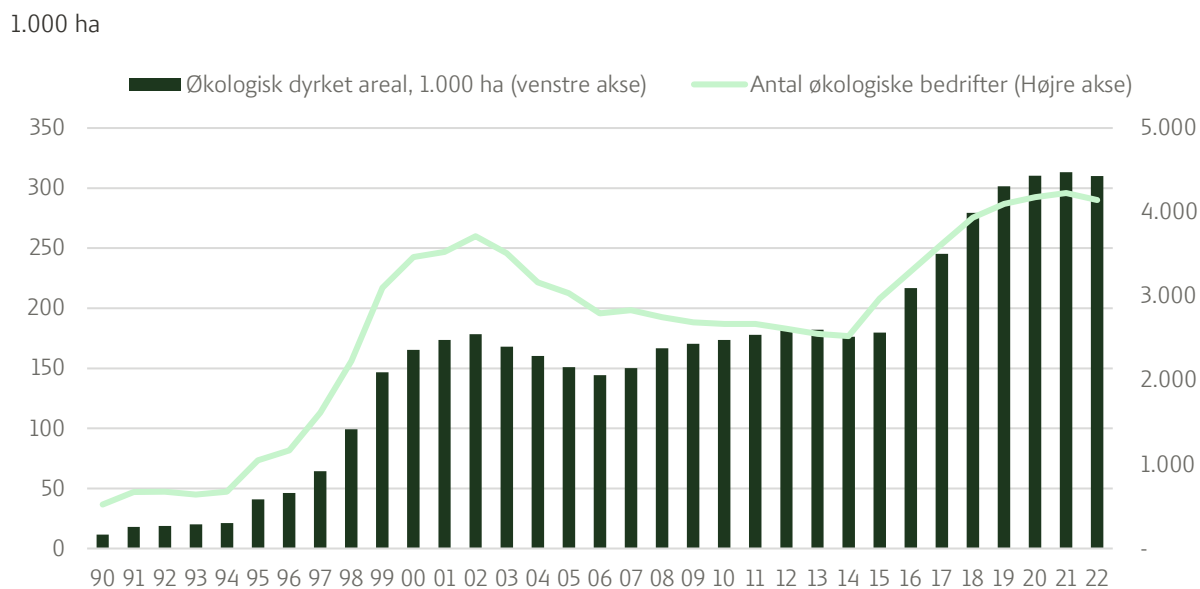
Kilde: Næringsindhold i Korn fra Høsten 2022, SEGES.

Figur 3.6
Økologisk produktion i pct. Af den samlede produktion

Anm.: *Grøntsager er baseret på arealet.
Kilde: L&F samt Danmarks Statistik.

Figur 3.7
Udvikling i antal økologiske bedrifter og det økologiske areal

Anm.: Opgørelsesmåden er blevet ændret fra 2005. Antal bedrifter i figuren indeholder bedrifter, der er autoriseret eller har søgt om autorisation pr. 31. december i det pågældende år.
Kilde: Miljø- og Fødevareministeriet, Statistik over økologiske jordbrugsbedrifter 2022.

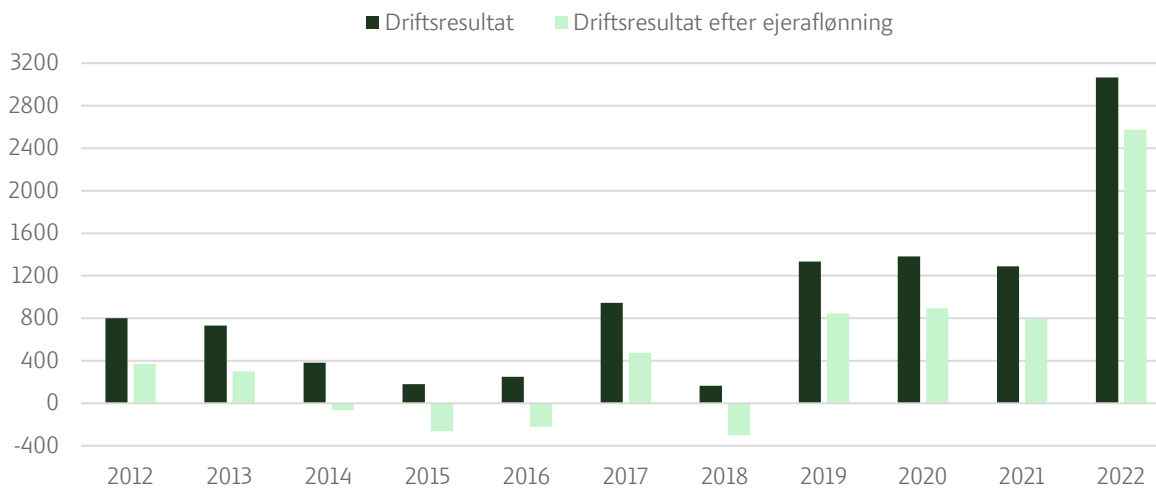
Tabel 3.6
Landbrugets produktionsværdi og bruttofaktorindkomst

Mio. kr.	2016	2017	2018	2019	2020*	2021*	2022*
Korn i alt	9.837	10.892	9.958	11.425	11.316	12.752	19.464
Bælgsæd til modenhed	72	116	139	129	169	276	536
Industrifrø	1.357	2.038	1.315	1.986	1.572	2.235	3.904
Frø til udsæd	823	1.135	1.325	1.479	1.406	1.699	1.997
Sukkerroer	575	506	368	430	510	516	568
Kartofler	1.432	1.524	1.656	1.751	2.053	2.302	2.211
Foderroer, græs mv.	4.984	5.237	5.220	5.557	5.986	5.847	5.721
Frugt og grønt	5.553	5.697	5.667	5.488	5.966	5.938	5.896
Halm til fyring	612	713	658	803	613	619	768
Produktionsværdi planteproduktion	25.245	27.858	26.306	29.048	29.591	32.184	41.065
Mælk	12.633	16.180	16.041	15.628	16.071	17.259	23.829
Okse- og kalvekød	2.954	3.109	3.261	3.104	2.872	3.274	4.259
Grisekød	22.153	24.163	20.624	25.321	27.545	24.176	24.512
Fjerkrækød	1.848	1.729	1.822	2.026	2.028	1.945	2.712
Æg	806	852	885	888	957	1.031	1.091
Pelsdyr	4.342	3.753	3.656	1.912	2.325	4	6
Andet	307	377	379	348	228	210	250
Produktionsværdi husdyrproduktion	45.043	50.163	46.668	49.227	52.026	47.899	56.659
Tjenesteydelser mv.	5.600	5.321	5.188	4.977	4.456	4.493	4.564
Lager- og besætningsforskydninger	- 837	397	386	-480	40	1.783	843
Produktionsværdi i alt	75.051	83.739	78.548	82.772	86.113	86.359	103.131
Udsæd	2.565	2.482	2.618	2.454	2.544	2.566	3.080
Foderstoffer	25.395	24.664	26.894	25.338	27.124	30.546	39.370
Gødningsstoffer	2.320	2.615	1.825	2.242	2.414	2.846	5.175
Bekæmpelsesmidler	2.025	2.007	1.761	1.958	1.980	2.040	2.047
Dyrlæge og medicin	1.298	1.357	1.361	1.329	1.466	1.459	1.459
Energi	2.920	3.049	3.271	2.989	2.609	3.172	5.079
Reparation og vedligeholdelse	4.974	5.239	5.038	5.211	5.245	5.207	5.207
Landbrugsmæssige tjenester	4.257	4.424	4.391	4.532	4.472	4.529	4.619
Bankomkostninger	5.784	5.591	5.340	5.270	4.746	4.653	4.385
Tjenesteydelser	7.604	8.626	8.303	8.477	7.578	7.667	7.679
Rå- og hjælpstoffer i alt	59.142	60.054	60.802	59.800	60.178	64.685	78.100
Produktionsværdi - Rå- og hjælpstoffer	15.909	23.684	17.744	22.971	25.935	21.674	25.032
+ Produkttilknyttede tilskud	248	179	178	179	179	240	245
+ Generelle tilskud	6.785	6.387	7.489	6.560	6.827	6.633	6.449
- Produktionskatte mv.	1.031	1.026	1.051	1.061	1.061	1.060	1.061
Bruttofaktorindkomst	21.911	29.224	24.360	28.649	31.880	27.487	30.665

Anm.: *Data for 2020, 2021 og 2022 er baseret på foreløbige opgørelser.
 Kilde: IFRO, Danske sukkerroedyrkere og Danmarks Statistik, tabel LBF11.

Figur 3.8
Gennemsnitligt driftsresultat for heltidsbedrifter

1.000 kr.

Kilde: Danmarks Statistik, JORD2.

Tabel 3.7
Landbrugets restgæld ultimo året

	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Antal landbrug	27.837	26.971	26.180	18.695	17.518	17.501
Mia. kr.						
Gæld i alt	331,3	327,3	314,0	289,6	290,7	274,7
Heraf realkreditinstitut	237,1	237,2	231,0	216,2	218,6	211,4
Heraf bank	60,7	57,8	51,3	40,5	38,3	32,0
Heraf varegæld og anden gæld	32,3	31,4	31,1	31,7	34,2	35,6
Heraf regulering til kontantværdi	1,2	0,9	0,7	1,2	-0,5	-4,2
Heraf gæld på heltidsbedrifter	256,9	250,4	235,8	229,7	224,7	210,1

Kilde: Danmarks Statistik, tabel JORD1 og JORD2.

Tabel 3.8
Kontantværdi af landbrugets aktiver mv.

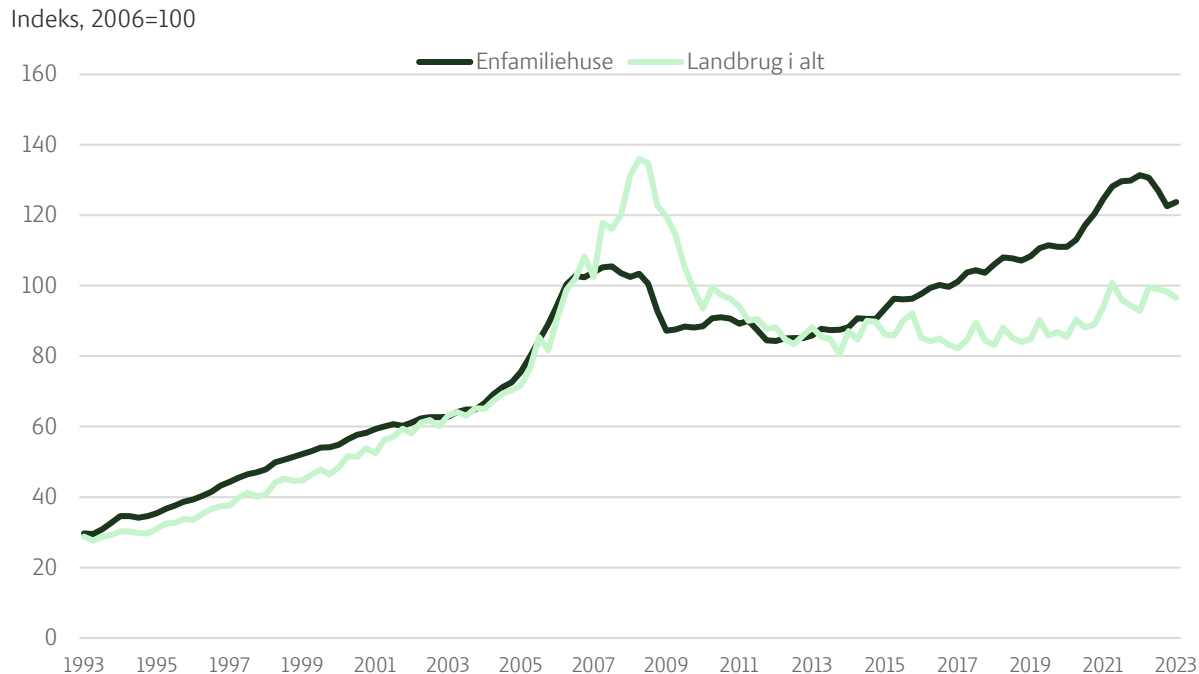
Mia. kr.

	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Jordbrugsaktiver	454,4	444,5	441,0	407,4	409,3	415,9
Andre erhverv	28,8	30,0	20,6	17,6	21,0	23,1
Private aktiver	40,8	39,1	39,3	28,5	27,3	26,5
Finansielle aktiver	53,6	54,5	59,3	57,0	61,1	59,9
Aktiver i alt i selveje	577,6	568,2	560,2	510,6	518,7	525,3
Heraf finansieret med						
Gæld	331,3	327,3	314,0	289,6	290,7	274,7
Hensatte forpligtelser	64,9	66,3	65,4	60,6	62,3	64,1
Egenkapital	181,4	174,6	180,8	160,4	165,6	186,5
Gældsprocent	57,4	57,6	56,1	56,7	56,1	52,3

Anm.: Omfatter aktiver og passiver på bedrifter med 10 ha og derover. Jordbrugsaktiverne og aktiverne er angivet korrigeret for den bogførte værdi af forpagtede aktiver. Der er databrud mellem 2019 og 2020, idet bundgrænsen for deltagende jordbrug er hævet. Gældsprocenten er opgjort uden hensatte forpligtelser (beregnet ved gæld/aktiver i alt i selveje)

Kilde: L&F pba. Danmarks Statistik, tabel JORD1.

Figur 3.9
Prisindeks for ejendomssalg efter ejendomskategori og tid

Kilde: Danmarks Statistik, tabel EJ5.

Tabel 3.9
Landbrugets samlede investeringer

Mio. kr.

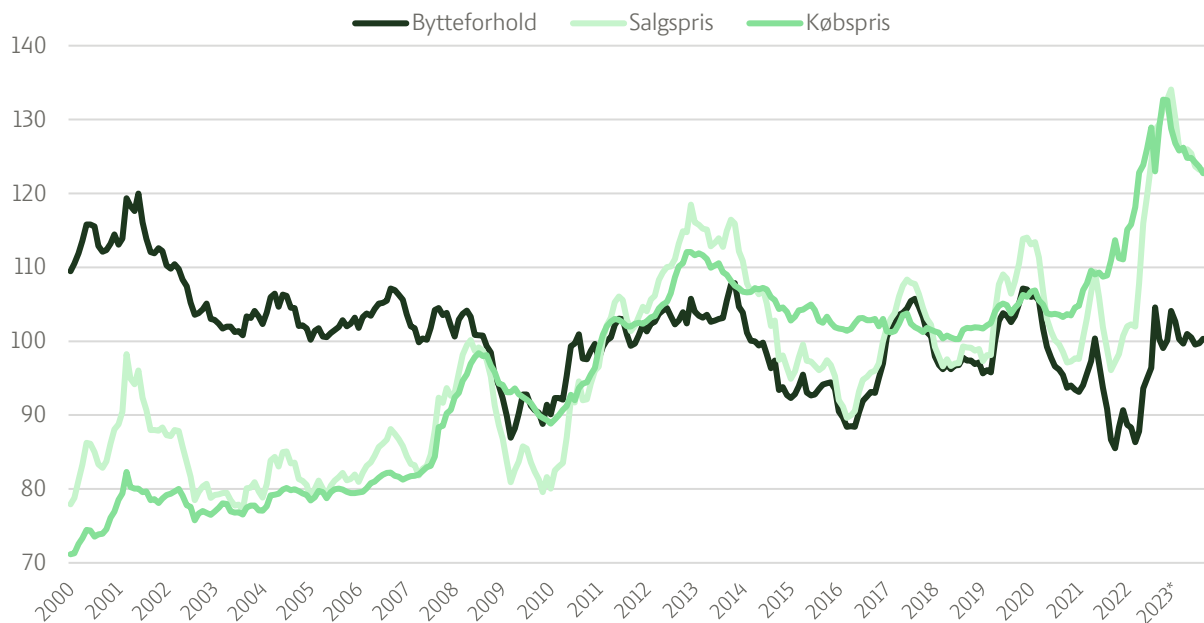
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Driftsbygninger i alt	3.437	2.920	2.726	2.358	2.041	1.775	2.581	3.339
Heraf								
- Kvægstalde	742	807	490	389	358	486	611	525
- Svinestalde	479	473	611	640	537	432	770	1.366
- Andre driftsbygninger	2.216	1.639	1.626	1.328	1.146	858	1.200	1.448
Maskiner og inventar	4.517	4.612	4.261	4.940	4.109	5.077	5.302	5.125
Plantager og grundforbedring	205	205	230	180	250	169	175	193
Bruttoinvesteringer i alt	8.159	7.737	7.217	7.477	6.400	7.022	8.059	8.656

Anm.: Alle tal er i løbende priser.

Kilde: Danmarks Statistik, tabel JB4.

Figur 3.10
Indeks for landbrugets prisudvikling

2010-2012=100

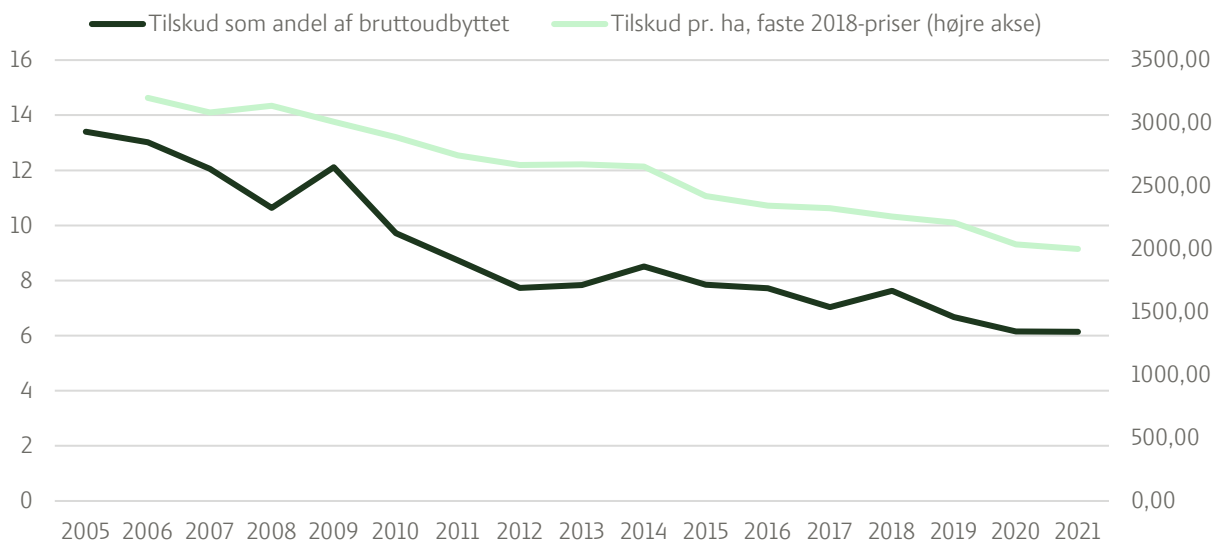

Anm.: *Data for 2023 er t.o.m august måned. Opgørelsen er for perioden før maj 2021 opgjort på anden vis, hvorfor der er databrud mellem april 2021 og maj 2021.

Kilde: L&F pba. SEGES' regnskabsdatabase.

Figur 3.11
Landbrugsstøttens udvikling

Mio. kr. (v. akse), pct. (h. akse)

Anm.: Beregningerne medtager både støtte fra EU samt nationale ordninger. Forbrugerpriserne bruges som deflator til tilskud pr. ha, faste 2018 priser.

Kilde: Egne beregninger pba. Statistikbanken, REGNLA2 og JORD1.

Tabel 4.1
Slagtninger på slagterierne

1.000 stk.

	2000	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Slagtninger på slagterierne								
Voksent kvæg og slagtekalve	620	500	476	495	468	452	456	439
Søer og orner	421	538	526	521	489	499	562	600
Polte	17	9	7	8	7	6	7	7
Slagtesvin	20.284	17.809	16.932	17.569	16.277	16.773	17.982	17.203
Kyllinger	133.987	101.595	101.371	103.690	104.155	103.351	102.212	97.801

Kilde: Danmarks Statistik, tabel ANI4, ANI5 og ANI6.

Tabel 4.2
Husdyrproduktionens størrelse

Mio. kg

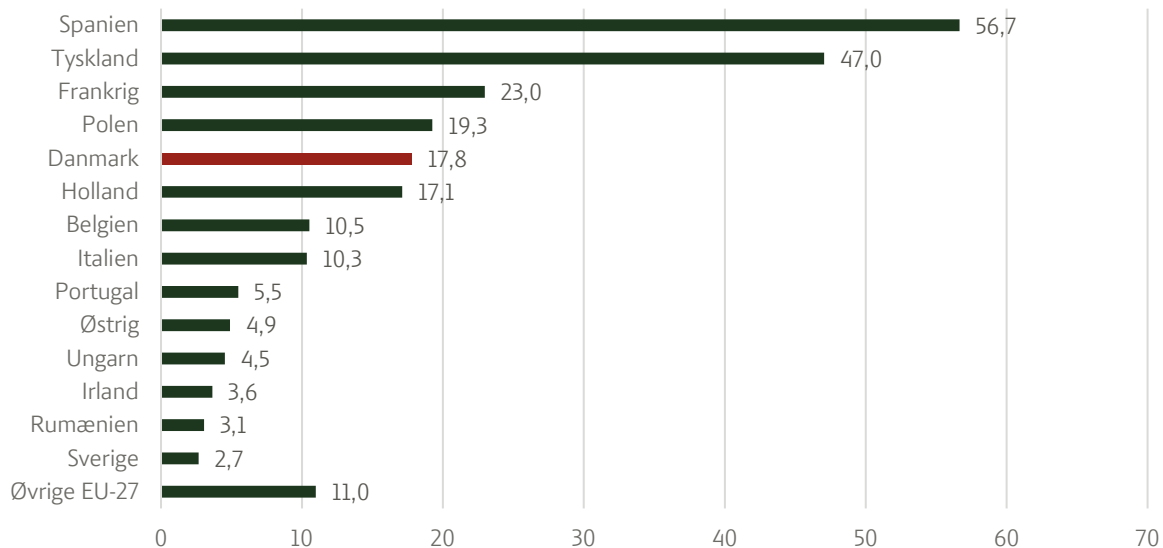
	2000	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Samlet mælkeproduktion	4.720	5.455	5.573	5.694	5.693	5.745	5.722	5.742
Smør	46	56	57	74	75	73	82	85
Ost	306	428	450	452	457	468	455	468
Okse- og kalvekød	171	142	135	142	137	133	134	128
Grisekød	1.748	1.943	1.896	1.967	1.864	1.952	2.079	1.956
Fjerkrækød	205	156	155	159	169	158	157	152
Æg	47	74	76	77	82	89	93	88
Minkskind, 1.000 stk.	11.000	17.100	17.900	17.150	12.850	-	-	-

Anm.: Fra 2020 findes der ikke data på minkskind efter produktionen blev nedlukket i forbindelse med COVID-19.

Kilde: Danmarks Statistik, tabel PELS1, ANI4, ANI5, ANI6, ANI7, ANI8, Mejeristatistik 2022 og Danske æg.

Figur 4.1
Svineslagtninger i EU-lande

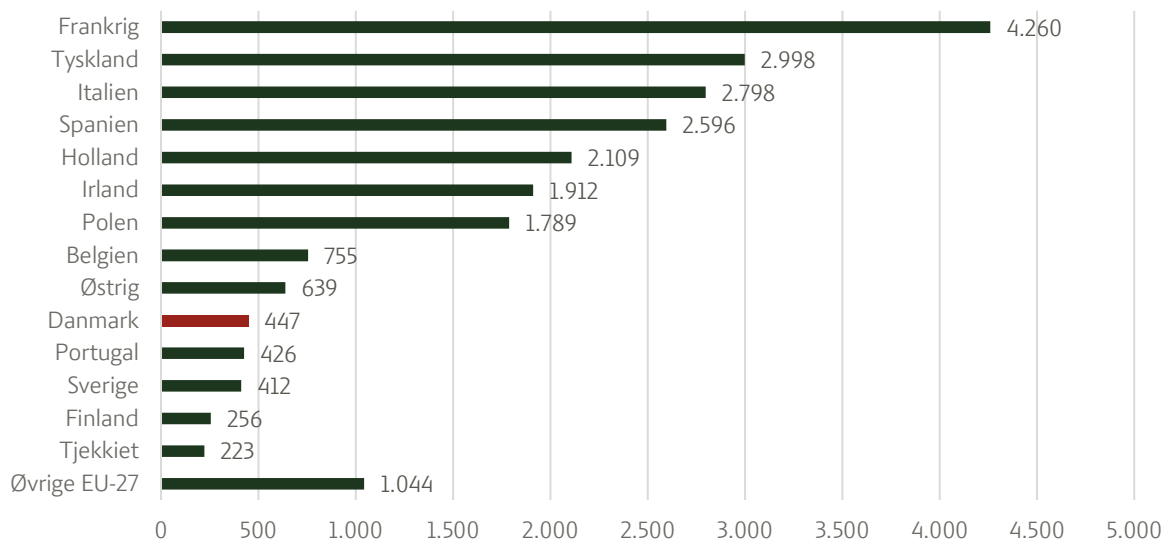
Mio. stk., 2022

Kilde: Eurostat, apro_mt_pann.

Figur 4.2
Antal kvægslagtninger i EU-lande

1.000 stk., 2022

Kilde: Eurostat, apro_mt_pann.

Tabel 4.3
Indvejning af mælk opdelt på andels- og privatvirksomheder

Mio. kg/pct.

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Total indvejning, mio. kg	5.373	5.494	5.615	5.615	5.662	5.644	5.664
Andelsvirksomheder, pct.	95	94	94	93	92	92	92
Privatvirksomheder, pct.	5	6	6	7	8	8	8

Kilde: L&F, Mejeristatistik 2022.

Tabel 4.4
Mælkeanvendelsen i pct. af den samlede mængde mælk

Pct.

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Mælkefedt							
Smør	34	34	37	38	37	37	39
Ost	43	44	44	43	44	43	43
Konsummælk	11	12	12	11	12	13	11
Mælkekonserves	7	7	6	6	6	6	5
Andet	5	3	1	2	1	1	2
Fedtfri mælk							
Ost	55	54	55	54	54	53	54
Konsummælk	15	15	15	14	14	13	13
Mælkekonserves	25	25	26	26	26	26	25
Andet	5	6	4	6	6	8	8

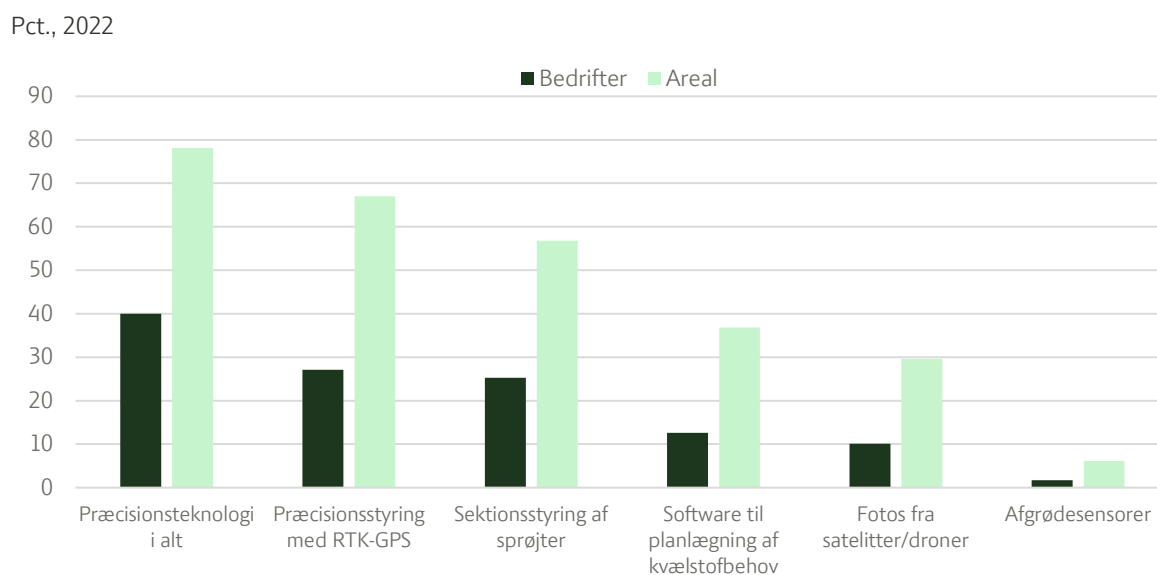
Kilde: L&F, Mejeristatistik 2022.

Tabel 4.5
Indvejning samt salg til detail og foodservice af æg

Mio. kg	2000	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Bur	28,7	19,6	14,6	13,9	12,1	10,4	8,4
Skrab	8,2	23,6	25,8	31,2	35,3	40,2	37,4
Frilands	4,2	5,4	6,3	6,6	6,2	5,3	5,6
Øko	5,9	19,3	21,9	22,2	23,4	24,7	25,0
Total	47,0	67,8	68,5	74,0	77,0	80,6	76,4
Total skrab, friland og øko	18,3	48,2	53,9	60,0	64,9	70,1	68,0
Salg til detail og foodservice, mio. kg							
Bur	19,4	15,4	9,1	5,5	5,0	4,7	4,5
Skrab	6,0	19,5	25,5	28,8	32,6	32,5	32,6
Frilands	2,9	3,2	3,8	3,8	4,4	3,2	3,2
Øko	4,5	15,5	16,2	17,0	19,0	19,4	18,9
Total	32,8	53,7	54,6	55,1	61,0	59,9	59,3
Total skrab, friland og øko	13,4	38,2	45,5	49,6	56,0	55,1	54,8

Kilde: Danske æg og Det Danske Fjerkræsråds årsberetning 2022.

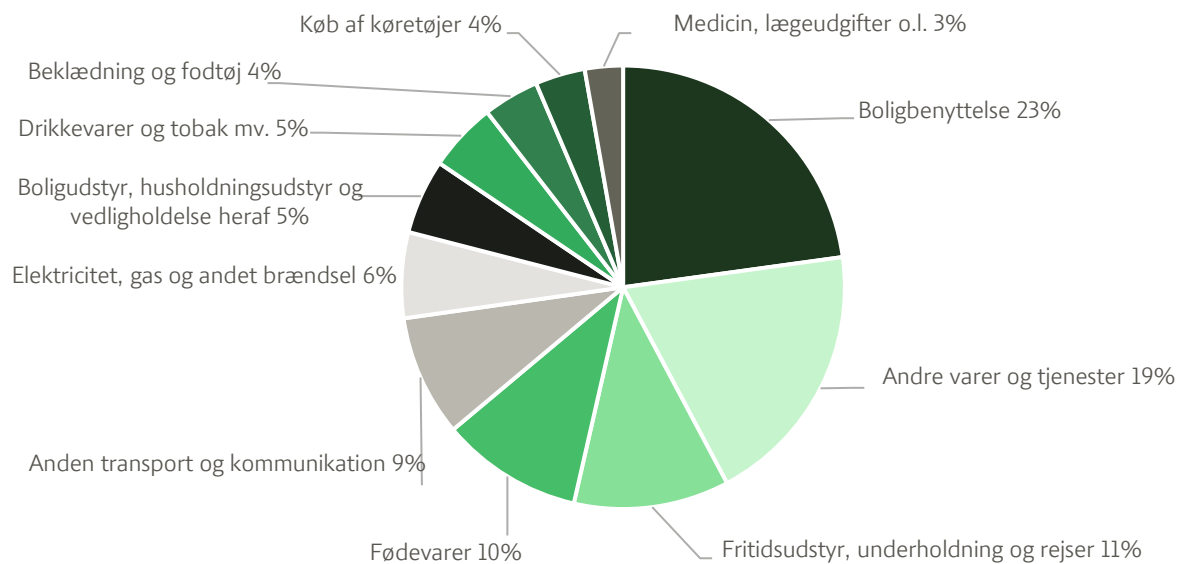
Figur 4.3
Præcisionsteknologi – udbredelse efter bedrifter og areal

Kilde: L&F pba. Danmarks Statistik

Figur 5.1
Procentdel af en husholdnings samlede privatforbrug

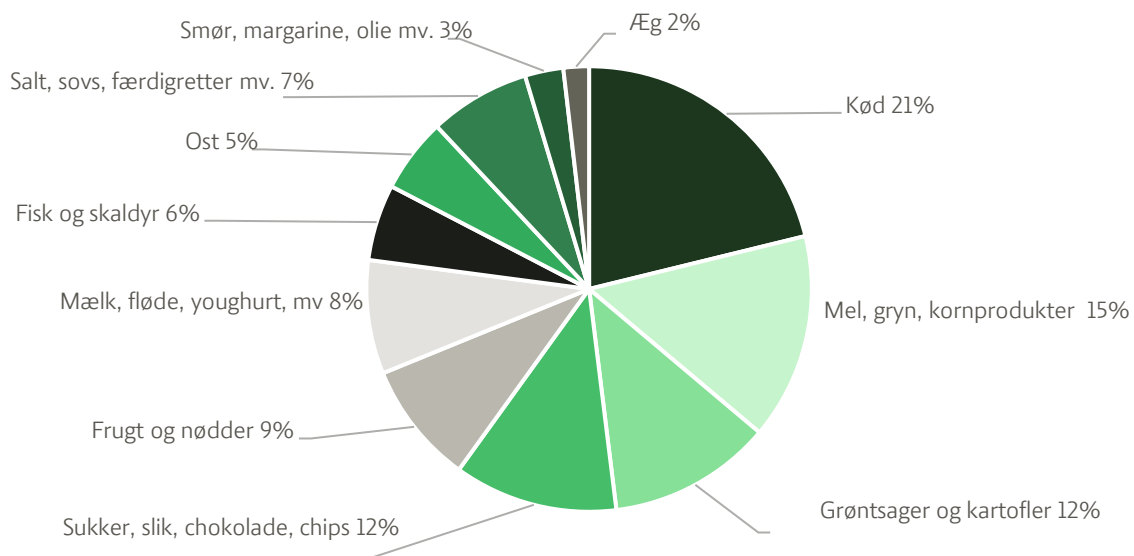
2022

Anm.: Husholdningernes forbrug på dansk område. Løbende priser.
Kilde: Danmarks Statistik, tabel NAHC21.

Figur 5.2
Varegruppernes andel af husstandens fødevarerforbrug

Pct., 2021

Kilde: Danmarks Statistik, tabel FU02.

Kilder mv.

Det statistiske grundlag er indsamlet blandt mange kilder. Der er hovedsageligt tale om data fra Danmarks Statistik, offentlige myndigheder samt egne beregninger.

Foto

Niels Hougaard

Tryk

Stibo Complete

Design & Layout

e-Types

Papir

Ensocoat og MultiOffset

Udgivet af

Landbrug & Fødevarer
Axelborg, Axeltorv 3
1609 København V
www.lf.dk

Landbrug & Fødevarer
 Axelborg, Axeltorv 3
 1609 København V

T +45 3339 4000
 E info@lf.dk
 W www.lf.dk

ClimateCalcTM
 Denne tryksag er klimakompenseret
 i henhold til ClimateCalc.
 Kompensation er købt hos:
 Gold Standard
 www.climatecalc.eu CC-00001/DK

Tryksag
 5041 0004

MIX
 Papir | Støtter
 ansvarligt skovbrug
FSC
 www.fsc.org
FSC® C012075